

Türk Dünyasında 1996 Yılı Kazakistan Hatırası

Kazakistan Memoirs of 1996 in The Turkish World

Ergün Öz AKÇORA*

Öz

“Hoca Ahmet Yesevi Türk- Kazak Üniversitesi” Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetleri arasındaki ikili anlaşma ile bu ilim ve kültür merkezini yeniden canlandırmak, Türk devlet ve toplulukları arasında bilimsel, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geleceğini şekillendirmek ve güçlü bir köprü olabilmek amacıyla bu” hatıram” kaleme alınmıştır.

Bu çalışmada yedi aylık dönemde “günlük” tutmak suretiyle daha bağımsızlığını kazanmış yeni bir Türk Cumhuriyeti “*Kazakistan Cumhuriyetinde*” 1996’da gördüğüm ve yaşadığım olaylar ele alınmış, o günleri değerlendirilerek gelecek nesillerimize bir köprü kurmak amaçlanmıştır.

Kazakistan’da “Hoca Ahmet Yesevi” meşalesini taşıma onurunu ve fırsatını bulan bizler, bu anlamlı yolculuğa; cesaret, dürüstlük, ağırbaşlılık, iyi ahlaklılık, cömertlik, konukseverlik, yüksek zekâ, insana sevgi ve saygı, çalışkanlık, vatan ve bayrak sevgisi gibi erdemlerimizi ortaya koyarak, millî kültürü çağdaş medeniyetler seviyesinin üstüne çıkarmayı amaçlayarak yazılmıştı

Ahmet Yesevi ailesinin rektöründen öğrencisine kadar bütün fertlerinin idealini bilgelik, erdem ve cesaretle, köklü geçmişi ile güçlü gelecek arasında bir köprü yapabilmek olması ümidiyle bu hatıram anlatılmaya çalışılmıştır. Yolumuz açık, eserimiz milletimize hayırlara vesile olsun

Anahtar kelimeler: Türkistan, Kazakistan, Hoca Ahmet Yesevi, Nevruz, Ahıska, SSCB.

---

* Emekli Dr.Öğr. Üyesi, ergunozakcora@gmail.com, Orcid no: 0000-0003-2631-9725.

Abstract

Ahmet Yesevi Turkish-Kazakh University was established with a bilateral agreement between Turkey and the Republic of kazakhstan in order to revive thi ancient centre of learning and culture, to shape the future of cientific and cultural relations between the Turkish goverment and communitie and to be a strong bridge.

In this study, the events which I have seen and experienced in a newborn Turkish Republic, in other words the Rebuplic of Kazakhstan were discussed and additionally those days were evaluated to build a bridge to our future generations by means of my seven month period diary when I was in Kazakhstan in 1996.

Those of us who had the opportunity and the honor of carrying the torch of Kazakistan Ahmet Yesevi went to thi meaningful journey in order to increase the level of national culture above the level of contemporary civilization by putting forward our virtues such as courage, honesty, equantimity, good morality, generosity, hospitality, high intelligence, love and respect to human beings, diligence, love of country and flag.

We wish the ideal (establishing a bridge between a rooted past and a strong future with wisdom, virtue and courage) of all the members, from the rector to the students, of Ahmet Yesevi families came true. We hope that our way is open and our food is endless.

Keywords: Turkistan, Kazakhstan, Hoxha Ahmet Yesevi, Nowruz, Meskhetian, USSR

Giriş

Bugün Türklerin yoğun olarak yaşadığı topraklara “*Türk ülkeleri*” ve bu ülkelerin tümüne “*Türk Dünyası*” adı veriliyor.

İnsan hayatı için çok iyi bir ortam oluşturan Türk Dünyasında; dil, din, ırk, kültür ve medeniyet bakımından ortak paydaları vardır. Bu ortak paydalar, “Türk Dünyası Birliği”nin yapılanmasında önemli rol oynamaktadır.

Türk ülkelerinin bulunduğu geniş topraklara, geçmişte “Uluğ Türkistan” denilirdi. Ancak ne yazık ki 20. yüzyıl başlarında, “*Uluğ Türkistan*”, siyasi çalkantılara sahne oldu ve parçalandı.

Bu “Büyük Türkistan” sonraları “Batı Türkistan” “Doğu Türkistan” olarak nitelendirildi. Bunlardan Batı Türkistan’da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne bağlı cumhuriyetler kuruldu. Bunlar, *Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Azerbaycan’dır.*

Türk topluluklarının yaşadığı daha küçük bölgelerde de özerk cumhuriyetler veya otonom bölgeler oluşturuldu. *Nahçivan, Tataristan, Başkurdistan, Dağıstan* gibi.

Doğu Türkistan bölgesinde ise, Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içinde kaldı. Henüz bağımsızlığına kavuşmayan “Doğu Türkistan”, Çin Halk Cumhuriyeti içinde “*Sinkiang Özerk Cumhuriyeti*” adıyla anılmaktadır.

Bugün için 1989 yılından itibaren başlayan, Sovyetler Birliği’ndeki bağımsızlık hareketlerinin ardından, birbiri peşine Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilan ettiler. “*Bağımsız devletler topluluğu*” içerisinde yeni statüler kazandılar.

İşte ben de bu hususta 1996 yılında görevli olarak gittiğim Kazakistan’da bağımsızlık aşmış bir devle olarak “*Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde*” göreve başladım.¹

---

¹ ***Ahmet Yesevi’nin Hayatı, Türbesi ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi,***

Hayatı ve Türbesi Hoca Ahmet Yesevi, Orta Asya’dan Balkanlara Türklüğümüzü Müslümanlığımızı borçlu olduğumuz büyük veli."Dil"imizin gelişmesini, zenginleşmesini O'na borçluyuz. "Din"imizin sapık görüşlerden arındırılmış, doğru yorumunu O'na borçluyuz. "Milli Kültürümüzün" inançlarımıza sınıksız bağlı oluşumunu O'na borçluyuz. Hoca Ahmet Yesevi, tam bu sırada ortaya çıktı. Bilgili, görgülü bir aile ortamında dünyaya gelmişti. İyi bir eğitim görmüş; bölgenin ilim merkezi Buhara Medresesi'nde din ilimlerini ve zamanın diğer bilgilerini tahsil etmiş; devrin büyük bilgini Yusuf Hamedani'den "Tasavvuf" dersleri almıştı. Hz. Ali soyundan geliyordu. Kazakistan'ın Sayram Kasabası'nda doğdu. Doğum tarihi tam olarak bilinmiyor. Babası İbrahim Ata (Şeyh İbrahim), annesi İbrahim Ata'nın bağlularından Sayram'lı Musa'nın kızı Ayşe Hatun.

İsmi Ahmet, lakabı "Yesevi".. Yesi'li Ahmet / Ahmet Yesevi.. Künyesini, doğduğu yer olan Sayram'dan değil, ilköğrenimini yaptığı; "Yesi"den aldı. İlköğrenimini "Yesi"de yaptı. Arslan Baba'ya intisab etti. Bu ilk öğretmenin irtihalinden sonra ünlü mutasavvıf Yusuf Hemedani'ye bağlandı. Ahmet Yesevi şeyhinin vefatı üzerine Buhara'da bir süre kaldı, olgunlaşmasını burada tamamladı. Daha sonra Yesi'ye döndü. Ömrünün sonuna kadar orada kaldı.10 binlerce öğrencisini orada yetiştirdi. "bölge", "ülke" varsa oralar insanını Kur'an ve Sünnet temelinde tutacak "Müfredat Program"ını orada geliştirdi, Eserleri Ahmet Yesevi bir yetkin, ergin, aydın kişi olarak Farsça ve Arapçayı çok iyi bilmesine rağmen halka yöneldi; Hacı Bektaş Veli'ler, Yunus Emre'ler, Hacı Bayram'lar, O'nun erginlik ermişlikte de; şiir / deyiş ve tebliğde de takipçileri oldular.

Benim bu hatıra yazımda Çağdaş Türk Dünyası ile ilgili yeni bilgilere ulaşmaya ve paylaşılmaya çalışılmıştır. Şüphesiz ortaya konulan bu hatıra ile genç neslin ilgilerine sunulmasına çalışılmıştır. Bu hatıradaki Türk Cumhuriyetlerinin bağımsız oldukları bir zamanda Kazakistan'da “Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde² Tarih öğretmeni olarak görev yapmam bende çok güzel hatıralar yaratmış ve büyük bir onurla yayınlanmasına gayret sarf edilmiştir.

Kazakistan'ın Coğrafi, Sosyal ve Ekonomik Konumu

Kazak Türklerinin yaşadığı ülke manasına gelen Kazakistan Orta Asya'nın geniş bozkırları ile eski Türk anayurdu *Altay*'lara kadar uzanan sahayı içine alan bir Türk Cumhuriyeti'dir. Törelere ve istiklallerine bağlı olarak hareket eden bu topraklardaki Türklere '*Kazak*' adı verilmiştir. Zaten Türkçe'de, kendi başına buyruk hareket eden insanlara da '*Kazak*' adam adı verilir.

Yine yaylak ve kışlak olmak üzere geniş ve verimli otlaklarla dolu olan bu bozkırlara da bilahare Kazaklar ülkesi manasına gelen “*Kazakistan*” adı verilmiştir.³ Kuzeybatısında *Volgograd, Saraton, Orenburg ve çilebi Vilayetleri*; Kuzeyde *Omsk Vilayeti*; Kuzeydoğuda *Sibirya bölgesi*; Doğusunda *Doğu Türkistan*; Güneyinde *Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan bölgesi* bulunmaktadır. Kazakistan'da kurumuş olan ırmakların geçmişte taşıdıkları büyük miktardaki kum, kuzeydeki *Büyük ve Küçük Barsuki Çölleri* ile, orta kesimdeki *Karakum Çölünü* ve *Kızıl Kum Çölünü* oluşturmuştur.

Kuzeyde dağların yüksekliği 1.500 m'ye ulaşır. Batı kesiminde *Uludağ*, doğu kesiminde ise *Cengizdağ* olarak bilinen sıradağlar yer alır. İklim bakımından Kazakistan'ın durumu kıta içindeki mevki ile ilgili olup, umumiyetle çok kurak ve bariz bir kıta iklimi hususiyetini taşır. Güney ve güneybatıya doğru kuraklık gittikçe artar.⁴ Toprak ve bitkiler arazinin şekline ve iklim şartlarına göre değişir. Yağışları bol olan kısım bozkırının kuzey kısmı löslü bozkır manzarası

---

² Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetlerinin uluslararası, özerk statüye sahip, ortak devlet üniversitesidir. Üniversitenin temelleri, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 6 Haziran 1991 tarihli kararıyla, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından kısa bir süre önce Türkistan Devlet Üniversitesi olarak atılmış ve üniversitenin temel görevi, “İki ülke hükümetleri arasında, “*Türkistan Şehrinde Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi Kurulmasına Dair Anlaşma*” ise, 31 Ekim 1992'de Ankara'da imzalanmıştır. Üniversitenin ilk i 20.07.2006 tarihinde Em. Org. Çetin Doğan'a bırakmıştır. Ahmet Yesevi Üniversitesi adına öğrenci alımı 1994-1995 Öğretim Yılında başlamış. *Mütevelli Heyet Başkanlığına, 18.10.1993'te Başbakan Başdanışmanı Namık Kemal Zeybek atanmıştır.*

³ Mehmet Saray, *Kazak Türkleri Tarihi*, İstanbul,1993 s.8

arzeder. Kazakistan'da akarsuların büyük bölümü *Haşar Denizî* ile *Aral, Balkaş ve Tengiz* Göllerinin su toplama havzaları içinde yer alır. Güneyde ise *Aral Gölü* yer alır. Başlıca ırmaklar ise *İrtiş, İşim ve Tobol*'dur. Kuzeydoğudaki *İrtiş* dışında başlıca ırmaklar, batıdaki *Ural* ile güneydeki *Seyhun*'dur (*Sırderya*).

Başlıca tarımsal ürünleri, *buğday, baklagiller, patates, pamuk, ayçiçeği, şekerpancarı, pirinç, arpa, yulaf, çavdar ve meyvedir*. Kazakistan zengin doğal kaynakları nedeniyle tüm Cumhuriyetler arasında başlıca hammadde üreticisi durumundadır. Zengin maden ve endüstriyel hammadde yataklarına sahip olan Kazakistan mineral kaynaklarının %60'ına sahiptir. Başlıca tabii kaynakları altın, bakır, polimetallik cevherler, nikel, tungsten, kaya tuzu, kaya kumu, silis kumu, demir, krom, kromlu demir yatakları, gümüş, kurşun, volfram ve çinkodur. Ülkede, başlıca enerji kaynakları kömür, doğal gaz ve petroldür. Türkiye'nin Kazakistan'la iyi ilişkiler kurmasından sonra karşılıklı olarak ihraç ettiği ürünlerin başlıcaları şunlardır: Hayvansal ve bitkisel yağlar, gıda sanayi ürünleri, suni plastik maddeler, deri giyim eşyaları, halı-kilim, demir-çelik mamulleri, makineleri ve aksam ile parçaları, elektrik ve elektronik cihazlar ve aksamlar, binek otomobilleri, tıbbi alet ve cihazlar ve diğer sanayi mamulleri.

Türkiye'nin Kazakistan'dan ithal ettiği başlıca ürünler: Ham pamuk, işlenmemiş; koyun, sığır ve keçi derileri, madeni yakıtlar, demir-çelik mamulleri, olarak sayılabilir. Ulaşım demir yolu, karayolu ve su yolları ile yapılır. Son yıllarda kurulan Kazakistan Havayolları da taşımada önemli bir rol oynamaktadır.⁵

Kazakistan'ın Siyasi Tarihi

Türklerin Orta Asya'daki varlığına dair izler binlerce yıl geçmişe uzanmakla birlikte, özellikle Çin tarihine ait yazılı kaynaklarda M.Ö.3. y.y.'dan itibaren Türklerden açık bir şekilde söz edilmekte ve bu kayıtlarda Türklerle yapılan savaşlar ile anılan dönemlerde Türklerin Orta Asya coğrafyasındaki tesirlerine yer verilmektedir.⁶ Yüzyılın yarısında Kazaklar Cengiz Han torunlarının kumandası altında Kalmuklar'la savaşarak, yurtlarına istiklal temin etmiş ve tarihe bir bütün olarak geçmiştir.⁷

Önce Ulu (Büyük) Cüz, Orta Cüz ve Küçük Cüz (veya Orda) üç merkezli idare sistemini deneyen Kazaklar, bundan arzu ettikleri sonuçları alamayınca,

⁵ Mehmet Saray; a.g.e., s.11.

⁶ Mehmet Saray, a.g.e., s. 19.

⁷ Genel Kurmay Orta Asya'nın Dünü-Bugünü-Yarını, s.39-40.

bu sefer bir tek otorite etrafında toplanmak zaruriyetini hissetmişlerdir.⁸

Kazaklar, bir taraftan Moğol asıllı Oyratlar, Kalmuklar ve Jungarlar ile, diğer taraftan Ruslar ile çok çetin mücadelelere girmişlerdir.

Ruslar, üç asra yakın Altın Orda Devleti'nin idaresi altında yaşadıkdan sonra bu devletin 1480'de tamamen parçalanması sonucunda istiklallerine kavuşmuşlar, ancak Ruslar ilk büyük başarılarını 1552'de, *Kazan Hanlığını* işgal etmek sureti ile göstermişlerdir.⁹

17. ve 18. yüzyıllarda da Ruslar, Türkistan sahasında önemli işgaller yapmışlardır. Daha bu yıllara gelinmeden 1731 yılında Kazaklar'ın *Küçük Ordalar'ı*, 1734'de *Orta Orda* ve 1738'de de *Büyük Orda* Rus hakimiyetine geçmiştir..

Rus idaresine karşı Kazak Türkleri 1783'de *Sırım Batur* önderliğinde Batı Kazakistan'da bir ayaklanma başlatmışlar ve beş yıl devam eden bu ayaklanmayı Ruslar güçlükle bastırabilmiştir. 1798'de Büyük Orda'ya ait Taşkent sahası Hokand Hanlığı'nın eline geçmiştir. 1847 senesinde *Kine Sarı* Kırgızlar tarafından öldürülünce, Çin hakimiyetine girmiştir. 1854'de, Ruslar *Alma-Atı* ırmağı üzerinde bir kale inşa ederek *Yedi-Su*'daki hakimiyetlerini sağlamlaştırmışlardır. 1865 yılında Kazakistan bölgesinin önemli bir bölümü Ruslar'ın eline geçmiştir.

1.Dünya Savaşı sırasında, 1916'da önemli roller ifa eden *Alaş Orda Partisi* 1917'de, *Ak-Tiibe ve Uralsk* Kongreleri ile Orenburg' umumi *Kazak kurultayı* memleketin teşkilatlandırılması hakkında birçok mühim kararlar aldı. Alaş Orda Kazakistan'ın istiklalini ilan etti ve *Bükey Han* idaresinde Kazakistan hükümetini kurdu

1924'te Otonom Kazakistan Sovyet Cumhuriyeti merkezi *Ak Mesit'e* (Kızıl-Orda) taşındı. Burada dört yıl kaldıktan sonra, 1928'de başkentin bir Rus şehrinde olması daha emin görülerek, şimdiki *Alma-Atı*'ya taşınıldı. Bu sırada bir kısım arazi Kazakistan topraklarına katıldı.

1936'da ise Sovyetler Birliği'nin bir üyesi olarak Kazakistan'a yeni bir statü kazandırılmıştır. 1936'daki düzenlemeden sonra Kazakistan bugünkü alan (2.717.300 km2) ve idari yapısına kavuşmuş ve Sovyetler dağılana kadar bu yapısını korumuştur.

⁸ Ergün Öz Akçora, Elâzığ 1999, s.1-65.

⁹Mehmet Saray; a.g.e., s.19-21.

Ülke ancak 16 Aralık 1992'de bağımsızlığını kazanarak Kazakistan Cumhuriyeti adını almıştır.¹⁰

Kazakistan Cumhuriyeti'nin nüfusu 1989'da yapılan nüfus sayımına göre 20 milyonu aşmıştır. Bu nüfusun 9,3 milyonu Kazak Türklerine, 7,4 milyonu Ruslara, 1 milyonu Ukraynalılara, 2,3 milyonunda Alman, Beyaz Rus, Koreli, Polonyalı, Mordvalı, Moldovyalı, Yahudi, Dungan ile Tatar, Özbek, Uygur, Azeri, Çuvaş ve Başkırt Türklerine aittir.¹¹

Ülkenin şehirlerinin başlıcaları şunlardır: *Karağanda* (maden), *Çimkent*, *Petropanlovsk* (Kızılyar), *Semipalatinsk*, *Baykonur* (uzay araştırmaları). Başkenti Astana şehridir.¹²

Kazakistan'da İslamiyeti, Milli hasletleri yok etme ve Ruslaştırma Faaliyetleri yine de devam etmiş. Kazak Türkleri Rus işgaline düştükleri gündün beri dillerini korumak için büyük gayret sarf etmişlerdir. Nitekim *Gaşpıralı İsmail Bey*, XIX. asrın sonları ile XX. asrın başlarında Türk lehçeleri arasındaki farklılıkları kaldırarak müşterek bir dil yaratmaya çalışmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur.

1988'de alınan bir karar ile bugünkü Kazakistan'da resmi dil olarak Kazakça kullanılmaktadır.¹³

Sovyetlerin ikinci müdahalesi alfabe konusunda olmuştur. Bütün Türk dünyasında olduğu gibi, Kazakistan' da da halk, Arap alfabesi ile okuyup yazıyordu.

Ruslar nihayet 1925'te hazırlattıkları ve 1927'den itibaren kullanılmasını emrettikleri yeni alfabede *keril* harflerine de yer vermişlerdir.¹⁴

Kazakistan da 16 Kasım 1991 tarihinde de bağımsızlığını ilan etmiştir.

Türkistan Hatırasının Gerçekleşmesi

“Hoca Ahmet Yesevi Türk- Kazak Üniversitesi” ne Gitme Kararı

---

¹⁰ Ergün Öz Akçora; *Cumhuriyetin 75.yılında Türk Dünyası ve Dünyüyle bu günüyle Kazakistan*. 75.Yılında Zülfü Ağar Polis Okulunda Konferanslar. Elazığ 1999, s.45-52; Ali Yiğit; *Türk Ülkeleri ve Coğrafyası*, F.Ü.*Sosyal Bilimler Dergisi* 2000 10 (2), Elazığ, 1996.

¹¹ Genel Kurmay, a.g.e, s.33-37.

¹² M. Saray, *Kazak Türkleri Tarihi*, İstanbul, 1993, s.7.

¹³ M. Saray; a.g.e., s. 13-14.

¹⁴ M. Saray, a.g.e, s.105-109.

Uzun zamandır” *Hoca Ahmet Yesevi Türk- Kazak Üniversitesi*’ ne öğretim üyesi olarak gitmeyi düşünüyordum. Gelen teklifi de değerlendirmeye çalışıyordum. Ancak eşimin sürekli rahatsızlığı ve *Kızım Hüma’nın* büyük bir ameliyat geçirmesi kararımı engelliyordu.

Neticede 15 Ocak 1996 günü kızımın beyin ameliyatının başarılı geçmesi ümitlerimi arttırmış ve Kazakistan’a gitmeyi ciddi olarak düşünmeye başlamıştım.

Prof. Dr. Mustafa Gül, Prof Dr. Uygur Tazebay ve Sayın Rektör Prof. Dr. Eyüp İspir’in teşvikleri gitme kararını vermem daha rahatlıkla sağlamıştı. O zaman kızım ve eşim de bunu makul karşılamışlardı.

16 Ocak 1996 gününde bütün bu gelişmelerden sonra Kazakistan’a gitmem konusu netleşmiş ve hazırlıklara başlanmıştı. Maddi ve manevi her türlü işler düşünölmeye ve bu işlerde tecrübesi olanlardan yararlanılmaya ve fikirler alınmaya gayret sarf edilmişti.

Ankara’da “Hoca Ahmet Yesevi Türk- Kazak Üniversitesi” Mütevelli Heyetine gitme dilekçemi hazırladım. Şüphesiz yurt dışına böyle bir görev için ilk defa gidecektim. Üstelik Türk Dünyası’ndaki yeni bağımsızlığını kazanmış bir Türk Cumhuriyeti’ne gitmem beni hem duygulandırmış hem de heyecanlandırmıştı.

Bu görevde, bir yıl önce görev yapan *Prof. Dr. Ali Berat Alptekin* hocamın pek çok olumsuzluklarla karşılaşmasına rağmen anlattıkları beni çok etkilemiş ve 1996’da yani bir yıl sonra dört yıldır bağımsızlığını kazanmış bu kardeş ülkede büyük yoksulluklara rağmen onlarla birlik olup, Anadolu’dan Atayurd’a selam ve sevgileri götürme arzumu kamçılıyordu.

17 Ocak 1996’da “*Hoca Ahmet Yesevi Türk- Kazak Üniversitesi*”ne gitmek için *Ankara’da Mütevelli Heyet Başkanlığına verdiğim dilekçe işleme konmuş ve ilk adım atılmıştı. Nihayet o an geliş çatmış ve beklenen karar çıkmıştı. Çıkan kararın müspet oluşu şüphesiz bende büyük bir sevinç yaratmış bu seferde gidiş heyecanı benliğimi sarmış ve mutlu bekleyiş başlamıştı*

18 Ocak 1996 günü bu konu çok konuşulmuş ve eşimin ve kızımın rahatsızlıkları beni zaman zaman vereceğim karardan dönmeme vesile olmuştu Ancak Fırat Üniversitesi Rektörü *Prof. Dr. Eyüp İspir’in*, Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı *Prof. Dr. Dursun Çobanoğlu* ve Bölüm başkanı *Prof. Dr. Mustafa Öztürk*’ün muvafakatiyle Fakülte Kurulunda görüşölmüş ve gitmesinde bir sakınca olmadığı bildirilmişti.

Bu sefer devamlı gideceğim deyip fakat bir türlü gidemediğim için bölümdeki arkadaşlar benimle dalga geçmeye başlamışlar ve habere inanmamışlardı

19 Ocak 1996 tarihinde kızımın Gülhane Hastanesinde fizik tedavisi gündün güne iyiye gidiyordu. Ancak gidişim az da olsa geciktirmişti.

20 Ocak 1996 günü bazı aile sorunlarının da yavaş yavaş halledildiği bu günler çekilmez gelse de gideceğim duygusu beni mutlu ediyordu.

21 Ocak 1996 günü artık gitme hazırlıkları yavaş yavaş eksikliklerimin azar azar giderilmesi ümidimi arttırıyordu

Nitekim 22 Ocak 1996 tarihinde okuldaki işleri yoluna koyuyorum. Arkadaşlar hala inanamıyor. Benimle dalga geçmeye devam ediyorlar. Elbette heyecanımı da gizleyemiyordum.

23 Ocak 1996 tarihinde kızımın 24 Kasım'da erken doğum yapması ile torunum ve eşimin rahatsızlıkları iyiye gidiyor ve benim de şansım artıyordu.

24 Ocak 1996 tarihinde *Bilhassa burada Gülhane Hastanesinde* tanıştığım askerliğini yedek subay olarak yapan hemşerim *Yücel Can* ve Antakya Lisesi'nden sınıf arkadaşım olan Tüm General Zafer Özkan Bey'in ve bilhassa Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nin cerrahi, fizik tedavi ve Doğum anabilim dallarındaki tüm elamanlarına gösterdikleri yardım ve sevgiden dolayı çok teşekkürler ediyorum, büyük ilgi ve destekleri beni rahatlatıyor.

Hastamızla ilgilenmeleri beni elbette mutlu ediyordu. Bu yardımlar hayatımın en mutlu ve Allah'ın bana lütfu olarak hep hafızamda kalacaktır. O günler de her şey birbirine karışmış olsa da işler yavaş yavaş yerini alıyordu.

25 Ocak 1996 tarihinde itibaren eksik kalan işlerimi ve gidiş hazırlıklarımı tamamlamaya çalışıyorum ve Ankara'dan Eskişehir'e geçerek kız kardeşime gitmeye karar veriyorum.

Eskişehir'de Eniştem *Mustafa Şenterzi* ve kardeşim *Birsen Şenterzi*'yi fazla bekletmemek için Eskişehir'e gelişim tam iftar vakti oluyor. Çeşitli hatıralar anlatılırken sahur derken sabah oluyor.

26 Ocak 1996 günü sabah çarşıya çıkıyoruz. Pek çok giyecek malzemelerini bilhassa kız kardeşim ve eniştemiz bana hediye ediyor ve bende güzel hatıralar oluşmasına yardımcı oluyorlardır. Velhasıl cuma günü masraflı bir gün oluyor. Kardeşimden ve Eniştemden Allah razı olsun. Fakat Eskişehir'de fazla kalamıyorum. Bu güzel ayrılış buruk bir acıya dönerken

tekrar Ankara'ya geliyorum Hemen Bacanağım Mehmet Çavuşoğlu'nun oğlu Taha ile görüşüp Elazığ'a dönmeye karar veriyorum

Bu arada kızımın yanında, hastaneden yeni çıkması sebebiyle kayınvalidem *Nigâr Çitçi* kalıyor. Baldız Filiz ve kardeşim Birsen'in kızıyla en iye şekilde ilgilenmeleri, Kızımın en zor günlerinde yanında olmaları benim gözüm arakada kalamadan huzur içinde gitmemi sağlıyordu.

Ankara'da dar zamanların her zaman yanımızda olan teyzesi *Hacı güler Özoek* ve eniştesi *İlhan ve kızı Gül Özoek* Ankara'da olduğumuz müddetçe en iyi şekilde bizlere ve kızıma sevgi ve şefkat ellerini eksik etmiyorlardı.

Bu arda gönülleri o kadar zengin ki her zaman yedirip içirmekten büyük zevk alıyorlar. Nitekim bugün Güler teyzede toplanarak sahura kalkıyoruz. Yeğenim Taha Çavuşoğlu da sahura geliyor. Yeme ve içme faslından sonra oruç için niyet ediyor, sabah namazını kılıyor gönül rahatlığı ile yatıyorum

27 Ocak 1996 günü büyük bir sürpriz oluyor. Asteğmen Yücel Can ve eşi de bizimle Malatya'ya gelmeye karar verdiklerinden onları da alıp 27 Ocak sabahı yola çıkıyoruz. Taha arabayı gayet güzel kullanıyor. Gürün'e kadar geliyoruz.

Birden Gülpınar'dan alabalık almaya karar veriyoruz. Yol karlı ve tehlikeli fakat gidip alıp tekrar Malatya'ya hareket ediyoruz. Nihayet İftar vakti Malatya'ya varıyoruz.

Her zamanki gibi bacanak *Mehmet Çavuşoğlu* ve baldız *Filiz Çavuşoğlu* bizi misafir ediyor. Orucu açıp yatsı ve teravihi kıldıktan sonra çay ve tatlı faslı sohbetlerden sonra *Damat Nurettin* bizi Elazığ'a arabası ile bırakıyor.

28 Ocak 1996 günü okul işleri bitiyor. Piyasa borçlarının çoğu ödeyerek ferahlıyorum. Evde gitme hazırlıkları sürüyor. Heyecanlar artıyor.

30 Ocak 1996 günü. *Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi* için pasaport Ankara'ya gidiyor ve vizesi bekleniyor.

Elazığ'dan da eksiklikler alınıyor. Ancak ne alacağım konusu tam olarak bilemediğinden valizleri gömlek, ceket, pijama, pantolon, şeker, kitap ilaç ile tıka basa dolduruluyor. Nihayet hazırlık tamamlanıyor.

31 Ocak 1996 günü eksiklikler tamamlanmaya çalışılıyor. Burada devreye Kayınpeder *Hacı Ahmet Çitçi*, kayınvalide *Hacı Nigâr Çitçi*, *Bacanak Hacı Yüksel Özkaynak*, eşi baldız *Ayşe Özkaynak* ve oğlu *Tayfur Özkaynak* devreye girerek çok güzel yardımcı oluyorlar

1 Şubat 1996: Yolculuk Telaşı Kazakistan'a Varış

Beklenmeyen bir telefon. Zafer Kibar Bey cuma uçağı ile Kazakistan'a gideceğimi söylüyor. Bende büyük bir telaş başlıyor. Yetiştiremeyeceğim korkusu ile bileti salı gününe erteliyorum. Büyük bir ferahlık ile hazırlanıyor ve allahaismarladık demeye helallik almaya başlıyorum.

Herkeste bir heyecan var Arkadaşlar ani bir karar ile bugün veda yemeğe veriyorlar. Buna çok memnun olurken şakalar ve espriler ile beni bu gidişe psikolojik olarak hazırlamaya çalışıyorlar. Nihayet büyük bir muhabbet ve sevgi ile vedalaşıyoruz.

2 Şubat 1996 günü bende heyecan ve telaş daha da artıyor. Beş bavul nasıl gidecek hava alanında ne yapacağım. İşte bu anda imdadıma Doktora öğrencim *Komiser Ramazan* ve Turgay Söylemez yetişiyor. Bana Hava meydanında daha rahat geçiş yapabilmem için bir komiser arkadaşını uyarıyorlar.

Artık vedalaşma zamanı geliyor. Anne-Baba-hısım-akraba ve meslektaşlarıma veda mesajlarını veriyorum. Artık bu kutsal görevime gitmek için hazırım.

3 Şubat 1996 günü bazı eksiklikler gideriliyor. Şoför Gürbüz'e son defa hatırlatıyorum. Annem-babam ve kardeşlerimle ve ailemle son defa vedalaşıyorum.

4 Şubat 1996 günü saat üç için Sabuncular benzinliğine valizleri attıktan sonra kızım *Şeyma Balcı* ve damat *Mustafa Balcı* geliyor. Arabada eşim *Hacı Süreyya Rengiz Akçora*, oğlum *Fatih Ahmed Akçora*.

Bu arada; *Prof. Dr. Sabahattin Küçük*, *Prof Dr. Mustafa Öztürk*, *Yrd. Doç. Dr. Mehmet Çevik* ile *Yrd. Doç. Dr. Ömer Osman*'da uğurlamaya geliyor. Nihayet otobüs beni alıyor, valizler konuyor. Hareket edilirken bir burukluk başlıyor.

5 Şubat 1996 günü yolda kafamda pek çok fikirler geliyor. Her zaman Ankara'ya gelmeme rağmen bu sefer biraz değişik bir duygu başlıyor. Cumartesi akşamı yolculuk devam ediyor. Sabah Saat 07'de Ankara'ya geliyorum.

Güler Teyze ve İlhan Eniştelere yerleşip hâl hatır sorgusundan sonra doğruca Gülhane Hastanesine gidip, kızımı görüyorum.

Bana büyük bir sürpriz yapıyorlar. Kızım Hüma iki koltuk değneğini atarak yürüdüğünü gösteriyorlar. Büyük bir mucize oluyor. Şaşkınlığımı ve Allah'a

şükürlerimi söyledikten sonra başta Hacı anneye ve tüm hastane personeline hayır dualarımı ediyorum.

Kızımın ameliyat sonrası Gülhane Hastanesinin fizik tedavisinin çalışanları ve doktorlarının özverili çalışmaları semeresini veriyor.

O anki mutluluğumuza diyecek yok. Üstelik Kazakistan'a daha mutlu gidebilmem mümkün olacak. Allah cümlesinden razı olsun diyerek kızımın da veda ederek ayrılıyorum.

Buradan Zafer Kibar'ın yanına gidiyorum hazırlıklar başlıyor. Bana banka cüzdanı ve elden 1800 dolar veriyorlar. Bunun 400 dolarını bozdurup, 1400 dolarını eve gönderiyorum. Benim Kazakistan'a gidene kadar fazla masrafım olmayacağından kendime fazla bir maddiyat ayırmıyorum.

Daha sonra Antakya Lisesi'nden arkadaşım olan, kızımın hastanede kaldığı müddetçe yardımlarını çok gördüğüm, Kazakistan'a rahat ve huzurlu gitmemde payı çok olan *Zafer Özkan Paşa'ya* gidip helalleşiyor ve ayın on altısında Elazığ'a gitmesi hususunda yine yardımlarını istiyorum.

Akşam oluyor, iftar, sahur derken gitme vakti geliyor. Bu arada *Komiser Ahmet Karagöz'ü* havaalanında arayıp valiz durumunu bir daha hatırlatıyorum.

6 Şubat 1996 Salı sabahleyin Ankara'da Yesevi Üniversitesi başkanlığına gidiyorum. Uçak bileti ve pasaportu alıyorum. Bu arada *Feyzullah ve Zafer Beyler* 10.000 doların üzerindeki bir parayı Türkistan'a götürmek üzere bana teslim ediyor.

Şüphesiz yurtdışına ilk çıkışım olduğundan böyle büyük miktar para beni tedirgin ediyor. Fakat Kazakistan'da çalışan arkadaşların maaşları olduğundan bir faydası olacağı düşüncesiyle alıyorum.

Bu arada tekrar *Uygur Tazəbay* ile vedalaşiyor ve bir koli kitapta teslim alıp tekrar Gülhane hastanesinde kızımın, *Astsubay Zeki ve Ahmet* ile daha sonra da kızımı ve hacianneyi görüp tekrar vedalaşıyorum. Zaten azmi ve yürümedeki başarısı beni, annesini, eşini ve sevenleri çok mutlu etmişti.

7 Şubat 1996 Çarşamba akşamı iftarı acele açıp, *Abmet Çavuşoğlu'nu* bekliyorum. İlhan Eniştelere saat 17.30'da geliyor, hazırlanıyor, valizleri arabaya koyuyoruz. Acele olarak evlatları Sait ve Gül, annesi Güler Abla ve babası İlhan Enişte ile vedalaşıyor,

Esenboğa havaalanının yolunu tutuyoruz. Yarım saat sonra hava alanında bana bürokrat işlerde yardımını beklediğim amiri buluyoruz.

Valizlerin çokluğu ve ancak 30 kilo hakkım oluşu bani tedirgin ediyor. Amir bey eşyaları tarttırıyor. 85 kg geliyor. Tam 50 kg fazla bir de öğreniyoruz ki her fazla kilo için 700 lira alınıyor. Yani 35.000 Türk lirası vermem lazım. Aslında bagajlarda kitap, şeker ve Türkiye hatıraları bulunuyor.

Elim boş gitmek istemiyorum. Şayet buna müsaade olmazsa bu eşyaları bırakmam gerekecek. Çünkü çok para tutuyor. Bayağı moralim bozuldu, Amir Bey bani teselli ediyor, hallederiz diyor ancak işler uzuyor. Bu arada Komiser geliyor Elazığlı hemşerim ortaya çıkarak el birliği ile işi halledip valizleri uçağa yolluyorlar. Ondan sonra görevliler benden ayrılıyor. Ben müthiş rahatlıyorum.

Burada beni mutlu eden, fazla ağırlıklar benim değil Kazakistan'da lüzumlu olan emanetler. Elbette bu gibi işlerde suüstimaller olduğundan yardımcı olanların zor durumlarda kalmamaları idi. Nitekim üzerimde yüklü bir para on bin dolar var. Bu öğretmenlerin maaşları idi. Herhalde bu günlerde olsa bu cesareti gösteremezdim. Fakat niyetler güzel olunca Allah'ta kuluna yardımcı oluyor.

Hava alanında hemşerim *İzzeddin Açıkgöz* de benimle çok ilgileniyor. *Yücel Can ve Taha Çavuşoğlu* beni uğurlamaya geliyorlar. Sohbet ile saat 23 'ü bekliyoruz.

Bunlar yetmiyormuş gibi bir de *Fadime Hanım* isimli bir bayanı da Kazakistan'a kocası *Yaşar Bey'e* götürmem için onu da bana emanet ediyorlar. Tam bir Anadolu kadını kocası yalnız yapamamış diye kadın çocukları bırakıp ona yardıma geliyor.

Nihayet çarşamba akşamı saat 23'te yine bir görevli polis evraklarımızı alıyor. Büyük bir ustalıkla gümrük ve polisleri geçip uçağa kadar bize yardımcı oluyor. Çok rahat bir şekilde tüm sıkıntıları aşmış olarak uçağa, Fadime Hanım'la biniyorum. Biz uçağa adımlarımızı atmış ve içimizden dualarla hareket etmiş olmanın rahatlığı içinde Yüce Allah'a dualar ettiğimizi hiç unutamıyorum.

Bilhassa amir, komiser, polis ve hemşerilerimin iyiliklerini bu satırlara dökerek hayırla yad ediyorum. Hepsinden Allah razı olsun. Uçakta yerimizi alıyoruz. Fadime Hanım ilk biniyor onu rahatlatıyorum ancak ben de uçakla ilk defa uzak bir diyara Kazakistan'a gitmenin heyecanı ile dualar okumaktan geri kalmıyorum.

8 Şubat 1996 günü Uçak kalkıyor bir saat sonra Yeşilköy'e iniyor. Burada üç saat bekliyoruz ve bizi götürecek Türk Havayollarının Kazakistan uçağına biniyoruz. Aynı duaları okuyup yolculuğa çıkıyoruz. Hostesler hemen ilgileniyor ve sıcak bir şekilde bizleri karşılıyor ve uçuşta uyulması gerekli kuralları duyurmaya başlıyorlar. Ancak uçağımız çok yükseklerde uçtuğu içi ısınmada rahat olalım diye bizlere birer adet küçük battaniye veriyorlar.

Bu arada teknolojilerden istifade müzik, film, şarkı dinlediğimiz gibi ekrandan uçuş rotamızı ve ne kadar daha hava da kalacağımız görebiliyoruz. Üstüne de güzel ikramlar ile açlığımızı gideriyoruz.

Uçuşumuzun altı saat olacağını anons ediyorlar. Hizmet çok iyi bir şekilde devam ediyor. Bir ara uyumuşum. Gökyüzü aydınlanıyor. Ben uçakta sahurumu yapıp oruca niyetleniyorum.

Doğu'ya geldikçe saat farkı değişiyor. Türkiye ile arada 4 saat fark var. Nihayet Almaata'ya iniyoruz. Altı saat uçtuktan ve altı saatte uçakta bekledikten sonra *Özbekistan'ın¹⁵ başkenti Taşkent'e* iniyoruz. Buna sebep Alma-Ata'dan *Türkistan (Yesi)* şehrine hava alanı olmadığından kara ve demir yolu ile gitmek gerekiyor. Hâlbuki bu şekilde uçak bekliyoruz ancak Taşkent'e uçakla iki saat sonra iniyoruz. İşte buradan kara yolu ile bizi Türkistan'a sekiz saatlik bir yolculuktan sonra ulaştırmış olacaklar. Burada gümrük işlemleri yapılıyor, bizi karşılamaya *Muzaffer Bey* isimli bir görevli geliyor.

Perşembe günü saat 14.00'da valizleri araca yüklüyoruz. Oruçlu olduğumuz için Muzaffer Bey bizi Taşkent'te *Seferay ve Sultanpaşa* isimli Özbeklerin evine misafir ediyor.

İftarımızı burada açıyoruz. Ev sahibi çok misafirperver insanlar. Daha önce bir kere İstanbul'a gelmişler ikisi de sanatkâr. Muzaffer Bey de müzik

---

¹⁵ **Resmi Adı: Özbekistan Cumhuriyeti;** Özbekistan: Cumhurbaşkanı: İslam Kerimov; Yüzölçümü: 447.400km²; Başkent: Taşkent Nüfusu: 2,5 milyon); Konuşulan Dil: Özbekçe (resmi dil), Rusça, Önemli Şehirleri: *Semerkant, Buhara, Hive, Hokand, Andican, Namangan, Karşı, Cizzak, Nevai, Urganç ve Nukus*; Komşuları :Kuzeyde ve kuzeydoğusunda Kazakistan ve Kırgızistan, güneydoğusunda Tacikistan, güneyinde Afganistan ve güneybatısında Türkmenistan yer almaktadır.; İklimi: Özbekistan'ın iklimi sert ve karasaldir. Gece ve gündüz, yaz ve kış sert ısı değişiklikleri vardır Kışın ortalama sıcaklık 10-15°derece, yaz ortalama sıcaklığı 30° derecedir. Doğal Kaynakları: *Petrol, doğalgaz, kömür, altın, bakır, gümüş, volfram ve (Madenler)* tungsten'dir. Tarımsal Ürünleri: *Pamuk, buğday, sebze, meyve ve ipektir.* Sanayi Dalları: Tarım ve tekstil makineleri, kimyasallar ve metalurjidir. Para Birimi: Sum; Nüfusu Toplam: 24,755,519'dir

hocası. Hoş sohbet şakacı insan yanında ferahlıyor. Hoş sohbetlerden ve hatıralardan sonra bir an önce Türkistan'a gidebilmek için ev sahibine veda ediyoruz.

Şoför Üniversitemizin makam aracını sürüyor. Adı “*Kaydan Han*” çok ciddi biri. İşini iyi biliyor. Ancak Taşkent'e fazla gelmemiş, Akşam yolculuğu başlıyor. Hava sisli ve soğuk. Yol çok geniş. Bu arada Taşkent çok büyük ve güzel bir şehir. Tam bir saatte Kazakistan yoluna çıkıyoruz. Hududu geçiyor *Çimkent*'e yaklaşıyoruz.

Bir müddet sonra benzinimiz bitiyor. Burada istasyon yok, tanker araçlar ile yollarda satıyorlar. Ancak şoförümüz tedbirli yedekte bulunan benzin bidonundan depoya koyarak yeniden yola koyuluyoruz.

Nihayet Türkistan ve gece ikide Kentav şehrine geliyoruz. Kalacağımız yer olduğunu anlıyorum ancak anlatılanlar beni şaşırtıyor. Daha önce bu daire; bir oda bir salon, küçük bir mutfak, bir klozetli tuvalet ve sadece küvetli bir duş yeri ve kaloriferi de olan bu binada katacağım yer ayarlanmış.

Bu durum beni çok memnun etti. Bu arada *Fadime Hanım*'i kocası karşıladı. Nihayet vakit geç ve yorgun olmam sebebiyle beni evimle baş başa bıraktılar. Yorgun olduğumdan dolayı iyi bir uyku çektim. Ancak üzerimdeki emanet paraları vermeden uyumak mümkün olmadığından sabah erken kalktım. 9 Şubat 1996 Cuma günü burada diğer bir sürpriz, Malatya İnönü Üniversitesi'nden gelen araştırma görevlisi *Şener Bey* oldu. Bana yakın bir binada kalması ile çoğu zaman görüşmek mümkün oldu ve beni yalnız bırakmadı.

Beni alıp esas görev yerime yani Üniversite'ye götürdü. Burada *Ziya Başkan*'a getirdiğim maaş paralarını teslim ettim. Böylece büyük bir huzursuzluktan kurtuldum. Tabiatı ile maaşların almaları da beni mutlu etti.

Günlerden Cuma olması sebebiyle ilk cumayı 9 Şubat'ta saat 14'te Türkistan da kıldık. Bu cuma gününü hiç unutamam. Türkistan'da ilk Cuma tıpkı Mekke'de ve Medine'deki ilk Cuma namazı gibi. Ben ve eşim 1989 yılında kara yolu ile Hacca gitmiştik. Şimdi de Yesevi diyarında Hoca Ahmed Yesevi'nin kabrinin olduğu yerde Cuma namazı nasip olmuştu.

Bu duyguyu anlatamam. Daha sonra zaman zaman özel liselerin iftar yemeğine çağrıldık. Bu liseler hakkında fazla bilgim olmadığından merak etmişim. İlk intibalar çok güzel oldu. Çok sıcak bir havada iftar açtık.

Muzaffer Bey tasavvuf ve millî şarkılar söyleyerek bizleri duygulandırdı. Türk Lisesi ve Kazak-Türk Üniversitesi kardeş ülkede beraber iftar açmıştık.

10 Şubat 1996 Tanışma ve Ders Programı Başlıyor

Sabah Üniversiteye gittim. Artık derslerin programını almaya başladım. Daha sonra Şenol Bey ile Şarkiyat Fakültesini, sınıfları ve kütüphaneyi gezdim. Sınıflar çok iptidai fakat insanları çok sıcak kanlı olduklarını gördüm.

Hele Türkçe öğrenmeye çalışanlar “*merhaba, nasılsınız hoşgeldiniz*” demeleri bizleri fazlasıyla mutlu etti. Daha sonra Şenol Bey ile tekrar *Türkistan*’dan *Kentav*’a döndük.

Akşama iftara Hukuk danışmanı *İsmail Bey*lerdeyiz. İftar yemeğini güzel Türkiye yemekleri yapan eşi bizler için bayağı zahmete girmiş ve o özlemleri gidermeyi başarmıştı.

İsmail Bey’in eşi çocuklarını da getirmişler. Gayet mutlu ve güzel insanlar. Sofralarında kış günü taze fasulye, hoşaf, pilav, patates, İzmir köfte, salata ve tatlılardan sonra güzel bir sofraya duası ile şükürler yapıldı.

Bizlerde ev sahibinin sofrasının daha bereketli olması için dualar ve teşekkürler ederek ayrılıp, mutlu bir şekilde evlerimize dağıldık.

11 Şubat 1996 Pazar günü sabahleyin Üniversite’ye gidip gireceğim dersleri ve programları alıyorum. Fakülteyi iyi tanımak için tekrar gezmeye gittik. Sınıflar elbette konum itibarı ile yeterli değil.

Ancak yeni bağımsızlığını kazanmış bir Türk Cumhuriyeti’nin insanları için kendi topraklarında yaşamının güzelliği onlara yetiyor. Buradan tekrar Şenol Beyle *Türkistan*’dan *Kentav*’a dolmuş taksi ile dönüyoruz.

12 Şubat 1996. Sabahleyin dolmuş taksi ile üniversiteye gelerek büyük bir heyecanla ilk dersimi elektrikler ve sular kesik bir şekilde, paltolar ile oturlan soğuk bir sınıfta yaptım. Şartlar hiç önemli değildi.

13 Şubat 1996. Sabah dersim yok. Öğleden sonra ise günümüzü Üniversitemizde Ziya

Havalar çok soğudu arabada kütüphane müdiresi de var. Hastalanmış doktora gitmiş. Allah korusun bir hastalansak doktora nasıl gidilecek henüz öğrenme ve sorma sırası gelmediğinden bilmiyoruz.

Akşama yine iftar yemeğine Türkçe okutmanı *Günhan Bey*’in davetlisi oluyoruz. Günhan Bey eşini de getirmiş ancak dört gün sonra döneceğini

öğrenmemiz bizleri de üzmüştü. Yemekler burada da çeşitli. Ramazan'ın lütfu ve bereketi ile yemekler çok güzel. Elazığ'ı aratmıyor.

14 Şubat 1996. İkinci dersimi vermek için bu sefer erken kalkıyorum. Servis erken gidiyor. Ona biniyorum. Ortalık bembeyaz hava çok karlı ve soğuk. Türkistan'a geliyoruz. Diğer hocalarla ve Bölüm Başkanı ile sohbetten sonra ikinci dersime gidiyorum.

Bugün biraz da olsa kaloriferler yanıyor. Fakat derme çatma sıralar, kırık, dökük bir yazı tahtası olan bu sınıfta okumaya başlıyoruz.

Bugün öğrenceler bana daha alışkın. Bizlerde bu sıralardan geçtik fakat bunlar genelde temiz ve iyi giyinmişler.

Dersten sonra. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu¹⁶ Hocam'ın babasının yanına gittik.

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam Çimkent'te gitmiş akşam gelecekmış. Bu arada hoş sohbetler ile zaman geçiyor. Akşama Zafer inşaat iftar yemeğe veriyor. Birlikte Kervansaray denilen yere gidiyoruz. Yapı olarak çok güzel ancak soğuk. Yemekleri yiyene kadar donuyoruz. Duadan sonra çay içip ısındık. Tekrar Zıya Beyler ile Kentav'a döndük. Hava karlı ve soğuk. Eve girince derin bir oh ve şükür çekmemek mümkün mü?

---

¹⁶ **Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nun Özgeçmişi:** 29 Mart 1942'de Eskişehir'de doğdu. Babası Antalyalı Muharrem Seyfettin Çandarlıoğlu, annesi Romanyalı Zekiye Artam'dır. 1954 Dumlupınar İlkokulu, 1957 Eskişehir Kız Ortaokulu, 1960 Üsküdar Kız Lisesi mezunudur. 1964 Haziran'ında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. Kasım 1964'te aynı fakültenin Umumi Türk Tarihi kürsüsüne asistan oldu. 1967'de "Sarı Uygurlar ve Kansu Bölgesi Kabileleri" adlı tezi ile doktor oldu. 1973'te "Ötüken Bölgesindeki Büyük Uygur Kağanlığı" isimli tezi ile doçent oldu. 1975'te 3 ay, 1980'de 6 ay, 1981'de 3 ay Almanya'da araştırmalar yaptı. 1982'de "Orta Asya'da Timuriler, Çin'de Ming Münsabetleri (Ch'en Ch'eng elçilik raporu) isimli takdim tezi ile profesörlüğe yükseltildi. Bildiği yabancı diller İngilizce, Almanca, Rusça, Farsça, Arapça, Çince, Japonca ve Türk lehçeleridir. 1964-1986 yılları arasında aynı kürsüde görevine devam etti. (Ali Berat Alptekin; *Yesevi Ocağında 210 Gün Tisav Elâzığ Şubesi Yayınları, Türk Dünyası Dizisi.1 Elâzığ 1996.s.70-74.*) 23.06.1995 tarihinde Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektörlüğü'ne atandı. 21.12.1995 tarihinde Ahmet Yesevi Üniversitesi Tarih Fakültesinde Türk Devletleri Tarihi kürsüsünü kurdu. Haziran 1998'de "*Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi I. Rektör Yardımcılığı* görevinden sonra 1998-1999 ders yılından itibaren Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümündeki görevine devam etti. Çağdaş Türk Dünyası Tarihi (resimli-haritalı) projesini başlattı. 2004 – 2009 yılları arasında Bölüm Başkanı olarak görevini sürdürdü. 29 Mart 2009'da emekli oldu.

15 Şubat 1996 hava çok soğuk dışarıda yollar çok buzlu. Geç yattığım için geç kalktım öğleden sonra tek başıma çarşıya çıktım. Bazı alışverişler yaptım. Pirinç, tereyağı, salça, konserve açacağı buldum.

Aslında geldim geleli iki plastik leğen bir kova bir emaye tencere aldım. Fazla bir şey almak istemiyorum. Çünkü gelecek seneye gelip gelmeyeceğimi bilmiyorum. Şu anda oda da televizyon açık. Kazak Türkçesi türküler eşliğinde manzaralar seyrederek bir şeyler yazmaya çalışıyorum.

Akşam yine Şenol Beye gittim. Geçen günden kalan yemekleri bitirmeye çalıştık. Şenol yine etli patates pişirmiş. Sağ olsun yemekleri çok dolduruyor. Bu gidişle hiç kilo vermem mümkün olmayacak

Gece eve geldim yeniden bazı kitapları karıştırdım. Yatsı namazını kıldım. Gece Saat 00.30 birdenbire telefon geldi. Karşımda damat Nurettin Elazığ'dan arıyor. Büyük bir sürpriz, kızım Hüma'nın hastaneden çıkmış olduğu haberini aldım. Koltuk değneklerini atmış, Kızım Şeyma, oğlum Fatih ve eşim Hacı Rengiz hepsinin seslerini duymak çok güzel bir duygu. Üstelik bu gece Kadir gecesi imiş.

Takvime bakmadığım için bilemedim. Bütün olumsuzluklar ve henüz tam gelişemedikleri için Kazakistan'da böyle buluşmalar anlatılması çok zor duygular. Konuşmaların bitiminde yorgun olduğum için Allah'a hamd edip huzurla yattım.

16 Şubat 1996. Sabah kalktım. Tıraş ve giyinme faslından sonra kitaplara baktım. Bugün ikinci defa Cuma namazını Kentav'da kılacağım için mutluyum.

Şenol ile bu Cuma birlikte gittik. Dışarıda etrafı duvarla çevrili eski bir yapıya çamurlar içinde girdik. Tam saf yapmışlardı. Bir yer bulduk. Kilim, halı ve keçelerle kaplanmıştı.

Ezandan sonra hutbe için elinden bir değnek ile hutbeyi Arapça okuyan imam daha sonra namazı kıldırdı ve duadan sonra cami dışına çıktık.

Cuma namazından sonra bir de ilk olarak cenaze namazını kıldık. Ve duadan sonra cemaatle birlik dağıldık.

Namaza Afganlılar ve Pakistanlılar da gelmişti. Aslında daha önceden Türkistan'dan bir öğle namazı kılmış ve duygulanmıştım. Namazdan sonra yaşlı bir zatın elini öptüm. Durumundan alim bir hoca olduğu belli oluyordu.

Dışarıda güzel bir hareket yapıldı avluda el sıkışıp bir çember halinde bayramlaşır gibi namazlarını tebrik ettiler. Ve dua ile dağıldılar.

Akşama beni Türkçe okutmanı *Zafer Bey* iftara aldı. Çok tatlı bir kız çocuğu vardı. Bu mahrumiyette eşini ve çocuğunu getirmek büyük cesaret ve büyük fedakârlık diye onu kutladım.

Yemekler mantıya kadar yapılmıştı. Gayet lezzetli olan bu ev yemekleri doğrusu çok büyük bir ikram olmuştu afiyetle yemiş ve çok güzel sohbetler ile memleketten de bahsederek özlemler giderilmeye çalışmıştık. Ancak bu sohbetler esnasında elektriğin kesilmesi keyfimizi kaçırmıştı. Nihayet bu güzel davet sonrası teşekkür ederek ayrılıp Saat 10'da evlerimize gelmiştik. Allah herkesten böyle bir gece geçirmemize sebep oldukları için razı olsun.

17 Şubat 1996. Sabah Saat 10'da kalktım. Oruç olduğum için biraz etrafı dolaşmaya başladım. Kentav'da pazar meydanını da gezerek iftara bazı ihtiyaçları aldım. Alışveriş yerleri gezerken iftar vakti geldi, çattı.

Eve gelip hazırlıklardan sonra iftarı yapmak üzere yine Şenol'un davetini kabul ederek iftarı açmaya çalıştım. Güzel bir kemikli fasulye ve pilav yedik. Daha sonra gelecekte bahsederek namazları kılıp eve hareket ettim.

Yine gece geç vakit Elâzığ'dan telefon geldi. Büyük bir sürpriz oldu. Türkiye'den 4 saat geride olduğumuzdan gece saat 2 de konuşuldu. Herkesin iyi olduğunu kızım Hüma'nın da hastaneden çıkmış olduğun konuşmamız tabiatı ile bizleri ziyadesi ile sevindirdi

18 Şubat 1996. Pazar günü çamaşır yıkadım Buranın en güzel tarafı evin kalorifer ve sıcak suyunun olması. Öğlene doğru Şenol geldi. Kentav'ın pazar günü büyük pazarı kuruluyor.

Orayı gezmeye gittik. Pazarda diğer öğretmen arkadaşlara rastladım. Fotoğraflar çekildik. Ayrıca pazardan bir bıçak ve ekmek tahtası aldık. Keskin bir bıçak bulmak beni sevindirdi. Pazarda eski ve yeni yiyecek grupları ile satış yapılıyor.

Akşama iftarı yine her zamanki gibi Şenol'un evinde yaptık. İftarımızı lezzetli ev yemekleri ile dualarla açtık. Bugün de sohbet ve şakalar ile geçti.

19 Şubat 1996. Nihâyet orucu yarın uğurlamak nasip olacak. Çünkü bugün afele. Ancak Kazakistan'da henüz dini bayramlarda resmî tatil yapılmıyor.

Rektör yardımcımız Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nun salı günü ders yapılmayacağını, bayramın ilk günü rektör ile görüşüp tatil yapılacağını bildirmesi bizi ziyadesi ile sevindirdi.

Bugün yapacak bir şeyler aradım ve yine biraz kitap okudum. Kazak Türkçesini sökmeye devam ettim. Fakat hiç verimli olmadı. Öğleden sonra Şenol ile Kentav'a gezmeye çalıştık.

Kentav'ın şehir planı çok güzel bütün caddeler planlı ve yollar birbirini kesiyor. Yollar ağaçlandırılmış ve dinlenmek için, çocukları da oyalamak için güzel parklar oyun yerleri yapılmış. Tahminim baharı çok iyi olacak.

Akşama iftar yemeğini son defa Şenol'un evinde büyük bir huzurla birlikte açtık. Burada tek yapamadığım camii çok uzak olduğu için teravih namazını kılamamamız olmuştur. Fakat vakit namazları kılmak nasip oldu.

20 Şubat 1996. Ramazan Bayramı'nı kardeş bir ülkede kutluyorum.

Salı günü Ramazan Bayramı'nı ilk defa kardeş bir ülkede Kazakistan'da kutluyoruz.

Sabah namazını evde kıldım. Çünkü hava çok soğuk. Camiinde sabah namazından sonra saat 9'da Bayram Namazı kılınacak.

Şenol bir battaniye, ben de sergi aldım. Camiye gittik. Dikdörtgen bir şekilde etraf duvarlarla çevrili çatısına hoparlör konmuş, içini daha önce görmüştüm.

Dışarıya sergiyi serdik. Saflar oluşmaya başladı. Birkaç Kazak Türkü yanımıza oturdu. Söylendiğine göre bu sene namaza ilgi daha fazla idi. Nitekim dışarıda kalabalığın bir kısmı ayakta beklemekte olduğunu gördüm. Ancak pek çoğu da kılmayı bilmediğinden dışarıda seyretmeyi tercih ediyordu.

Nihayet Bayram namazı büyük bir helecanla kılındı. Hutbe ve duadan sonra bayramlaşma camii avlusunda büyük bir heyecanla kutlandı. Sarılmalar ve gelecek senelere ulaşma duaları ile bu manevi hava herkes tarafından teneffüs edildi.

Daha sonra yavaş bir şekilde dağıldık. Arkadaşlar ile anlaştık. Türkistan'a gittik. Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam ile bayramlaştık.

Gurbette bu durumu anlatmak kolay olmuyor. Bayağı duygulandık ve yeniden o güzel bayramlaşma törenini icra ettik. Hocamız bize çay ile Kazak

unlu mamullerinden (Sak sak, Boğursak(lokma), kâğıt börek) ikram etti. Neticede Kazak Rektörümüzün de bayramını kutlayarak yanında güzel sohbetlerden sonra ayrıldık.

Öğleden sonra *Hoca Ahmet Yesevi*¹⁷ Türbesi'ni ziyaret ederek Fatiha ve dualarla kabrinden ayrıldık.

Türbenin restorasyonu Türkiye tarafından yapıldığından bazı yerlerde çalışmalar devam ediyor. Şüphesiz aslına uygun restore bitince bu kutsal mekâna gereken önem verilmiş olacaktır. Büyük bir istekle Kazak halkı tarafından da ziyaretler devam ederek dualar yapılıyordu. Bu güzel anıyı fotoğraf çekmenin yanı sıra Zafer Hoca kameraya da aldı.

Daha sonra Şenol ile birlikte Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın babasını ziyaret edip bayramlaştık. Sohbet ve bayramlaşmalar ile onu da mutlu ederek yanından ayrıldık.

Oradan tekrar Kentav'a döndük. Akşam yine Şenol Hocaya sığındık. Sağ olsun bu güzel kardeşimiz Ramazan boyunca kazandığı duaları, bayram günü de bırakmadan bizi ev yemeklerine davet etti.

21 Şubat 1996. Bayram resmen tatil kabul edilmediğinden ancak bir günle sınırlandırıldığından bugün Osmanlıca dersine gittim. Türk Dili 3. sınıf öğrencileri ile bayramlaştım. Dersi zevk ile işledim.

---

¹⁷ **Hoca Ahmet Yesevi** Türkistan'da yetişen büyük velilerdendir. Adı *Abmet bin İbrahim bin İlyas Yesevi* olup, *Piri Sultan*, *Hoca Ahmet*, *Kul Hacı Ahmet* diye de tanınır. Babası Hacı İbrahim'in nesebi Hz. Ali'nin oğlu Muhammet bin Hanefi'ye dayanır. Hicri 5. asrın ortalarında doğduğu tahmin edilmektedir. Ahmet Yesevi çok küçük yaşta babasını, 7 yaşında da annesini kaybetmiştir. Yesi şehrinde ilim ve terbiye tahsil etti. Yesi'de, önce *Arslan Baba* Hazretlerinden ders aldı. Arslan Baba'nın vefatıyla Buhara'ya gitti. Orada Ehli Sünnet alimlerinden *Yusuf Hamedaniye* bağlandı ve manevi ilimleri tahsil etti. İnsanlara doğru yolu göstermek için ondan icazet (diploma) aldı. Hoca Ahmet Yesevi Buhara'da bir müddet ders verdi. Yesevi Ocağı aynı zamanda bir tarikattır. Önemli ve büyük tarikatlardan *Nakşilik* ve *Bektaşilik*, *Yeseviliğin* kollarıdır. Ahmet Yesevi Hazretleri tekke edebiyatının ilk temsilcisidir. Bu vesileyle Anadolu'daki Türk edebiyatının yeşerip gelişmesine zemin hazırlamış, Yunus Emre gibi büyük şairlerin yetişmesine sebep olmuştur. Bu şekilde yetiştirdiği talebelerinden tayin ettiği halifeleri şunlardır; *Mansur Ata*, *Abdulmelik Ata*, *Süleyman Hâkim Ata* (Bu Türkler arasında en meşhur halifesidir) *Muhammed Danişmend*, *Muhammed Buhari* (Sarı Saltuk) *Zengi Ata*, *Tac Ata v.b.* Bu halifelerinin yetiştirdiği birçok talebe ki; *Abi Evran*, *Hacı Bektaş*, *Mevlâna*, *Taptuk Emre*, *Yunus Emre* gibi talebeler Anadolu'da, Ahmet Yesevi Hazretlerinin çizdiği yolda ilerlemişler Ahmet Yesevi Hazretleri Hicri 590'da (1194 Yesi şehrinde vefat etmiştir. Kabri üzerine türbe, 200 yıl sonra, Timur Han tarafından inşa edilmiştir.

Dersten sonra Rektörlüğe gittim. Nursulu ve Gevher ile Türk tarihi çalıştım. Bu arada Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Kazaklara dediğini yaptırmak için bağıyor, çağırıyor. Bizler de onu yatıştırmak için yanına gittik. İçini biraz dökünce ferahladı. Sistemin işlemediğinden çok dert yanıyor.

Gülçin Hanım hocamız babasına karşı olan saygımız ve sevgimiz sebebiyle bizi evinde yemeğe davet etti. Babası Muharrem Bey de mutfak işlerinde maharetli birisi. Bizlere kuru fasulye yapmış, iştahla yedik. Saat 18'de servis ile Kentav'a geldik.

Akşama artık kendim etli patates oturtma yemeği yaptım. Rıfat Bey'in verdiği tarhana çorbası ile daha lezzetli oldu. Biraz kitap okudum. Kazak Türkçesi çalıştım televizyon, namaz derken yatma saati geldi çattı.

22 Şubat 1996 günü geç kalktım. Dersim yok diye Üniversite'ye gitmedim. Öğlen Şenol ve Günhan geldi. Fakülteye gittik. Kütüphaneye gezdik. Akşama Günhan Hoca yemeğe aldı. Yine kuru fasulye, salata ve çay arkasından sohbet edildi.

Genelde Cemal Hoca çok şakacı birisi güle güle bizi kırdı geçti. Bu moral ile eve geldim. Gece yarısı bizimkiler Elazığ'dan aradı. Saat 02.00, Elazığ'da saat 22.00. Damatlar, kızlar, oğlum ve kayınvalide ile konuştum. Moralim daha düzeldi. Banım telefon etmem çok zor çünkü Türkiye'ye bağlantı davetiye ile oluyor. Fakat onlar daha rahat arayabiliyorlar. Az da olsa biraz hasret giderdim. Huzurla yatmaya gittim.

23 Şubat 1996. Sabah namazını kıdıktan sonra yatmadım. Kahvaltıdan sonra servis ile Türkistan'a gittim. Öğlene kadar Nursulu ve Gevher ile tarih çalıştık.

Cuma namazına biraz erken gittim. Tıpkı Kentav'daki gibi dikdörtgen bir bina, dışı güzel sıvanmış ancak arka tarafta ise eski camiinin yıkıntısı duruyor. İnsan seyredince üzüyor. Bu tarih kokan camiinin iç duvarlarındaki dini motif ve yazılar çok canlı renkleriyle yaşamaya devam ediyor. Hala duvarlarda çiçek süsler ve tahtalar duruyor. Çatısı yok, camiden içeriye giriyor ve bu tarihi dokuyu yakından görmeye üzüntü halinde çalışıyorum.

Namaz kılacağımız camii fazla büyük olmamakla birlikte içi çok rahat. Böyle imkansızlıklar arasından bu camiyi huzurla seyrediyorum. Minber sağ tarata tahtadan bir merdiven gibi, İmam uzun bir sopa ile bu merdiven basamağına çıkıyor.

Bu değnek, bir yer kalem ile fetih olursa hutbede tutulur. Fetih kılıç ve silahla olursa hutbeye kılıçla çıkılmış.

Camiinin içinde daha çok yaşlılar, Kazak ve Türk öğrenciler geldi. Hoca Kazak Türkçesi ile İslam'ı anlatıyor. Hutbeyi Arapça okuyup iniyor.

Cuma namazından sonra cenaze namazı kılınıyor. Yine çember olup el sıkışıp selam ve hatırlar soruluyor ve hasretler gideriliyor.

Cuma'dan sonra akşama kadar okulda Kazak Türkçesi çalıştım. Saat 18'de servis ile eve geldim. Yine patates yemeği yaptım. Akşam bir ara Fatih aradı. Ancak konuşmadık, kesildi.

24 Şubat 1996. Bugün saat 10'da kalktım. Kahvaltıdan sonra Türkiye yiyeceklerinin satıldığı dükkâna gittim. Kuru fasulye, fanta ve kola aldım.

Oradan Türk lisesine gittim. Mustafa Bey'le biraz konuştuk. Daha sonra pazara gittim. Et ve ekmek aldım. Burada etler açıkta ve kemikli satılıyor. Kasaplar pazarında parça et almak mümkün. Ancak kıyma makineleri olmadığı için kıyma çektiremiyoruz.

Lisedeki öğretmenler ve okul hizmetlileri beni artık tanıyorlar. Ara sıra muhabbetler ederek hasret giderdiğimizden beni mutlu ediyorlar. İşte eti burada makine olduğundan çekirip ihtiyacımı gideriyorum. Hepsinden Allah razı olsun. Et parça olduğundan kıyma çekirmek zor. Onun için bu lisenin mutfağında çekirip, akşama köfte ve patates kızartması yaptım.

Akşam Şenol, İbrahim ve Cemal Beyler geldi. Bana başıma takmak için kalpak yaptırmış tanesi 1,5 milyondan 2 adet kalpak aldım. İhlamur ile bisküvi ve kurabiyeler yedik.

25 Şubat 1996. Bugün Rusça kurs almaya karar verdik. Kursu saat 9'da gideceğiz. Sabah saat 9'da kursa başladık. Kurs hocası bir bayan. İlkokul hocasının bir kız bir oğlu var. Evde 3 kedi besliyor. Rusların bir özelliği, her evde ya kedi ya da köpek besliyorlar. Aslında çok ilginç. Karınlarını doyurmaya yemek zor bulurken, köpeğe ve kediye yiyecek buluyorlar. Rusça kursu beni ürkütüyor. Nasıl başlayacağız ve bir mesafe alacağız bilmiyorum. Şimdilik ders yüküm az olduğu için gitmeye karar verdik.

26 Şubat 1996. Sabah saat 9'da kursa gittik. İbrahim ve Şenol şaka götüren neşeli yani kafa dengi kişiler. Şaka ile karışık kursa başladık. Kelimelerin telaffuzundaki aksaklıklar bizi ve hocayı güldürüyor. Şimdilik her şey iyi gidiyor. Ancak havanın karlı ve soğuk olması biraz bizi üzüyor.

Öğleden sonra dersim yok. Onun için evde hem dinleniyor hem de zaman geçsin diye tuttuğum notları temize çekiyorum.

Akşamına Türkçe hocası. *Günhan* hoca yemeğe çağırdı. O da eşini Türkiye'ye geri gönderince Günhan'da bekarlar grubuna dâhil oldu. Yemek yapmayı öğrenmiş olan Şenol Hoca pirinç pilavını güzel yapıyor. Nitekim evde yapıp buraya destek getirdi. Birbirimize takılarak geceyi geçirdik. Ben eve gelince hemen yatmayıp biraz gece derslere baktım.

Kaloriferler eskisi gibi yanmıyor. Sıcak sularda eskisi gibi çok sıcak değil. Ancak idare ediyor. Bu bile benim için bulunmaz bir imkân. Beterlerini gördük Çok şükür Biraz geç yattım

27 Şubat 1996. Sabah yine Rusça kursuna gittik. Hava yine karlı ve soğuk. Rüzgârda çok sert esiyor. Kurs hocasının elektrikleri kesilmiş, ev karanlık okumada zorluk çekiyoruz. Ders bitiyor.

Ben taksi durağından Türkistan'a derse gidiyorum. Şoför ile yarı Türkiye Türkçesi konuşuyoruz. Adamlar yeni bir sisteme geçmenin zorluğunu çekiyor ve eski sistemi arıyorlar.

Bilhassa işsizlik hırsızlık oranını artırıyor. Evleri kollayıp soyabiliyorlar. Genelde korkarak dışarı çıkıyoruz. Evleri dayalı döşeli 25-30 dolara aylığını tutuyorlar. Bütün eşyalar zimmetli olduğundan çalınan ve kaybolanı ödüyorlar.

Ben geldiğimde beri iki öğretmen arkadaşın evi soyuldu. Türkistan'da derse girdim. Öğle yemeğini yemeden geri döndüm ve evde yemeği yedim. Akşama *Cemal Hoca* 'da toplandık. Sohbet ve şakalardan sonra evimize geldik

28 Şubat 1996. Sabah kurs devam etti. Öğleden sonra kendim çalıştım. Biraz karda dolaştım. Pazar yerini gezdim. Derse hazırlandım. Kurs dolayısıyla bugünkü işleri yarına aldım. Bugün pek önemli bir şey yok. Akşama İbrahim Bey'e Şenol Beyle birlikte gittik.

29 Şubat 1996. Kurstan sonra derse gittim. Dersi bitirdikten sonra öğrenciler ile İslam dinini öğrenmeye başladık. Dini bilgilerinin zayıf olduğunu biliyordum. Ancak beklediğimden daha zayıf çıktılar. Elbette Rusya'nın dinsizlik politikasının sonuçları tüm Türk Dünyası'nda aynı idi.

Öncelikle İlmihal bilgisi ve Hz. Peygamberimizin hayatını anlatmaya, duaları öğretmeye başladım. İlk olarak "Fatiha" duasını ezber istedim. Bakalım bir şeyler olacak mı? Sonuçta göreceğiz.

Dersten sonra Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamı, sonra da babasını ziyarete gittim. Akşam tekrar Kentav'a döndüm.

Öncelikle acıktığımdan hemen yemek yapmaya çalıştım. Yemekleri artık daha rahat ve lezzetli yapmaya başladım. Genelde et, patates, kuru fasulye, pilav ve yumurta üzerine gidiyorum. Bugün Şenol Bey yeni bir eve taşındı. Ancak yeni eşya almadı. Çünkü ev dayalı döşeli idi. Eşyalı bu evin aylığı 25 dolar. Ancak şimdi de soyulmaktan korkmaya başladı. Bir yere gitsek hemen kalkalım diyor.

Şimdilik günler monoton geçiyor. Baharı daha güzel olacağı söyleniyor. Çünkü, soğuk, fırtına, sert rüzgarlar bizleri epeyce yordu. Zaten hatıra Günlüğün adını "*Kazakistan Rüzgârı*" koyarken bu sert rüzgarlardan usanmamızdan dolayı ihtiyacım olduğu için günlüğe bu ismi verdim.

Mart Ayı Baharla Birlikte Çevreye Açılma ve Yeni Dostlar Edinme

01 Mart 1996 günü kurs yine yok. Sabah geç kalktım. Kahvaltıdan sonra Şenol ile birlikte Cuma namazına gidecektim. Ancak Şenol Beyin taşındığı yeni evi bulamayınca tek başıma cuma namazına gittim.

Aslında biraz erken gitmekte fayda var. Genelde yaşlılar erken geliyor. İmâm vaaz etti ve ezan okundu, Sünnet kılındı. İmam Hutbeden sonra Cuma namazını kıldırdı. Dualar sonrası cemaat dağıldı.

İmam ile tokalaştıktan sonra benim hal ve hatırımı sordu. Türkiye deyince sevgi ile selamladı. Dışarıda yine eller sıkışılıp gönüller hoş edildi. Güzel duygular ve dualar ile ayrıldık. Arkadaşlar ile dışarıda buluşup eve geldik.

Akşama *İbrahim Bey* yemeğe aldı. Yemekleri çok lezzetli idi. Herkes elinden geldiği kadar bir şeyler yapmaya, sofraya yardıma çalıştı ve şakalar *Şenol Beyde* yoğunlaşmaya başladı. Tabiatı ile Şenol Beye takılmadan duramadık. Biraz olsun düşüncelerden uzak bir gece geçirdik.

Bugün bir sürpriz oldu. *Taba Çavuşoğlu* Elazığ'dan bizim evden, beni aradı. Çok sevindim. Baldız ve çocuklar ile görüştük. Ara sıra konuşmalar iyi oluyor. Buradan arayıp düşürmek çok zor. Postaneden en az dört saat bekliyorsun. O da düşer mi belli olmuyor. Sonra saat farkı 4 saat. Gece saat 8'de arasan Türkiye'de saat 12. Onun için onlar aramaya devam ediyorlar.

02 Mart 1996. Sabah geç kalktım. Kurs yok, yarına kadar biraz Rusçaya, Kazak Türkçesine baktım. Öğle üzeri dışarı çıktık. Pazarı gezip, alışveriş yaptık. Eve tekrar döndük. Akşama bizim Türk öğrenceler iki hocasını

yemeğe çağırılmışlar beni de götürdüler. Kendi çaplarında bir şeyler hazırlamışlar. Pilavın suyu biraz fazla olduğundan yapan öğrenciye biraz takıldılar. Çeşitli havadis ve haberlerden sonra, çorba, pilav, yanında nohut yemeği ve salata ile damak tadını çıkarmaya devam ettik.

Yemek ve sohbetlerden sonra evlerimize dağıldık. Bugünün hatırası elbette gençlerle yapılan sohbetle güzelleşti.

03 Mart 1996. Bugün öğrenci yurdunu kontrol amacıyla yanlarına gittim. Bu gidiş hem öğrencilerin düzenlerini kontrol hem de öğrencilerin dertlerini dinlemektir. Neticede yumuşak ortamda daha rahat sıkıntılar ve isteklerini sıraladılar.

Öğrenci genelde okul şatlarından şikâyetçi. Mesela; Kitap yok, banyo yok, lokanta kültürü olmadığı gibi pahalı diyorlar. Diğer bir istek, yurtlarda temizlik yok, camlar kırık, elektrik lambaları yanmıyor.

Bu arada çöpler toplanmadığı için öğrenci dolapları çöp dolabı haline getirilmiş diğer bir durum, kız ve erkek öğrenci bu yurda aynı kapıdan giriyorlar. Merdivenlerin bir tarafı erkeklere, diğer tarafı kızlara verilmiş, giren çıkan belli değil. Onun için hiç disiplin kalmamış. Bunları daha önce fark etmiş ve bazı tedbirler almaya başlamıştım.

Burada tek düzenli ve güzel olan kendi imkânları ile açtıkları mescit olmuştu. Namazını kılanlar için çok önemli bir ihtiyaçtı. Burada dini kitap, ilmihal, Kuran'ı Kerim ve bazı sohbetler yapabiliyorlardı. Bu öğrenciler ailelerinden uzakta bu kadar sıkıntı çekiyorlar. Kendilerini pek çok tehlike ve tuzak bekliyor. Fakat azimli oldukları gözlerinden belli ve okumadan geri dönmek yok diyorlar.

Eve geldim namazdan sonra günlüğü yazdım. Sonuç böyle bir yerde bu öğrencilerime sahip olmak onlara yol göstermek ve doğru yolu bulana kadar yanlarında olmak için bu fahri olarak yaptığım göreve daha sıkı sarılmam gerektiğini anlamış oldum. Bu durumu sağlayana kadar bana da geri dönmek yok.

04 Mart 1996. Sabah saat 7'de namazı kıldım. Kahvaltımı yaptım. Tıraş oldum. Saat 9'da kursa gittim. Yine Şenol İbrahim'in ve benim Rusça kelimelerin telaffuzundan çıkan espriler ve hocanın Şenol'a takılması ile kursa devam ettik.

Öğleden sonra evde makale okudum. Rusçayı sökmeye başladım. Daha sonra Kuran-ı Kerim'i daha rahat okumak için çalışma yaptım. Kazak

Türkçesine baktım. Akşama biraz daha tecrübeli olarak et suyuna pirinç pilavı ve kuru fasulye pişirdim.

05 Mart 1996 sabahı yine kurstan sonra Türkistan'a derse gittim. Öğrenciler daha istekli. Osmanlıca okuttuktan sonra biraz da İslami bilgi verdim. Abdest almayı namaz kılmayı tekrar ettim. Bu arada Fatiha suresini ve namaz kılınışı fotokopi yapıp daha doğru öğrenmeleri amacıyla kendilerine dağıttım. Haftaya ezberlemelerini istedim.

Dersten sonra *Gerber* ve *Nursulu*'ya (Yüksek Lisans öğrencileri) ders verecektim. Ancak Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam ile çalışmaları olduğundan yapamadık.

Bu arada Kazakistan'ın bazı şehirlerinde Türkiye'den vatandaşlarımız lokanta kültürünü yaymaya, fırın ve pasta ürünlerin yapmaya ve satarak ticaret ve kültür alışverişlerini geliştirmeye başlamışlardı. Nitekim Konya lokantasında yemek yemeğe gittim. Bir etli pide yedim oradan tekrar Kentav'a döndüm. Akşam yemeğini evde yedim. Havalarda biraz iyileşmeye başlamıştı.

06 Mart 1996 sabahı kursa gittim. Yine şakayla karışık bir kurs oldu. Kurs hocası bayan 45 yaşlarında iki defa evlanmış iki çocuğu var. Ara sıra komşu bayanlar uğruyor. Bizim evlerden, evlilik durumlarımızdan ve çocuklarımızın yaşlarından konuyu açarak meraklarını gidermeye çalışıyorlar.

İçki içmediğimi söyleyince inanmadılar. İçmeme sebebini zor da olsa İslami emir ve yasaklardan olduğunu anlatmaya çalıştım. Bu sefer önce gelmiş olan Türk işçilerin neden içtiklerini sordular. Ben de” *bizde dini inanışta zorlama yoktur. Bu yasaklara inanmayanlar içmekte serbesttir.*” diyerek ikna etmeye çalıştım.

Öğleden sonra namazı kıldık, yemek yedik, derken temizleyici kadın geldi. Adı *kurultay* kocası ölmüş 4 çocuğu varmış, temizliği bitirdikten sonra buna da İslam'dan bahsettim. Çocuklarımın, eşimin resimlerini gösterdim. Çok hoşuna gitti. Eşimin başının örtülü oluşu dikkatini çekti. Bana Fatiha suresini ezberlemeye söz verdi. Yalnız Kazak Türkçesi okuyabiliyor. Duanın Kazak Türkçesini bulup vereceğime ona söz verdim. Çocuğuna şeker kalem kâğıt sabun, kendisine de ücretini verdim çok memnun oldu ve gitti.

Akşama *Şenol Günhan* ve *İbrahim bey*le buluştuk. Çay içtik sohbet ve şakalaşmalardan sonra evlerimize geldik.

07 Mart 1996 sabahı normal kursumuzu yaptık. Bugün *İbrahim* uykuda kalmış. Bir gün önce de *Şenol* Bey kalkmamıştı. Bugün 1000 *tenge* kurs parasını verdik.

Şimdilik iyi gidiyor. Öğlen vakti Türkistan'a Üniversiteye gittim. Yarın "kadınlar günü" Kazakistan'da. Bizdeki anneler günü gibi fakat çok şenlikli, programlı bir gün olarak kutluyorlar. Tabi içkiler su gibi akıyor Onun için bugün öğrenciler az kalmış. Buradan Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın babasını görmeye gittim. Yalnız olduğundan ara sıra 2-3 saatlik bir konuşmaya giderek yine teselli etmeye ve bir dost gibi davranarak yalnızlığını unutturmaya çalışıyorum.

Çok şakacı ve şen birisi aslında. Eski bir motorlu uçak pilotu sonra ayrılmış terzilik yapmış, İstanbul'a gelmiş. Kızı Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nu annesinin vefatından sonra yalnız bırakmamış, Şimdi de Kazakistan'a kadar gelerek baba, evlat birbirine destek olmak için uğraşıyorlar.

Sohbetimiz iyi ancak izin isteyip Kentav'a geliyorum. Akşam yemeğine patates oturtma ve pilav var. Akşam yemekten sonra bir yere gitmeyerek biraz çalıştım.

08 Mart 1996 günü kurs ve ders yok zaten kadınlar günü tatil saat 10'da kalktım. Bizim Fatih Malatya'dan aradı. Orada saat sabahın 06'sı. Kızım Hüma evine göçmüş. Torun iyi çocuklar kayınvalide, Nurettin'le uzunca konuştuk.

Moralim iyi saat 14'te cuma namazına gittim. Cami dolu, camiye ilgi gün geçtikçe artıyor. Yine selamlaşmalar ve hatır sormalar devam ediyor. Bu geleneğe bizlerde alıştık. Doğrusu güzel bir gelenek. Namazdan sonra Türk öğretmenler ve idarecilerle selamlaştık.

Bugün evde öğlen yemeğim var. Ancak ısıtmam lazım. Mutfakta buzdolabının oluşu çok iyi ancak tüp alamadım. Kaçak yapmasından korktuğumdan elektrik ocağından yemeklerimi pişirmeye ve ısıtmaya devam ediyorum.

09 Mart 1996. Sabah geç kalktım. Kahvaltıdan sonra bir banyo alacaktım. Fakat öğleden sonra Günhan Bey berbere götüreceğinden banyo yapmayı berber sonrasına erteledim. Berberde enteresan bir olayla karşılaştım. Berberliği burada bayanlar yapıyor. Nitekim bunlardan birisi Rus, diğeri de Kazak bayan. Beni Kazak bayan saç tıraş etti.

Berber bayanın ismi Zülfiye. Tıraş parası 70 *tenge* alıyorlar. Banim kafada saç olmadığı için yanları ve enseyi aldı. Ancak ben espri olsun diye "benim saçla saçım yok o nedenle saçlı olanla aynı parayı almamanız lazım" deyince gülüştiler.

Bayan berber *zaten bende yarı para alacaktım* diye cevap vermez mi? Saç tıraşım bitip sıra paraya gelince yarı para almaya kalktı. Ancak “ben *şaka yaptım, tıraş parasını tam almışım*” diye epeyce direttim ise de benden 50 *tenge* aldı.

Türkiye’ye gelince bu olayı bizim berberlere anlattım. Burada da gülüştü. Ancak tıraş parasını almaya gelince maalesef tam fiyat aldılar. *Aman bunu başka yerlerde anlatma aç kalırız*” diye beni uyarmayı ihmal etmediler.

Daha sonra Türkçe öğretmeni *Nejdet Bey* ve *Hukukçu İsmail Bey’in* olduğu bir mekânda sohbetler yaptık. Neticede dil kursumuzun vakti geldi. Dil kursunu bugün de bitirdik. Buradan evimize geldik.

10 Mart 1996 sabahı kahvaltı ve kurstan sonra küçükte olsa büyük pazara gittik. Burada “*Ahıskalı Türklerle*” tanıştım. Türkçeleri çok düzgün, tıpkı Anadolu Türkçesi konuşuyorlar. Rus mezaliminde Sibiryâ ve Türkistan’a sürülmüşler ancak dilleri halen Türkçe, din ve inanışlarında ise İslamiyet dini inanışlarını koruyorlar ve Türklükleri ve kültürleri hala yaşıyor. Mutluğumuzu yüzümüzden okuyorlar

Pazar yerinde bu güzel sohbetten sonra Ahıskalı satıcılardan bir süpürge ve kürek aldıktan sonra haftaya yoğurt getirmelerini isteyerek ayrıldık.

Eve gelince biraz uyudum. Kalktıktan sonra biraz Kazak Türkçesine baktım. Ancak yapacak iş kalmayınca canım sıkıntısını gidermek için günlüğü yazmaya çalıştım. Akşama kadar bugünü kâğıda döktüm. Sonra akşam namazını kılıp önceden kalan pilav ve kuru fasulyeyi bitirerek akşamı değerlendirdim

11 Mart 1996 sabahı saat 7’de kalkıp namaz, dua, tıraş kahvaltı ve saat 9’da Rusça kursa gittim. Kurs biraz yavaş gidiyor. Ancak hafızamızda kalma yönünden iyi oluyor. Öğlene Şenol ile Türkistan’a gittik.

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu çarşambaya Türkiye’ye gidecek. Bu fırsatı değerlendirmek için çocuklarıma, kardeşim Birsen’e ve Tarih Bölümü’ne mektup yazdım. Onları Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocama teslim ettim.

Bu arada Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam Kazaklar ile anlaşamamış, morali bozuk, biraz konuşunca ferahladı. Daha sonra Yüksek Lisans dersini *Gevher ve Nursulu* ile yaptık. *Gevher* dürüst saygılı ve azimli biri. Bana karşı saygı ve sevgisi belli oluyor. *Nursulu* eskiye göre daha rahat hareket etmeye başladı.

Kazak Türkçesi ile şakalar yapıyor. Rusça kelimeler olunca telaffuzda yardımcı oluyor. Dersleri Türk Kültür Tarihi Üzerine yapacağız. Ancak İslami bilgileri az olduğundan dersin yarısını İslami bilgilere ayıracağım. Akşama doğru Saat 18'de servis ile Kentav'a geldik. Ekmek alıp akşama yemek hazırlamaya çalıştım. Yemekten sonra yine dil çalışmasını yaptım.

12 Mart 1996 sabahı Rusça kurstan sonra Türkistan'a Türk Dili 3. sınıf Osmanlıca dersine gittim. Osmanlıca dersinden sonra yine İslami bilgiler vermek için namazda okunan sureleri fotokopi yapıp öğrencelere dağıttım ve ezberlemelerini istedim. Dersin bitimine 15 dakika kala yine abdest almayı ve namaz kılmayı şekiller ile anlattım. Bunlar olmadan Müslüman olduğumuzu anlamanın pek mümkün olmadığını anlattım.

Ancak en enteresanı hiçbiri “kelimeyi şahadet” getirmeyi bilmiyor. Öğrencilerin hepsine kelime-i şahadet getirmeyi öğretmeye çalıştım. İnşallah sene sonuna kadar öğrenirler. Dersten sonra gönül rahatlığı içinde yürüyerek *Zafer inşaata* gittim.

Bu inşaat “Uluslararası Türk-Kazak Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin” yurt ve okul yapımını üstlenmiş. *Zafer inşaatta* bir saat oturdum.

Yöneticinin adı da *Zafer*. Çok genç birisi. Bazı sorularımı cevapladı. *Kazakların eski alışkanlıklarından zor vazgeçeceklerini* söyledi. Durumun da çok bozuk olduğunu vurguladı. Ancak ben geleli bir ay oldu. Henüz kötü bir ahlaki olaya rastlamadım. Herhalde bu işler gizli oluyor diye düşündüm. Buna rağmen ben biraz daha ümitliyim.

Buradan pazar yerine gittim. Gayet geniş bir alan her şey satılıyor. Biraz meyve sebze alarak geri döndüm

13 Mart 1996 günü büyük bir sürpriz! Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın gitmesi ileri bir tarihe ertelenmiş, morali çok bozuk, kendi çapımda hocama moral vermeye çalıştım. Bu arada müzik hocası Muzaffer Bey'in sağlık durumu gittikçe kötüye gidiyor. Onu ziyareti düşündüm. Babasını da aldık hastaneye ziyarete gittik. Bir saat kaldık.

Bu arada Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamı çaya davet ettim. Ancak Doç. Dr. Metin Bey evine gitmemiz için ısrar etti. Hanımının yaş günü imiş, gittik. Çay ve pastalar hazır. Yemeklerde hazırlanmış, çorba, bulgur pilavı, barbunya, derken sohbet arasında Ahıskalı bir Türk aile de bizlere katıldılar. Çörekler nefisti. Çay ile olunca değme keyfimize. Bu gidişle kilo vermem mümkün değildi. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu hocamın az da olsa değişik

ortamda oluşu biraz moralini düzeltti. Nihayet akşam karanlığında evlere gitmek için yavaş yavaş ayrıldık.

14 Mart 1996 Perşembe sabahı Rusça kursa gittim ancak İbrahim Bey gelmedi. Şenol Bey ile kursu görüp Türkistan'a geçtim.

Okulda Osmanlıca dersinin sınavı vardı. Dersin vizesini yaptım. Buradan Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu hocamın babasının yanına gittim. Sağlığı gayet iyi görünüyordu. Biraz sohbetten sonra yanından ayrılmak zorunda kaldım.

Oradan üniversiteye geldim. Servis yok. Öyle de sert bir rüzgâr var ki zorlukla taksi durağına kadar gelebildim. Türkistan'ın bu sert rüzgarlarını ve soğuklarını yazacağım hatıra bile "*Türkistan Rüzgârı*" ismini koymama neden oldu. Arkadaşlarla birlikte; Metin Bey, Oğuz Bey ve Yaşar Bey ile Kentav'a geldik. Bayağı yorgun düşmüştüm. Akşam yemeğini zor yedim. Zaten uyku da bastırıldı. Artık yapacak bir şey yok ben de erkenden yattım.

15 Mart 1996 günü sabah namazından sonra yeniden yattım. Saat 10.30'da kalktım. Tıraş ve kahvaltıdan sonra saat 13.30'da yavaş yavaş Cuma namazına gittim. Saat 14.00'da namaz kılındı. Bugün cemaat sayısı biraz daha azdı. Cuma'dan sonra camiden çıkınca sıraya yarım hilal şeklinde dizildik ve birbirimize dualarla dışarıda selamlaştık. Dönerken pazar yerine uğradım. Eve yarın için hazırlık yiyecek bir şeyler aldım.

Evde akşama biraz yemek hazırladım. Bugün de diğer günlerden fazla bir değişiklik yok. Rusça ve Kazak Türkçesi çalıştım. Daha sonra bir müddet televizyon seyrettim. 16 Mart 1996. sabah namazı, çamaşır yıkama ve yemek derken öğlen oldu. Canım sıkıldı. Dışarı çıktım. Hukuk danışmanı İsmail Bey'in hanımı hasta idi. Ona İhlamur götürdüm.

İsmail Bey evde yokmuş, içeri girmedim. Geri dönerken yolda sergilere baka baka giderken İsmail Bey'e rastladım. Geri geldim. Grip olmuş, çaya ve sohbe devam ettim. Bende grip ilacı vardı. Onu alıp geldim. Yine ziyafet varmış, bu sefer de İsmail Bey'in oğlunun arkadaşlarını yemeğe alıyorlarmış. Benim de yemeğe kalmamı istediler

Sohbetten sonra çorba, biftek, lahana sarma, biber dolma, kuru fasulye hapsinin tadına baktık. Güzel bir ziyafet oldu. Üstüne tatlı ve çay aldım Sohbe tekrar devam ettik. Geç vakte kadar kaldık. Sonunda artık evin yolu gözükte. Güzel bir cumartesi günü oldu.

17 Mart 1996 günü sabah kursa gittim. Bu sefer de bizim genç arkadaşlar maalesef kursta istikrar gösteremediler. Kursu bitirdik. Şenol'a uğradık, biraz

takıldıktan sonra büyük pazara gittik. Yoğurt alacaktım ancak gelmemiş. Eve geldikten sonra bir yorgunluk duşu aldıktan sonra namaz kıldım. Akşam yemeğinde barbunya var. Yemekten sonra çay molası, arkasından günlüğümü yazmaya çalıştım.

18 Mart 1996 günü sabah Yine Kazak Türkçesi ve sonra Rusça kursa devam ettik. Öğleden sonra eve geldim. Temizlikçi kadın evi temizlemiş, biraz Kazak Türkçesi sorular sordum. Teşekkür ettim ücretini verdim, kadın işçi veda ederek gitti.

Yemek hazırlığına başlamıştım ki kapı çaldı. Açtım, ancak elinde içki şişesi sarhoş bir adam ile sarhoş bir bayan evime girmek istedi. Tabi ben de içeri almadım. Allah'tan kapının bir de dış korkuluğu vardı. Onun için içeri giremedi. Onların niyetlerinin kötü olduğunu anladım.

Fakat anlamazlıktan gelip başımdan savmak istedim ise de olmadı. İçeri girip içki içmek ve eğlenmek istediklerini anladım. Kadın yapıştı, gitmiyor. Telefonla *Günhan'ı* çağırdım. Durumu görünce Rusça bir şeyler söyledi ancak bu kişiler anlamadı. Kadın yine kapıya geldi azarladım. Kapıyı kapadım. Hala kapıyı çalıyor eğlenelim diyor. Ne yaptılarsa başarılı olamadılar ancak kapıyı açmayınca ağır kelime ve küfürler etmeye başladılar. Bu arada telefonla arkadaşı arayarak rezalet çıkacağını anlattım. Hemen geldiler ve olaya müdahale ile ikna ederek onları göndermeyi başardılar. Böylece ben şans eseri böyle büyük bir beladan kazasız belasız kurtulmuş oldum.

19 Mart 1996. Sabahleyin dün başıma gelenleri espiyle karışık arkadaşlara anlattım. Ancak işin komikliği yanında bu tür içkili kadın ve erkekler içkili halde eğlenmek maksadıyla evlere gitmeye ve bilhassa yabancılardan para sızdırmaya ve ahlaki boyutları ne olursa olsun yaşamaya çalışıyorlarmış. Şükürler olsun bu sarhoşlardan kazasız belasız kurtuldum. Arkadaşlar şimdi devamlı takılıyorlar. Allah şerlerinden korusun. Daha sonra derse gittim ancak sınıf konferansa gitmiş. Ben de Prof. Dr Gülçin Çandarlıoğlu hocam rahatsızlanmış, evine giderek geçmiş olsun dileklerimi ilettim. Bu arada babası ile de espriler yaparak oyalanmaya çalıştım. Fakat hocamın morali bozuk bir an önce Türkiye'ye gidip sağlık kontrolünden geçmek istiyor. Biraz sohbet ile neşesini az da olsa getirdim.

Saat 18.00'de servis ile Kentav'a dönmek için servise gittik. Servis maalesef artık ücretli ve 20 *tenge* olmuş, yani bir masraf daha çıkmış oldu. Ancak şükür Kentav'a ulaştık. Burada Saat 22.00'da bir telefon geldi. Ancak bu zamanlarda Türkiye ile kolay konuşmak mümkün değil en önemlisi de saat farkı. Bu

nedenle bir telefon gelince telefona cevap verdik mi dertlerimizi unutupuyoruz. İşte bu gelen telefonun sayın rektörüm Prof. Dr. Eyüp İsbir hocamdan olması bana daha farklı bir mutluluk yaşattı.

Hal ve hatır sormalardan sonra Kazakistan'da olmaktan memnuniyetimi bildirdim. Yardım ve sevgi dolu sözleri benim çalışmalarına şevk verdi. Daha sonra gönül rahatlığı ile biraz Kazak Türkçesi ve Rusça çalışıp yattım. 20 Mart 1996 sabahı Rusça kursuna gelen İbrahim Bey ile kursu bitirdik. Ancak Rusça kurs hocasının evinde elektrikler kesik, işler çok kötü. Çay bile yapamıyor. Hava soğuk evi de ısınmıyor.

Öğle vakti evime geldim. Biraz uyudum. Evim bir oda bir salon bana yiyor. Telefon ve televizyon da var. Ancak televizyon fazla iyi göstermiyor. Telefon üniversitemizin, yani resmi olduğu için kayıt veremiyorum. Daha önce de belirttiğim gibi postane telefonları bağlamıyor. Ancak Türkiye'den arayanlar beni bulmayı başarıyorlar. Saat 18.00 servisine yettik. Belki belgeselleri kaydedirim diye okulun videosunu eve getirdim ancak uğraştık yapamadık.

Akşama Çimkent'ten iki öğretmen, *Nejdet Albay* ve *Metin* isimli hocalarımız geldiler. *Cemal, Şenol, İbrahim ve Günhan*'ı bu sefer ben yemeğe çağırdım. Şenol pılav getirdi. Ben de bezelye etli patates yapmıştım. Fena olmamıştı. Yemek üstüne ıhlamur içtik. Bu arada bir telefon geldi. Kızım Şeyma telefonda. Sağlık haberlerini aldım. Hanımın kulağı duymadığı için sadece sesini aldım. Kızımın düğün eşyaları gelmiş çok sevindim. İnşallah Temmuz'da düğün var. Arkadaşlarla şakalaşmalardan sonra onlar evlerine gitti bende günlüğü yazdım. Saat 23.30, biraz dil çalışıp yattım.

21 Mart 1996 Baharın Müjdesi “Nevruz Bayramı”¹⁸nin Kutlanması ve Önemi

¹⁸ Nevruz Bayramı *Ergünöz Akçora*, “*Tarihî ve Kültürel Boyutlarıyla Nevruz*,” *Prof. Dr. Abdulbaluk Çay Armağanı*, Ankara 1988, s. 22; *Sadık Tural*, “*İnsan, Nevruz, Bilge Üzerine Birkaç Söz*,” *Nevruz*, AKM Yayını, Ankara 1998, s. 2. *M. Abdulbaluk Çay*, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Ankara 1988, s. 45.; *Yusuf Sarnay*, “*Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*,” *Nevruz*, AKM Yayını, Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi: 37, Ankara 1998, s. 65.; 3 *Sadık Tural*, “*İnsan, Nevruz, Bilge Üzerine Birkaç Söz*,” *Nevruz*, Ankara 1998, s. 2.)

Bu adetler çerçevesinde Nevruz'u; uyanan tabiatla özdeşleşmek üzere, geçmişten günümüze havaların ısınması, suların coşması, çiçek ve bitkilerin açması, hayvanların çoğalması ve yeryüzünün yeşil bir halı ile kaplanması şeklinde yorumlandığı gibi etimolojik anlamı ise “yenigün” olarak da ifade edilmiştir. Nevruz'un tarih boyunca Çin'den Avrupa içlerine kadar, değişik isimler altında kutlandığını görmekteyiz. Bu kutlamalarda göze çarpan

21 Mart 1996 sabahı Rusça kursu hallettim. Saat 12.00'de Türkistan'a gittim. Ancak öğrenciler yine konferansa götürülmüşler. Ben de Ankara'ya sağlık kontrolüne gidecek olan Gülçin Hocamın, biraz hatırını sormaya gittim. Daha sonra Türkistan pazarına gittim. Pazara gitmek beni rahatlatıyor. Esnafla kaynaşmaya çalışıyorum. Onlar da beni tanıdıkça memnun oluyorlar. Bunu yüzlerinden anlamak mümkün oluyor. Daha sonra ihtiyaçlarımı aldım ve geri döndüm.

Türk milleti İslamiyet öncesi ve sonrası buldukları değişik coğrafi mekânlarda değişik inançlara sahip olmuşlar ve bunlardan etkilenmek suretiyle kültürel mirasları unutmamışlar ve gelecek nesillere bazı değişikliklerle bırakmışlardır. "Nevruz Bayramı" da Türk milletinin tekrar canlandığı

önemli bir tespit "Nevruz Bayramının" kuzey yarımkürenin insanların müşterek bir bayramı olmasıdır Nevruz, bir anlayışa göre Türklerin Ergenekon çıkışını hatırlatmıştır. Türklerin, bir Bozkurtun yol göstermesi ve demirden dağların eritilip yol bulunması ve ortaya çıkmasının sonu vardıkları yerlerde akarsular, türlü otlar ve av hayvanları ile karşılaşmaları, böylece yeni bir güne kavuşma sevinci olarak Tanrıya şükretmeleri şeklinde izah edilmiştir Ateşin üzerinden bazı yerlerde üç, bazı yerlerde ise yedi kez atlanır. Ateş üzerinden atlama bittikten sonra evlere gidilir ve "Nevruz Sofrası" denilen millî sofraya oturulur, ziyafet verilir,

İkinci bir görüşe göre ise; Türkler, Ergenekon'da bir mağarada mahsur kalmışlar, daha sonra demir dağı ateş yakarak eritmek suretiyle, oradan bir yol bulup kurtulmuşlar ve bu anı Türkler için bir kurtuluş günü ve Ergenekon bayramı olarak kutlamaya başlamışlardır. Bu kutlamada bir parça demir alınmış, ateşte kızdırılmış ve daha sonra Türk hakanı bu demiri bir kaskaç ile tutup örse koymak suretiyle çekiçle dövmeye başlamışlar, böylece Tanrı'ya şükretmişler ve bu geleneği her sene tekrarlamak suretiyle bugünü aziz tutmuşlardır Bir başka görüşe göre; 21 Mart günü gece ile gündüzün eşit olduğu, dünyanın ve Hz. Adem'in aynı gün yaratıldığı, Hz. Âdem ile Havva'nın buluşma ve tövbelerinin yapıldığı gün, bir başka görüşe göre ise, İğdır'da hatta Nahcivan ve Tebriz'de olduğu gibi Hz. Adem'in yaratıldığı, Yunus Peygamberin balığın karnından çıktığı, gün olarak kabul edildiği düşüncesi kabul görmüştür.

Bu bilgiler ışığında şimdi asıl konumuza, Kazakistan'da Nevruz Bayramı ve kutlamalarına geçelim: Türk Dünyasında, Sovyet Rusya İslâmiyet'i yasakladığı gibi, kaynaştıran, birlik ve beraberliği sağlayan önemli gün ve geleneklerin yaşanmasına müsaade etmemiş ve asimile etmeye çalışmıştır.

Bunlardan birisi de Nevruz günü olmuştur. Yasaklara rağmen Türk toplumlari bu bayramı unutmamış, günümüze kadar koruyup saklamışlar ve bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra resmî bayram olarak coşkulu bir şekilde kutlamalarına devam etmişlerdir

"Ulusun Ulu Günü" olarak adlandırılan "Navruz", "Yeni Gün" anlamından ziyade yılbaşında kutlanan oyunlu ve eğlenceli "Halk Bayramı", ikinci olarak "Mart" ayı, üçüncü olarak Nevruz günü yapılan "Köje yemeği" şeklinde düşünülmüştür. Bu vesile ile kendi gözlemlerim ve müşahedelerime dayanarak, aşağıda Kazakistan'da Nevruz bayramı hakkında bilgi vermeye çalışacağım.

değerler olarak kutlanmaya başlanması kültürel mirasımızın unutulmadığının bir ispatı olmuştur.¹⁹

Türk Dünyasında, Sovyet Rusya İslâmiyet'i yasakladığı gibi, kaynaştıran, birlik ve beraberliği sağlayan önemli gün ve geleneklerin yaşanmasına müsaade etmemiş ve insanları asimile etmeye çalışmıştır. Bunlardan birisi de *Nevruz günü* olmuştur. Sonunda Rusya bu kutlamaya izin çıkarmak zorunda kalmış ancak bayramın muhtevasını değiştirmek suretiyle "*İlkbahar ve Köylü Bayramı*" olarak ve kutlamalara müsaade etmiştir.

Azerbaycan'da, Özbekistan'da, Kırgızistan'da, Türkmenistan'da, Tataristan'da ve Kazakistan'da, Nevruz bayramı 1922 yılında yapılmasına izin verilmiş ise de yukarıda da belirtildiği gibi, 1926 yılında yasaklanmıştır. Buna rağmen Türk toplumları bu bayramı unutmamış, günümüze kadar koruyup saklamışlar ve bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra resmî bayram olarak coşkulu bir şekilde kutlamalarına devam etmişlerdir.

Nevruz kutlamaları Kazakistan'da 1960'lı yılların başlarından itibaren "*İlkbahar*" veya "*Emek*" Bayramı olarak isimlendirilmiş ve kutlanmasına izin verilmiştir. Ancak, 1988 yılı baharında Almaata'da 62 yıllık bir aradan sonra millî bir kimlik kazanmak suretiyle kutlanmaya başlanabildiği görülmüştür.

Burada bayram oyunlarının yapılacağı alan öncelikle hazırlanır. Alanın etrafı Nevruz bayramı ile ilgili vecizeler ve güzel sözler yazılı pankartlar ile güzelleştirilir. Yine alanın etrafında her türlü yiyecek, içecek, süs ve hâtırâ eşyaları satacak küçük tezgâhlar yerlerini alırlar. Büyük ölçüde bir sahne, sesin en uzak noktalara gidebilmesi için güzel ses düzeni kurulur.

Daha önceden çeşitli araçlar ile getirmiş oldukları "Otağ" denilen büyük Çadır (Otağ)ların iskeleti kurulur. Sonra desenli kilim veya keçeyle kaplamak suretiyle bayrama hazırlanır, içerisi her türlü yiyecek içecek ile bezenerek, birlikte yemek yemek için büyük bir sabırla beklenir.

Nevruz günü görüş ve ziyaretler ile başlar. Birinci gün ocaklar hazırlanır, bu ocakların üzerine kazanlar kurulur, bazılarında etler bazılarında ise pilavlar hazırlanır. Yine kesilmiş olan hayvanların etleri ve pilavların pişirilmesi yanında küçük ocaklarda tandır ekmekleri, lokmalar, börek türü "Külşeler", "Katırmalar", "Kattamalar" adı verilen hamur işleri kızartılır.

Ayrıca Nevruz günü hazırlık olarak yedi çeşit nesneden tuzlama et, koyun kellesi, peynir, buğday, darı, pirinç, soğan ve havuç konularak kazanlarda yedi çeşit nesneden müteşekkil olan yemekler (Kopkoje) (Navruzkoje) pişirilir. Çay ve çorbalar dağıtılır. Kavurma, et, pilav, yarma, bağırsak, beşparmak, çeşitli kebablar, kuru yemiş, meyve ve içkiler, meşrubatlar otağlarda veya açık alanlarda hazırlanır bu büyük ziyafetler halka açıktır.

Vatandaş çeşitli Çadır (Otağ)lara ve ziyafet sofralarına gitmek suretiyle göz ve damak zevkini tatmin eder. Bu ziyafetler, varlıklı kişiler ve kurumlar tarafından halka bedava sunulmak suretiyle sosyal bir dayanışma için zemin de hazırlamış olurlar.

Yemekler yenilip, kırmızlar, meşrubat ve içkiler içildikten sonra dua ve niyazlar ile hattâ mevlid de okunarak, yeni bir yıla girmenin sevinci kutlanmaya çalışılır.²⁰

Çadır (Otağ)lar yol boyu kurulmuş, kazanlar kaynıyor, etraf cıvıl cıvıl, etkinlikler meydana başlamış, filmleri çektim. Ancak pek de kolay olmadı. Çünkü 6-7 genç kazak polisinin iznini aldıktan sonra çekebildim. Çadır (Otağ) ların içini çektim sofralar hazırlanmış, her çeşit börekler, çörekler, içkiler de vazgeçilmez kutlama malzemesi olmuş.

Çadır (Otağ)ların birinin içini tekrar çektim.ve dışarıda yemeğe oturdum. Birkaç çörekten sonra pilav ve et geldi tepşilerde kelleler bölünmüş halde sofraya geldi, birisi kulağından kesip bir parçayı bana verdi. İlginç olan bu kulaktan küçük parçalar keserek en son benim yemem gerekirmiş. Ancak büyük bir ustalıklı kestiğim kulağın altından et keserek pilav ile idare edip işi kurtardım. Çünkü bu kulaktan yemezsem hakaret sayılmış.

Bu arada bir Türk lokantacısı döner Çadır (Otağ)ı yapmış ve Türkiye'deki gibi döner dağıtıyor. Yine Türk liseleri okullarının önünde ziyafet çekmiş bütün insanlar büyük bir coşku ile etkinlikleri seyrediyor. Yemeklerini yiyorlar.

"Nevruz" hem bayram hem de takvimlerinde üçüncü ayın adı olmuştur. Kazakistan'da "Kün Bayramı", "Halk Bayramı" ve "Yılbaşı" olarak her sene 22 Mart'ta kutlanmaya devam edilmisti.²¹

²⁰ Şahsen Türk Dünyasında Nevruz kutlamalarına 1996 yılının 22 Mart'ında, Kazakistan'da katıldım. Kazakistan ve Özbekistan'daki gösteriler bizzat tarafımdan gözlenmiş ve bu izlenimler tarafımdan kaleme alınmıştır. Nitekim Türk dünyasının milli günü Nevruz bayramı. Sabah kahvaltıdan sonra film ve slâyt makinesini alarak bayramı yaşamaya ve belgelemeye çalışılmıştır.

Yine eski Kazaklarda Nevruz bayramının 3 ile 9 gün arasında kutlandığı belirtilmiştir. Bunun sebebini, herhalde Kazakistan topraklarının çok geniş olması yüzünden 21 Mart gününü yeni yıl olarak kabul etmelerine rağmen aynı anda her yerde bu bayramı kutlamanın mümkün olmayışında aramak gerekir. "*Ulusun Ulu Günü*" olarak adlandırılan "Navruz", "*Yeni Gün*" anlamından ziyade yılbaşında kutlanan oyunlu ve eğlenceli "*Halk Bayramı*", ikinci olarak "*Mart*" ayı, üçüncü olarak Nevruz günü yapılan "*Köje yemeği*"²² şeklinde düşünülmüştür.

Kazaklarda eski Nevruz bayramlarında en önemli geleneklerden birisi de öküz keserek onun etinden yemek pişirmektir. O gün öğleye doğru köy halkı meydan ortasına koydukları kara kazanın altına ateş yakarlar. Kesilen öküzün kanını çocukların alınlarına çember şeklinde sürerler. Bununla bütün kötülüklerin defedileceğine inanılır.

Ayrıca Nevruz günü hazırlık olarak yedi çeşit nesneden tuzlama et, koyun kellesi, peynir, buğday, darı, pirinç, soğan ve havuç konularak kazanlarda yedi çeşit nesneden müteşekkil olan yemekler (*Kopkoje*) (Navruzkoje) pişirilir. Çay ve çorbalar dağıtılır. Kavurma, et, pilav, yarma, bağırsak, beşparmak, çeşitli kebaplar, kuru yemiş, meyve ve içkiler, meşrubatlar otağlarda veya açık alanlarda hazırlanır.

Nevruz günü görüş ve ziyaretler ile başlar. Birinci gün ocaklar hazırlanır, bu ocakların üzerine kazanlar kurulur, bazılarında etler bazılarında ise pilavlar hazırlanır. Yine kesilmiş olan hayvanların etleri ve pilavların pişirilmesi yanında küçük ocaklarda tandır ekmekleri, lokmalar, börek türü "*Külşeler*", "*Katırmalar*", "*Kattamalar*" adı verilen hamur işleri kızartılır.

"*Kökpar*" oyununun hazırlanışı şöyledir: Yaz aylarını temsilen koyun, kış aylarını temsilen bir keçi alınır. Yazın başlangıcında kara keçi kesilip, yüksekçe bir yere konur. Kökparcılar bu oyunu oynamak için alanda toplanırlar. Bu arada elinde kökpar olan oyuncu kökparı alanın ortasına fırlatarak, başla komutu verir. Aynı anda harekete geçen oyuncular kökparı kapmaya çalışırlar. Belirtilen hedefe kökparı ilk getiren galip sayılır ve ödüllendirilir.

Güreş, genelde erkekler arasında olduğu gibi erkek-genç kızlar arasında da tertip edilirdi. Böylece galip gelen genç kızla evlenme hakkına sahip olurdu. Genelde at üstünde bir güreş türüdür. Gruplara ayrılan yarışmacılar,

²¹ Ergün Öz Akçora; *Tarihimizde ve Kültürümüzde Nevruz*"T.C Elâzığ Valiliği, Elâzığ Eğitim Sanat Kültür Araştırma Tanıtma ve Hizmet Vakfı (Ales Skavyayın No 9. Elâzığ 1999, s.1-65

²² Şakir İbrayev, "Kazak Folklorunda Nevruz", Nevruz, Ankara 1998, s. 14-18.

birbirlerini attan düşürmeye çalışırlar. Yenilene kahkaha ile gülerken, galip geleni çılgınca alkışlamak suretiyle ödüllendirirler. Güzel giysilerini giymiş genç bir kız beğendiği bir genci elindeki kamçı ile dürter. O zaman genç erkek at ile kızın peşine düşerek, onu yakalamaya çalışır. Oyunun kuralına göre kıza eli ile dokunmalıdır. Bu şekilde kıızı kucaklamaya hak kazanır. Ancak bunu başaramazsa, genç kız kamçısı ile o genci kamçılıyarak yerine götürür.

Bayramın son günü büyük bir gösteri olarak "*Kökpar*" denilen *kuşu postunu at üzerinde kapma, Güreş, Avdanspak, Kız kuşu, Altıbakan (salıncak), Bayga*, at yarışları gibi gösteriler düzenlenerek, en iyi şekilde kutlama çabaları sarf edilir.

Yine Kazak geleneklerinde Nevruz kutlamalarında akşam olup gün battıktan sonra iki yerde büyük ateş yakılır. Gençler kendileri arasında gruplaşırlar. İki ateşin ortasından geçerek, ellerindeki kumaş sarılı sopalar tutuşturulur. Bu arada gençler ateş üzerinden de atlayarak, günahlarından arınmaya çalışır.²³

Uzunluğu 4 metre olan altı direk sağlam bir halat ile üçer üçer birbirine bağlanır ve yere dikilir. Ortaya paralel gelecek şekilde bir direk daha dikilir. Karşılıklı olarak salıncağa otururlar ve sallandığı yerde şarkı söylemeye, kendilerini seyredenler de eşlik etmeye başlarlar. Kazakistan ve Özbekistan'daki bütün bu gösteriler bizzat tarafımdan gözlenmiş ve bu izlenimler aktarılmıştır.²⁴

Tekrar Kentav'daki törenleri, oyunları, ata binenleri çektikten sonra Türkistan gittim. Cuma'yı kıldım. Buradan Hoca Ahmet Yesevi türbesine çaktım ve dua ettim. Tören alanına geldiğimde Çadır (Otağ)lar sökülmeye başlamıştı. Aslında bu bayram bir hafta devam edecek. Birkaç Türk öğrenci ile fotoğraf çektirdim. Bir Çadır (Otağ)da kutlama vardı. Filmi çekerek oturdum. Yine kadehler kaldırıldı bana da varıldı, midemin ağrıdığını işaretle işi kurtardık.

Üniversite önü ana, baba günü. Şehir içinde her yerde oyunlar, Çadır (Otağ) içinde dışında sofralar kurulmuş müthiş bir sosyal dayanışma sergileniyor.

Türk şirketler ide törene katılmış, Çadır (Otağ) lar kurulmuş. Lahmacunlar ayrılar dağıtılıyor. Bu arada tiyatrolar ve şarkılar örf anane ve gelenekler sergilenmeye herkes nasibini almaya çalışıyor.

²³ Süer Eker-Ahmet Abatoğlu, a.g.e., s. 20.

²⁴ M. Abdulhaluk Çay Armağanı, s. 73;

Oradan Kentav'a geldim. Yorucu fakat çok anlamlı bir gün ve bayram kutlaması oldu. Akşama bütün Çadır (Otağ)lar kaldırıldı. tabiatı ile büyük bir sessizlik çöktü.

23 Mart 1996. Birinci gün olduğu gibi ikinci gün de bayram ziyafeti için hayvanlar kesilir, ziyafetlerde yeme, içme ile birlikte özel giysiler içinde şarkılar ve türküler de söylenir. Hayat-gelenek şiirlerine dayalı Nevruz şiirleri, "Aytıslar" okunur, söz üstatları her yerde atışıp, Nevruz gününü methederek halk ve tabiatı şiirde birleştirmeye çalışır.

Gruplar arasında ise, halk arasında dolaşarak şarkı söylenir, şiirler okunur, yanıltmalar, bilmece sorulur, neşeli, mizahi oyunlar sergilenir ve folklor gösterileri ile boyunca Nevruz bayramının güzelliği artırılmaya çalışılır.

Sabah kurs yok. Sabah namazı ve tekrar yatma saat 11'de kalktım. Tıraş, yemek derken saat 2 oldu dışarı çıktım. Arkadaşım Muzafferi ziyarete gittim. Ankara'dan, mali işler sorumlusu Feyzullah Bey dönmüş. Biraz Türkiye'den haberler, şakalar ile akşamı ettik. Akşam Günhan'a gittik. Bir oyuncak tabanca almış, Cemal, İbrahim ve ben atışlar yaptık. Çaylar içildi. Evlere dağıldık.

24 Mart 1996 günü sabah kursa gittik. Kurs Hocamız pekiyi değil. Ayakta duramıyor. Akşam içkiyi fazla kaçırmış ki hala içki kokuyor. Buna rağmen dersi bitirdik. Oradan pazara gittik.

Ahıska Türkler ile fotoğrafları çekirdik. Ali isimli zat bizi Türkistan'da evine davet etti. Patates, havuç aldık evlere döndük. Yemek pişirme hazırlığı ile kuru fasulye ve pirinç pilavı pişirmeyi düşündük

25 Mart 1996 günü sabah kursundan sonra evlere dağıldık. Öğle yemeği sonrası biraz uyudum. İkinci namazı Muzaffer Beye fotoğraf filimi götürdüm. Ancak burada tabedilemediğinden Anakaraya gidince tabettirilecek. Feyzullah Beyin resimleri de var. Dönüşte fotoğrafları getirmesini büyük bir heyecanla bekleyeceğim.

Buradan Şenol Beye uğradım. O da kuru fasulye yapmış. Daha sonra Nejdet Hoca da geldi. Yemekten sonra çay içerek evlere dağıldık. Günlüğü saat 11'de yazıyorum. Yarın Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam Ankara'ya gidecek böylece Türkiye de atması için verdiğimiz mektuplar illere gitmiş olacak.

26 Mart 1996 günü sabah kursundan sonra saat 12'de Türkistan da derse girdim. Oradan Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın babası muharrem Beye uğradım. Sohbetten sonra Türkistan pazarına gittim. El feneri aradık.

İyi, kötü bir tane bulduk. Pazar çok geniş sebze henüz çıkmamış. Havuç patates vb. yeşillikler çıkmış. Her türlü gıda sebze, deterjan, et, ekmek bulmak mümkün. Şoför Kayda Han bizi getirdiği gibi götürdü.

Ben oradan Kentava döndüm. Bugün havalar çok soğuk. Bu arada evde elektrik kontak yaparak sigortayı attırdı. Yangın çıkabilir diye o gece mum ışığında oturdum. Yatsı namazından sonra hemen yattım.

27 Mart 1996 günü kursa gittim. İbrahim her zamanki gibi geç geldi. Şakayla karışık Rusça dersini gördük. Kurs hocası Elana içki kokuyor. Zaten içmeden duramıyorlar. Bizler ne kadar içmeyiniz desek bile geleneksel olmuş bir alışkanlığı bıraktırmamız çok zor. Türkiye'nin bu durumunu sorduğunda, elbette içki içenlerde var ama çoğunluk içmez, içenlerde yirmi dört saat içmezler diyerek durumun anlattığımızda yine de hayatın zorluğundan bahsederek yıllardır çalışmanın kendilerini yıpratmıştıktan bahsederek haklılık payı aradıkları da görülüyor.

İşin enteresan tarafı içki hastalığı herkeste var. Demiştım yine gelen komşuları da içkili. Para bulamıyorlar ama içki alıyorlar. Aslında bizim içki ayağımız olmadığından bunların gece hayatına girmedik. Genelde gece hayatı çok yaygın. Aslında bizlerin böyle olmamızı yani içki ve gayri meşru yaşayışa sıcak bakmadığımızdan akılları alamıyordu.

Bizden önce bazı Türklerle tanışmışlar fakat biz sadece kurs ile ilgilenince yapmak istedikleri oyunlar ters gitti.

Bayan kurs hocamız ilkokul öğretmeni, dört aydır maaş almamış. Bizim verdiğimiz kurs parası onu bayağı ferahlattı. Nitekim, önceleri bize çay ikram ettiğinde kötü bir misafir şekeri ile çay içirirken artık küçük çikolata, toz şeker ile çay yanına bisküvi verebiliyor.

Evde üç dört kedi ve yavrusu var. Rusların bir hastalığı da kedi ve köpek beslemek. Her çeşit köpek var. Fakat hiçbiri sevimli gelmedi. Bunlar da bulaşıcı hastalık nasıl olmuyor şaşıyorum.

Evler iki veya üç odalı. Ama çok küçük loş karanlık, mutfaklar ve banyolar kullanışsız. Biz rahatlığa alışmışız bir milletiz. Bizi bu durum sıkıyor. Ancak onlara da hak veriyoruz. Çok zor günlerden geldiler.

28 Mart 1996 günü yine ders var. 12'de Rusça kurs var. Bitirip gittim. Orada Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocanın babası Muharrem beye gittim. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hoca Ankara'ya gitmiş. İnşallah Muzaffer Beyinde sağlık durumları ciddi değildir. Sohbetten sonra Kentav'a döndüm.

Bu arada dün elektrik aksaklığını giderdiler. Akşama patates ve çorba yemeği var. Ancak *Nur Ali* diye bir Kazak bizleri doğum gününe çağırdılar. Akşam buraya geldik. Pek çok Türk Hoca gelmiş. Duruma göre zengin bir yer sofrası çorba, patates, barbunya, lahana, çerezle, meyveler, kuru yemişler ve sohbetler iyi dilekler fotoğraflar çekildi.

Akrabaları da gelmiş, Kazaklar ile tarihi bağlarımız kardeşliğimiz konuşuldu. Onlarda artık bizleri bağrlarına basıyorlar. Rusların siyasetlerini anlattılar. Hoş bir gece ve güzel bir yaş günü kutlaması yaptık.

29 Mart 1996 sabahı kurs yok. Öğleden sonra cuma namazına gittim. Caminin dışı ve içini ve müezzinin fotoğrafını çektim. Daha sonra imamı Hutbe ve duaları okurken çektim. Bu durumdan bazıları tedirgin oldular. Ancak bu filimleri Türkiye'ye götürüp öğrencilere Türk halkına göstereceğimi, Kazak kardeşlerimizin de namaz kıldıklarını anlatacağımı söyleyince korkuları dağıldı. Rus yönetiminde yasaklara alışmışlar.

Aslında fotoğraf makinesi bile yok. Bizler çekince çok seviniyorlar bizden hemen resimleri bile istiyorlar. Elbette bunların negatifleri tabedilir gelirse, kendilerine resimlerden olanlara vereceğimi söyleyerek durumu kurtarmayı başardım. Akşama yine çorba ve et yemeği var. Yarın Kazak Türkçesi kursuna da başlıyorum. Mümkün olduğu kadar bir şeyler öğrenmeye çalışıyorum.

30 Mart 1996 sabahı geç kalktım. Öğleden sonra Kazak Türkçesi kursu başladı. Kursu veren Bayan Hocanın ismi Suluşşeş, yeni öğretmen olmuş. Çok hevesli olup, Kazak Türkçesi kursunu kendisi bizim eve gelerek verecek. Ancak söz ve dedikodu olmasın diye yanında küçük kız kardeşinin de olmasını isteyerek izin verdik. Ben böyle olmasın, başımıza bazı iftiralar gelebileceği korkusu ile istedim. Onlarda makul buldular. Daha sonra kursun ilk dersini aldım. Bakalım yürütebilecek miyim?

Akşama İbrahim'e gittik. Yine takılmalar, şakalar, başka türlü vakit geçmiyor. O da etli patates yapmış. Bugün büyük bir sürpriz oldu; Ahmet Aksın Hoca Elazığ'dan aradı. Haberler çok güzel. Yrd. Doç. Dr. olmuş. Yine Orhan Hoca yabancı dil sınavını almış çok sevindim.

31 Mart 1996 sabahı ev yine çok soğuk. Kar yağmış. Sıcak sular kesilmiş. Kaloriferler yanmıyor. İşimiz çok zor. Öğlene Kazak Türkçesi kursu yaptık. Öğleden sonra Türkçe öğretilene, Zafer beye uğradım. Eşi ve çocuğu yanında çay ikram ettiler. Zaferle derslerden, tezlerden, video ve kameralardan bahsettik.

Kamera ile ne programlar yapabiliriz görüştük. Akşam dönerken Şenol'a uğradım. Kurstan bahsettik. Akşam kızım Hüma damat Nurettin, Malatya'dan aradılar. Seslerini ve sağlık haberlerini almak çok güzel. Rahat bir uyku çektim.

Nisan Ayında Kötü Hava Şartlarına Devam

1 Nisan 1996 günü Sabah kursa gittim. Öğleden sonra çarşıya gittim. Buradan *Akıf Bey* ile Türk Dili Başkanı *Metin Bey'e* gittik. Kalp rahatsızlığı geçirmiş yarın hastaneye yatacak. Geldiğimden beri üçüncü defa bu sıkıntıyı geçirmiş. Muzaffer Bey, Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam, şimdi de Metin Bey, Allah dördüncüyü korusun.

Eve geldiğimde oda çok soğuktu. Bir çay yapıp içtim ısındım. Bu arada memleketten ailem aradı. Hanım torununu özlemiş, ona götürmüşler. Benim görmeme ise henüz üç ay var. Sağlık olsun. Bu düşünceler içinde odam soğuk olduğundan yatarken kalın giyecekler ile yattım.

2 Nisan 1996 günü sabah 7'de namaza kalktım. Kaldığım mekân da çok soğuk namazı kıldım. Tekrar uyumadım ve kendi çapımda bir kahvaltı hazırladım. Türkiye'den biraz peynir ve bal getirmiştim. Belki buralarda bulmam mümkün olabilirdi. Fakat yine de vatan hasreti ile oradan getirdiklerim bana güç veriyordu. Getirdiklerim bir ay daha yetebilir. Bilhassa Türkiye'den getirdiğim kesme şeker işime çok yaradı. Tulum peynirini koklayarak yiyorum.

Bugün de kursa gittim. Ancak bu kurslar dersleri de az da engelliyor. Bakalım ne kadar dayanabilecek.

Türkistan'da derse gitmek için dolmuş taksiye bindim. *İsmail Bey* (hukuk danışmanı) *Sevda Hanım* (kütüphane müdürü) yanımda enteresan durumlar söyledi Bunları çok ilginç bulduğumdan yazıya döktüm bu konuşmada" Hasta olduğu için doktora gitmiş. Doktordan iğne vermişler. Neden hap vermedikleri sorduğunda, aldığı cevap enteresan" *siz Türklerin vakitleri bol bizim vaktimiz Kıymetli, iğne ile çabuk iyi olsunlar da işe başlasınlar diye hap yerine iğne veriyoruz".* Demiş. Buna sebep olarak *"genel olarak Türkiye'de Tatil, bayram ve etkinliklerin çok olduğu ve çok zaman kaybı olduğu bu nedenle bir yola girmemek için bunları düşünüyoruz"* açıklamasın yapıyorlar.

30 dakika kadar sonra Üniversiteye gelerek derslere girdim. Dersten sonra Muharrem Bey'e oradan eve geldim. Çok acıkmıştım. Dünden kalan yemeği büyük bir iştahla yedim. Daha sonra rutin işlerden sonra uykuya daldım.

3 Nisan 1996 günü Sabah Rusça kurstan sonra öğle yemeği ve bu seferde Kazak Türkçesi kursuna katıldım. Tabiatı ile biraz bunaldım. Öğleden sonra dersim yoktu. Biraz yürüdüm.

Oradan *Zafer Hoca*ya gittim. Çok sevimli. Kızı bir ara hastalanmış, hanımı ve kendi çok azimli inançlı birisi, Kazak Türkçesini halletmişler. Şimdide Rusça kursa başlamışlar. Bütün imkansızlıklara rağmen evine yardımcı olabiliyor. Bu arada börek ve çörekler nefisti. Sağ olsunlar bizlerin yaşantısına renk katıyorlar.

Zafer Hoca ile bazı projelerimiz var. Özellikle video kamerası olduğundan orada karşılaştığımız ve değişik şehirlere Ruslar tarafından 1944 yılında sürgün olan “Ahıska Türkleri” ile röportaj yaparak bu tarihi anı belgesel bir programla anlatmak istiyoruz.

Video ile banda kayıt yapacağız. Tarih öğretmeni olarak bu belgeseli yaşayanların anlattıkları ile ortaya koymaya çalışmak istiyoruz.

Bu röportajın Türkiye’de ilgi çekeceğine inanıyor ve soykırımını dünya kamuoyuna gözler önüne çekmek istiyoruz.

Gece geç oldu eve döndüm. Bu gününde kısaca kâğıda döktüm ve uyumaya çalıştım.

4 Nisan 1996 günü sabah namazı, kurs ve kahvaltı ve oradan derse gittim. Öğrencilere Osmanlıca metinler okutuyorum. Bu arada İslami bilgileri tazeliyoruz. Bir müddetten beri İslami bilgileri ve İslam Dinin anlatmaya da devam ediyorum.

Öğrencilerde büyük bir istek var. Kelime-i Şahadet, İslam’ın şartları İmanın şartlarını artık sayıyorlar. Fatıha Suresi ezberlenmiş durumda. Bu husus misyonerlerin cirit attığı bölgede Kazak kardeşlerimizi kendi imkanlarımızla kendi inanç ve ibadetlerini öğrenmek istekleri beni daha da kamçladı. Netice aldıkça büyük bir mutluluk duydum.

Dersten sonra Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocanın babasına gittim. Babası büyük bir yalnızlık çekiyor kimse ile konuşmıyor. Ben ve Şenol Hoca ara sıra boş olunca gidip ziyaret ediyoruz. Yani yalnızlığını gidermeye çalışıyoruz.

Bu ara Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hoca İstanbul’da kontrollerini yaptırıyor. Bizim ilğimiz babasının bu yalnızlığını da unutturuyor. Neticeler iyiye gidiyor. Bu günlükte bu kadar.

5 Nisan 1996 sabah namazından sonra tekrar yattım. Havada soğuk. Evler dışarıya göre daha da soğuk. Saat 11'de Kazak Türkçesi kursu var. Kazak kursu aldığım bayanın ve banım tek yaşamam ve benim evimde kursa devam etmem sebebiyle yanlış anlamalara sebebiyet vermemesi için, yani ismimizin kötüye çekilmesin diye bu bayanın yanında küçük kardeşinin de bulunmasına karar verdim.

Bu tedbirlerin burada alınması biraz abartılı görülebilir ancak bu tip olayların anlatılmasında yalnız ve karşı cinsiyetten olması, her eve alındıktan kötü anlam çıkarılmasına yardımcı olabiliyor. Sen masumiyetini ispata çalışsan da dedikodular kişilerin üzerinde kötü ve üzücü olabiliyor.

Saat 3'te cuma namazı kılındı. Bahçede, kepçe ve greyder düzeltmeler yapıyor. Müezzın ve bazı Kazaklar beni artık tanıyor. Bana sıcak ilgi gösteriyorlar.

Cuma günü elbette tüm Müslümanlar için çok önemli. Çünkü hiç olmazsa renk ve ırk ayrımı yapmadan haftada bir gün buluşup, selamlaşıp dertleşebiliyoruz. Bu arada bende bu sefer yanımdaki cemaate maddi ve manevi yardıma ihtiyaç olup olmadığını sordum. İhtiyaç yok dediler ancak sormamdan çok memnun oldular. Namazdan ve hatır sormalardan sonra büyük bir haz alarak dağıldık.

Ben eve gelip videoyu tekrar denemek için Zafer hocaya getirdim. Kameradan kayıt aldıklarımızı seyretmek için biraz uğraştıktan sonra nihayet kaydı görmeye başladık. Güzel çıkmış.

Bu memnuniyetimizi yine değerli hanımının çay ve nefis börekleri ile sonuçlandırdık.

Bize eve götürmemiz için paket yaptı. Yanına da biraz ev reçeli verdi. Teşekkür ederek ayrıldık. Tekrar evimize geldik.

6 Nisan 1996 Bugün özel Türk lisesi kapsamlı bir ziyafet vererek birinci dönem başarılılara ödülleri takdim ettiler. Bu yemeğe ve törene Rektör, yardımcıları, öğretmenler de davetli idi. Dışarıda yani bahçede ise halka nefis yemek ziyafeti yanında müzik eşliğinde güzel anlar yaşattılar. Bizler daha sonra öğretmenler odasında oturduk.

Burada da verilen ziyafette nefisti. Şakalardan sonra saat 14'00 de ve geldim. Kurs saati geçtiğinde yapmadık. Akşama doğru *Ziya ve Feyzullah Beyler* eve geldi. Sohbetten sonra bana "*Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi kız ve erkek yatılı öğrencilerin danışmanlığını*" teklif ettiler.

Onlarla ilgilenen Muzaffer Bey hastalanmış tedavi için Ankara'ya gönderilmişti. Bu durumda ben de Muzaffer Bey iyileşerek gelene kadar görevi fahri olarak kabul ettim.

Akşama hemen yurda gittim. Kendilerine geçici olarak danışman görevlendirildiğimi duyurdum. Memnuniyetlerini yüzlerinden okumak mümkün. Artık derslerine gitmesem de beni tanımaya başlamışlardı

Yalnız biraz konuşunca dertli oldukları da anlaşılıyor. Su yok, elektrik yok. İlgi yok, maddi sıkıntılar var. Maddiyat olsa da aradığını bulmak çok zor. Güzel ve düzenli bir beslenme yok. Bir de yurttaki temizlikte yok. Neticede yurtlar pek kullanışlı değil. Bütün bunlar görevimin ne kadar zor olacağını gösteriyordu.

07 Nisan 1996 Pazar günü iyi bir uyku çekmişim. Ancak yine kafamda yeni görev yani öğrenci yurtları var. Nitekim kahvaltıdan sonra oraya gidiyorum. Küçük bir ön toplantıdan sonra yurttaki temizlik, davranış, uyulması gereken kuralları onları ürktümeden söylüyor ve neşeli bir şekilde dağılıyoruz.

8 Nisan 1996 Sabahı Rusça, öğleden sonra Kazak Türkçesi kursu devam. Öğle yemeğinden sonra Türk dili Bölüm Başkanı *Metin Beyi* Hastanede ziyaret ettim. 27 no'lu odada kalıyor. Odanın özelliği, pek çok kişi burada yatmış ve tedavi görmüş, onun için "27 nolu koğuş" adını vermişler.

Hocanın durumu iyiye gittiği söyleniyor. Eşi ve çocuğu yanında yardım ediyorlar. İnsanın yanında yakını birisinin olması iyi ama yine de eş ve çocuklar burada üzüyorlar. Ancak iyileşince de mutluluktan uçuyorlar.

Buradan gezerek özel liseye geldim. Öğretmen arkadaşlar ile sohbet ettik. Biraz nişangaha ok atarak vakit geçirdik, başka bir havaya girmeye çalıştık. Akşama yaptıkları yemekten yedik.

Arkadaşlar hakikaten her Türkü misafir etmekten mutluluk duyan ve onun için çırpınan kişiler. Aşçı ve yardımcıları çok sıcak insanlar. Okullarının telefonuna kadar döşemesine kadar kendileri yapmışlar. Yemekhaneleri, tuvalet ve banyolarını adam etmişler.

Bu işlerde Özbeklerin elleri daha yatkın ve çalışkan insanlar. Bu hocalar senelerdir Kazak öğrencileri yetiştirmek için çırpınıyorlar. Mesai ve tatil mefhumunu unutmuşlar.

Akşama eve gittim. Oğlum Fatih aradı, sevindim. Benden bilgisayar almak için para istedi. Ancak ileri de almak için anlaştık. Hasret giderdikten sonra yattım.

9 Nisan 1996 Pazartesi günü mutluluğu ile kursa. Oradan da Üniversiteye derse gittim. Daha sonra Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu hocanın babasını yalnız diye yine sormaya gittim. Şüphesiz ara sıra bizi görünce yalnızlığı unutuyor.

Oradan tekrar Üniversiteye geri geldim. Rektör yardımcısı Feyzullah Bey'e öğrenci danışmanlığını kabul ettiğim için beni, öğrenci başkanı Kazak Başkan yardımcısı ile, öğrencilerin organizatörü olarak tanıştırdı.

Bende bu görevi layıkı ile yapacaksam lüzumlu bazı isteklerimin karşılanmasında yardımcı olmalarını isteyerek ayrıldım. Oradan sığağı sığağına yurda gittim.

Öğrenci sözcüsü Özgür Çeter ve Vehbi Başkoparon ve Sezgin isimli öğrenciler sağ olsunlar sanki kırk yıllık başkan gibi bana saygı gösterip yurdu tanıttılar.

Burası Türkistan'daki yurt Kentav'daki yurda göre daha intizamlı ve temiz, banyo ve tuvaletler bitmek üzere. Biterse daha rahat olacak. Yemekhane ayarlamışlar. Aşçı tutmuşlar, yemek işini az da olsa halletmişler.

Eksiklikler var ama odalarını Türkiye'den gelen öğrenciler Türk bayrağı, Türk Dünyasından resimler, sözler ve Türkiye'nin güzel resimleri ile süslenmiş oturulur hale koymuşlar. Küçük bir mescidi de ihmal etmemişler. Burası aynı zamanda seminer, sohbet odası olarak düşünülmüş.

Personele ilk gerekli yönetmelik maddeleri hatırlatıp perşembe günü yine toplantı yapacağımı belirttikten sonra o huzurla eve döndüm.

10 Nisan 1996 sabahı kursa gittim. *Şenol ve İbrahim, Elana* isimli kurs hocamızı bırakıp başka bir hoca buldular. Beni yalnız bıraktılar. Ben bırakmadım. Kursa devam etmeye devam kararı aldım. Kursun bir saati 50 *Tenge* aylık 800 *Tenge* vereceğim. Biraz fazla ama öğrenmek için özel kurs şart.

Bu arada "Kazak Türkçesi'ni de öğleden önce alıyorum. Öğleden sonra Metin Beyi yine hastanede ziyaret ettim. Sağlığı iyiye gidiyor. Bir öğrencimiz mide kanaması geçirmiş hastaneye yatmış, onu da ziyaret ederek geçmiş olsun dileklerimi sundum. Öğrencimiz bundan çok memnun oldu.

Buradan yürüyerek” özel Türk lisesi”ne gittim. Okul merkezi bir yerde olduğu için gitmek rahat oldu. Başkanı, rahmetli Prof. Dr. Turan Yazgan olan “Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı”nın elamanları. Türkiye hasreti ile biraz dertleştik. Onların burada gayet idealist bir duruş sergilediklerini görmek beni mutlu etti. Türkiye’yi en iyi şekilde temsil ediyorlar. Buradaki kardeş insanların çocuklarını eğitmek ve yetiştirmek kadar güzel bir duygu yok.

Burada Türkiye’den getirdiğim bazı okul malzemelerini hediye ettim. Çok rağbete geçti ve memnun oldular. Daha sonra bana okulu ve yöneticileri tanıttılar. Biraz geçte olsa onlarla tanışmak ve çok mutlu bir şekilde ayrılmak zamanı ayrı bir duygu selini getirdi. Ancak üzüntümüz yersiz. Çünkü artık zaman buldukça bu okulları ziyaret etmek mümkün olacaktır. Yine dertleşecek ve görev aşkı ile Türkiye’den uzak mesafelere kardeş ülkelerin çocuklarına bir şeyler verecektir. Zaten bu hisler ileride fedakarlıkların ne denli önemli olduğunu ortaya koyacaktır.

Buradan Zafer Hocaya gittim. Videoya yeni kayıtlar yaptık. Buradan da Akif Hoca’ya uğradım. Onu üzen bir durum olmuş. Çok sevdiği ev arkadaşı gidince yalnız kalmış. Haliyle çok üzülmüş ve her şeyi dert edinmeye başlamış. Huzursuz biri olmuş ancak içi vatan sevgisi, adalet dürüstlük aşkıyla yanan birisi. Bize düşen onun bu üzüntüsünü azaltmak ve ona ortak olmak. Bu nedenle ona dertleşme fırsatı vererek yardımcı olmaya çalıştım.

Bundan çok mutlu oldum. Akif hocamı biraz yumuşattıktan sonra geç vakit, gece saat 12’de Günhan Hocaya uğradım. Cemal Hoca da yanında idi. Günhan Hoca biraz üşütmüş, gece 12.30’da postaneye gitti. Eşinin doğum günü imiş onu telefonda arayıp kutlamak istedi. Unutmadan söyleyeyim o günlerde telefonla görüşmek çok zor postaneye girip yazdırıyorsunuz, o arada ne zaman bağlanırsa kulübeden hatlar kesilmezse konuşabiliyorsunuz. Biz de evlerimize gitmek için ayrıldık.

11 Nisan 1996 günü sabah kahvaltı ve sonra kurs olmadığı için Türkistan’a derse gittim. Derste öğrencileri sınav yaptım. Osmanlıca okumaları iyiye gidiyor. Ayrıca bir sonraki derste de İslami bilgileri de sordum. Fatıha Suresi ezberlenmiş. İslam’ın ve imanının şartlarını ve bazı ilmihal bilgileri söyleyebiliyorlar. Ben Türkiye’ye dönene kadar bu konuda bayağı mesafe alacaklar.

Buradan Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu’nun babası Muammer Bayın yanına gittim. Hocamdan iyi haberler var haftaya Ankara’dan dönüyor.

Oradan öğrenci yurduna gittim. İkinci vakti namazını mescitte kıldıktan sonra Sezgin isimli öğrenciyle toplantı yapacağımı bildirdim. Sürpriz olarak İbrahim hocanın bir semineri varmış. Türk Dünyasının coğrafi ve ekonomik zeminini hazırlamış. Bende dinledim. Seminer sonu öğrenciler ile tanıştık.

Artık sorumlu başkan olarak dertlerini bana iletcekler. Bende bu sorunları halledemediklerimi yukarıya iletacağım. Haftaya yine toplanmak üzere karar aldık ve biz Kentav'a hareket ettik.

Akşam saat 20.30'da Kentav'a geldik. Yolda Kazak kurs hocamızın ablasına rastladık. Yemek yemeğe çağırdık yanında bir de 5 yaşlarında kızı da vardı. İbrahim Bey, ben ve bu Kazak Hanım ile akşam yemeği yedik. Ben barbunya ve pilav yapmıştım. Üstüne çay içtik.

Bu arada kazak komşumuz Nurali Bey geldi. Tam bir Türkiye aşığı, resimlere baktık. Kazak Nurali Bey de evine gitti. Bizim içinde güzel bir akşam geçirmemize sebep oldular.

12 Nisan 1996 Cuma günü sabah namazından sonra tekrar yattım. Kalkınca kahvaltı yaptım. Uzun zamandır günlüğü yazmamıştım. Oturup onu yazdım. Öğle vakti cuma namazına gittim. Huzurla Cuma namazını kıldık namaz bitikten sonra yine caminin önünde yarım hilal ile selamlaşıp sevgi ve saygımızı tazeledik.

Akşama kadar Kentavı gezdim. Akşam yurttaki öğrenciler ile toplantımız vardı. Onu yaptık. Öğrenciler daha önceki konuşmalarında bazı isteklerde bulunmuştu. Nitekim bazılarının yerine getirildiğini görünce mutlu oldum. Sözlerinde durmuşlar odalarını tam olmasa da temizlemişler, sergilerini sermişler. Ufak tefek eksiklikleri olsa da onları da pazartesi halledeceklerine yine söz vermişlerdir.

Öğrencilerimiz hakikaten saygılı, inançlı ve duygulu. Zaten beni de duygulandıran öğrencilerimize biraz ilgi ve sevgi bazı olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yetmişti.

13 Nisan 1996 Ahıskalı Türklerle buluşma²⁵

---

²⁵ **Ahıska Türkleri** 1944 sürgününden sonraki 45 yılı genellikle sürgün yerleri Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da yaşadılar. Bu insanlar birçok güçlüklerle karşılaşmalarına rağmen bu topraklarda kendi yaşam düzeyini yerli halktan daha ileri götürdüler. Ancak sürgünde her ne kadar yaşam şartlarını iyileştürseler de ellerinden alınmış vatana kavuşmak umuduyla yaşadılar. 1956 yılında Ahıskalıların üstünden sıkı rejim kaldırıldıktan sonra Ahıska'ya dönebilme mücadelesini sürdürdüler. Âmâ ne yazık ki onların feryadını kimse duymadı.

Bugün ilk defa Kentav'ın dışında bir şehre gideceğiz. Üniversitemizde Ahıskalı bir Türkle tanıştık. Adı Rüstem. Bizi dedesi ve babasına misafir edecek. Sabah Zafer Hoca hanımı, küçük *Zeynep ve Rüstem* valizleri aldık.

Türkistan'a kadar bir taksi tuttuk. Adam başı 60 *tenge* verdik. İstasyona gidip tren ile *Janı Kurgan* diye (Yeni Kurgan) 20.000 nüfuslu bir şehre gidecektik. Tren ile 2,5 saat taksi ile 2 saat çekiyor. Türkistan'a geldiğimizde karar değiştirdik. 1500 *tengeye* bir taksi tuttuk. Şoförün sol kolu sakat, sadece sağ kolu bizi Janı Kurgan'a getirecekti. Ahıskalı ailelerle görüşüp tanışacak ve hasret giderecektik.

Kapının önünde 70 yaşlarında *Şemsettin İzzetof* karşıladı. Bizi evine aldı. Gördüğümüz ilgi çok sıcak güleç yüzleri bizleri daha da mutlu etti.

Dilleri tamamen Anadolu Türkçesi. O nedenle çok rahat anlaşıyoruz. Araya zaman zaman Rusça ve Kazak Türkçesi kelimeler giriyor. Ancak konuştuğumuz açılıyor.

Kucaklaşma ve selamlaşmadan sonra oturduk. Bizi hemen pilav, et, kızartma börekler (bağırsak, saksak) ikramı yaptılar. Çay ikram ile birlikte sohbet etmeye başladık.

Nihayet 1944 yılında Ahıska Türklerinin Rusya tarafından Gürcistan bölgesinden nasıl sürgün edildiklerini anlattı. Hemen *Zafer Hoca* kameraya almaya başladı. Bende film ve slâyt çektim. Şemsettin Bey askerde Almanlar ile çarpışırken anne ve babaları sürülmüş daha sonra Taşkent ve Kazakistan'ın Janı Kurgan'a gelişini acıklı, meşakkatli hikâyesini ibretle dinledik.

Yemek faslından sonra burada yürüyerek Rüstem'in babasının evine gittik. Bu arada Türkiye'den getirdiğim ufak hediyeler bilhassa takke ve tespih olunca *Şemsettin Beyi* duygulandırdı.

Rüstem'in babası ve annesi kardeşleri *Şemsettin Beyin* oğulları; *Ömer, Rıza, İlman, Nurlan, Enver Kızları; Güldane, Gülsura, Gülnara ve Selamet ile Seyfettin,*

Ahıska Türklerinin bir kısmı da TBMM'nin 2.7.1992 tarihli ve 3835 sayılı "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanuna" ümit bağlayarak Türkiye'ye kendi imkanları ile göç etmiş bulunuyorlar. Dünyanın her yerinde yoksulluk içinde yaşayan Ahıskalılar 1989'dan beri 20 yıllık bir süreye yakın zamandır akrabalarını göremiyorlar, iyi ve kötü günlerinde onlarla birlikte olamıyorlar. Bu yüzden Ahıskalılar tekrar Ahıska'da veya dünyanın herhangi bir yerinde toplanma ve bütünleşme arzusu ile yaşıyorlar. En doğrusu bu insanların 68 yıllık ıstırapını ve isteklerini göz önüne alarak insan hakları açısından kendi anayurtları Ahıska'ya dönmelerini sağlamalıdır.

İslam Arslanoğlu, Mahmut Bey ve sürgünü yaşayan 80 yaşlarında *Nasreddin Şakiroğlu* ile bir odada toplandık.

Bize yeniden bir hafif yemek ikramı yapıldı. Kaymak ve yoğurt çok güzeldi. Zaten Ahıskalılar bölgede süt, kaymak, yoğurt ve ziraatta çok ileriler. Yine temizlik, düzen ve İslami bilgileri çok iyi. Bizleri de dini bilgilerimizin gayet ileri seviyede olduğunu düşünüyorlar. O kadar ki bana namazı kıldırmak üzere imamlık dahi teklif ettiler. Haddim olmayarak onları kırmadım Daha sonra bana bir ayet okutarak dua ile son verdim. Doğrusu kendimi bu konuda Türkiye’de çok yetersiz görmeme rağmen burada bu manevi görevi yerine getirme cesaretini gösterdim.

Yatsı namazını *Nureddin Şatıroğlu* kıldırdı. Arkasından bir uzun dua okuyunca kendimi bunların yanında çok mutlu ve şanslı hissettim.

Elbette öğrenme arzuları çok. Ancak yaşlılar gereğini yapsalar dahi herhangi bir kitap olmadığından sıkıntı yaratıyor. Bu nedenle yanımda getirdiğim bir namaz hocası kitabını hediye etmem onları çok mutlu etti.²⁶

Arkasından yeniden Rusya sürgününü ve başından geçenleri büyük bir ilgi ve hüznle dinledik. Herkes bir şeyler söyleyerek konuşmaya devam ettik

14 Nisan 1996 Pazar günü sabah kahvaltısından sonra yeniden Ahıska Türkünün Türkiye’den beklentileri dile getirildi. Bu beklentiler arasında en önemlisi anayurtları olan Gürcistan’daki Ahıska bölgesine yeniden dönmek istemeleri. Ancak dönerek de yeniden eski günleri de yaşamak istemedikleri görülüyor. Çünkü gençler yeni bir düzen kurmuş kendilerine göre bazı durumları yaşamaya alışmışlar. Ancak çok da yaşamaya elverişli konum elde edememişler.

Sovyetlerin dağılmasından sonra Kazakistan’da da komünist sistem çökmüş netice itibariyle büyük bir işsizlik görülmektedir. Bağımsızlık sonrası ortaya konulan bu olumsuz durum karşısında halk eskiyi aramaya başlamış.

Durumlarından şikâyetçiler ve eskiden daha iyi olduklarını söylüyorlar. Fakat en büyük istekleri Ahıska’ya en yakın vilayet olan Kars, Iğdır, Eleşkirt civarlarına Türkiye’nin kendilerini almaları olacağını söylüyorlar.

---

²⁶ Ergün Öz Akçora: *İkinci Dünya Savaşı Strasında Sürgün: Edilen Ahıska Türkleri*, Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II Ankara Genelkurmay Basımevi 1999, s.53-68.

Bizleri duygulandırarak konuşmalarda “buram, buram Anadolu hasreti ortaya çıkıyor “Allah yardımcıları olsun duasından sonra söyleşimize devam ediyoruz.

Şemseddin ve Nureddin Beyler bir iki defa Türkiye'ye gelmiştir. Onu da hikâye ettiler. Aynı istek ve duygular ve çekilenler yine anlatıldı. Elbette ki bizler daha da üzüldük.

Öğlene doğru artık gitme zamanı geldi. İçimizde bir burukluk var. Öyle duygularla dolduk ki, emin olun sanki kendi ailemden, köyümden ayrılıyorum. O fakirliklerine rağmen bize bal, gömlek, çorap hediye ettiler. Bizler biraz hediye götürmüştük ama onlardan böyle bir şey beklemiyorduk.

Yeniden fotoğraf ve kamera çektik. Ayrılırken yeniden sarılmalar ve hatta göz yaşları dökülmeye başladı. Evlerinin önünden ayrıldık ve buradan tren istasyonuna geldik. Bir müddet sonra beklenen tren geldi ve zorla bindik. Az daha orada kalacaktık. Vagon amiri çok aksi biri çıktı. Koridorda durmamıza bile karşı çıktı. Rüstem Bey öbür kompartımanlarda yer bulamayınca bir vagona koridorda ayakta durmak zorunda kaldık.

Vagon çok koridoru kalabalık ve hareketli. Herkes bir yer kapmak telaşında idi. Seyyar satıcılar bir şeyler satma çabasında idi. Vagon koridorlarında resmi kıyafetli polislerde dolaşiyor. Polisler kimi canı isterse sorguya çekiyor.

Öğrendiğimize göre rüşvet almadan serbest bırakılmıyormuş. Onun için fazla karşı karşıya gelmemek için pencereden dışarı seyretme numarası çekmeye başladım. Türkistan'a gelinceye kadar dokuz doğurdum. Çok şükür korktuğum olmadı. Her an benden kimlik sorup yabancı olduğumu anlayınca rüşvet alabilirlerdi. Zafer Beyin kamerasını görüp el koyabilirlerdi.

Çok şükür 2,5 saat sonra Türkistan'a geldik. İstasyon çok kalabalık yollarda çok seyyar satıcı var, adım atılmıyor. Bu arada zafer Bey Özbek bir şoförle anlaştı. Rahat bir yolculuktan sonra Kentava evimize geldik.

Ahıskalı Türkler ile misafir olduğumuz 1,5 günlük anılar, trendeki gördüğüm olumsuz davranışlar hiç unutamadığım hatıralar arasında yer aldı.

15 Nisan 1996 günü Sabah Rus dili ve öğle üzeri Kazak Türkçesi kursundan sonra öğrenci yurduna gidip öğrencilerin eksikliklerini tamamlamaya çalıştım.

Türkiye büyükelçisi *Kurtuluş Taşkent* ile eğitim Müşaviri *Atilla Ergün*, Türk-Kazak Üniversitesini ziyaret edecekmiş. Onun için, öğleden sonra bütün talebeler ile eski model bir otobüse binerek Türkistan'a Üniversiteye gittik. Yolda hızla esen bir rüzgâra rastladık. Otobüsün derme çatma çatısını kaplayan kontralit camı uçtu. Çok şükür bir zaiyat ve yaralanma olmadı.

Uzun zamandır, öğrenciler birlikte bir etkinliğe katılmadıkları için streslerini türküler ile attılar. Üniversitemize geldik. Salona gittik. Burada Rektör, rektör yardımcısı, büyükelçi, müşavir sırası ile Türk- Kazak ilişkilerinden bahsetti. Bütünleyici ve yapıcı konuşmaların en yapıcısını *Feyzullah Bey* yaptı. Kazak Türkçesi sözleri ile Kazaklara vatanlarını sevmelerini ve egemenliklerine sahip çıkmalarını istedi.

Arkasından folklor gösterileri arasında “çakmağı çak” türküsü bizleri duygulandırdı. Daha sonra Büyükelçi Kurtuluş Taşkent öğrencilerin dertlerini dinledi.

Türkistan'dan Kentav'a aynı otobüs ile döndük ve ilginç yanı genel sekreterin taksisinin arızalanması ve hurda otobüsün onu çekerek Kentav'a gelmesi oldu. Akşam Rektör Mustafa Bey Büyükelçinin onuruna yemek verdi. Tavuk, balık, köfte, salata, et sote gibi yemekler güzeldi. Üstüne çay içtik ve dinlenmeye geçtik.

16 Nisan 1996 sabahı kursa gittim. Oradan derse Türkistan'a gittim. Buradan da Kentav'daki “*Türk Dünyası Araştırma vakfı lisesine*” gittim. Öğretmenler derste olduklarından iki kişi ile sohbet ettim ve hatırlarını sonra Türkiye'den çocuklardan telefon geldi. Kızım iyileşince evine dönmüş. Bende hemen bir kurban adayıp onu alıp kesmelerini ve öğrencilere yedirmelerini istemiştim.

Kurbanlığın alındığını ve kesildiğini öğrendim. Allah kabul etsin. Öğleden sonra derse gittim. Öğrencilerin sorumlu başkanı olduktan sonra olarak artık işleri sıkı takip etmeye başladım. Yurtta öğrencilerimiz genelde temizler.

Odaları düzenli. Bir de yemek pişirecek bir Özbek kadını (Münevvere) tutmuşlar. Şimdilik tek dertleri tuvalet ve banyo yapmak. Aslında daha önce yapılmış, ancak teknik sorumlu Kürşat Bey zamanında müdahale edilip açılmadığı için sonradan da beğenmeyip yıktırmışlar. Ancak yine de denildiğine göre bu inşaat bir haftada bitecekmiş

Yurdu kontrolden sonra Muharrem Bey'e gittim. Biraz üşütmüş doktora gitmiş. Ancak muayenelerini beğenmemiş ve bir daha gitmemiş. Kendi

gayretleri ve ilaçlar ile hastalığını önlemeye çalışmış. Neticede yorgun bir gün sonunda akşama eve döndüm.

17 Nisan 1996 Çarşamba günü sabah Rusça kursa gittim. 400 *Tenge* ücreti verdim. Öğleden sonra yine yurdu kontrol ettim. Akşam oğlum Fatih aradı. Hanım ve kızım ile konuştum. 18 Nisan'da yapacaklarımı planlıyordum Telefon gelince sevindim.

Hanım kurbanını kestirmek için bana vekalet verdi. Fatih yine bilgisayar kafasına koymuş, annesi biraz şikâyetçi yine üzmemesi için uyardım. Eşim bana takılmadan duramıyor. "Bir Kazak kadın mı buldun, geliyor musun?" diyor. Biraz gülüşmeden sonra fazla uzatmadan kapatıyor.

18 Nisan 1996 Perşembe günü derse gittim. Oradan Kentav'a geçtim. Evin şofbeni olmadığından duş ayarladım. Banyoyu ısıttığım su ile yaptım. Daha sonra Muharrem Beyi görmeye gittim. İyi ancak biraz üşütmüş, sağlık dileklerimi söyledikten sonra yurda geldim.

Yurt Müdürü Roza Hanıma bazı istekleri bildirdim. Bu arada odalarında kızının yaş gününü kutluyorlar. Bende Sofraya oturdum. Yine reçel, ceviz, kara Üzüm, erik, Bağırsak, samsa gibi börekler var. Beş parmak isimli bir yemek yedim. Özelliği beş parmakla yani elle yenilmesi.

Saat tam 7'de toplantı var. Bu arada yeri geldi az da olsa İslami bilgiler vermeye çalıştım. Toplantıda Ruslardan gelen bir davranış olarak konuklara da içki ikram ediyorlar. Ancak alınmadığında iyi karşılanmıyor ve hakaret telakki ediyorlar. Nitekim bana da içki vermek istediler, Bazı gerekçeler göstermem fayda etmedi. Ancak nasıl oldu birden aklıma "Hacı" olduğumu söyleyince özür dileyip geri adım attılar.

Daha sonra izin alıp öğrencileri kontrol için gittim. Burada çocuklara kuralları hatırlatıp Kazakistan'a gelen öğrencilerimize çalışkanlıkları, sevecenlik ve yardımseverlikleri ve Türk Milletinin temsilcileri gençlerimize nasıl olmaları gerektiğini hatırlattım. Milli ve manevi duygularını okşadım. Gayet iyi karşıladılar. Akşam eve geç vakit geldim ve namaz kıldıktan sonra yorgun argın kafayı vurup yattım.

19 Nisan 1996 sabahı geç kalktım. Saat 3'te cumaya gittim. Çıkışta arkadaşlarla görüştük. Bazı öğrencilerin camide olmalarına sevindim.

Akşama yurda kontrole gittim. Yine bazılarının intizama ve disiplin olmamaya çalıştığını gördüm. Fakat buna rağmen öğrenci yurdu yavaş yavaş düzene giriyor. Çocukları topladım. Türkistan yurdunda söylediklerimi,

isteklerimi belirttim. Çocukların yavaş yavaş sözünde duracaklarını hissetmemin yanında beni anlamaya ve sevmeye başladıklarını gördüm Yurtta oturma odasını yer minderleri ile döşedik. İlk toplantımızı yaptık.

Gece 11. 30'da eve geldim. Tam kapıyı kilitledim derken kilidin pimi kırıldı. Artık dışarı çıkmam mümkün değil, gece yağmur yağmaya başladı. Onun için hemen yattım.

20 Nisan 1996 sabah kapı kilidim bozulmuş açamadım açılması için bir usta çağdırtım. Bu arada Günhan Hoca geldi. Bir türlü kapıyı açamadık. Cemal hoca ve Feyzullah Beyi, nihayet Kentav'daki ustayı çağırdık. Sağ olsun İlyas Efendi isimli bir usta gelerek bir levye ile kapıyı kırarak açmayı başardı. 600 *Tengeye* yeniden bir kilit aldurdım. 100 *Tengeye* de kapıyı yapana verecektim İlyas Efendi istemedi. Ancak yine de ben verdim. Biliyorum çoğunun eli darda

Bugün akşama uçakta hanımını getirdiğim Yaşar Bey yemeğe aldı. Yemekler hemen kendini gösteriyor. Yani ev yemeği olduğu belli oluyor. Yemeğe önce salçalı köfte yanına pilav, barbunya, arkasından balık, Üstüne çay ve meyve getirildi.

Çoktandır böyle bir ev sofrasına oturmamıştık. Yaşar Bey'in neden kilo aldığı belli oluyor. Yaşar Beylerin bu ikinci evleri. Ev sahibi huzursuzluk yapmış oradan çıkmışlar. Şimdi bu eve biraz rahat görünüyor.

Kazakların gelecekları hakkında konuştuk. Dikkatimi bir şey çekti. Alfabelerinde "*beyaz Güvercin*" geçiyor ve beyaz güvercinin barışın sembolü olduğunu öğretiliyor. Senelerce önce bizimkilerin beyaz güvercinin neden sembol aldıkları şimdi daha iyi anlaşılıyor.

İkinci bir husus, Konferans salonlarına Rusçada "*oditoryum*" denildiğini öğrendik. Konferans salonu anlamında senelerce Elazığ'da Fırat Üniversitemizin Konferans salonuna " Oditoryum" dedik. Bu kelimenin nereden nasıl geldiğini böylece anlamış olduk. Ancak Fırat Üniversitesi Rektörü Eyüp İspir isabetle bir şey yapmış, bu adı değiştirmişti.

21 Nisan 1996 Sabah 10'a kadar yattım. 11'de Kazak Türkçesi kurs, nihayet daha sonra dışarı çıktım. Bahar yeni yeni geliyor. Yağışlar çimenleri ve yeşil otları çıkardı. Ağaçlar yapraklanıyor daha güzel bir görünüm alıyor. Daha sonra yurda gidip öğrencileri kontrol ettim. Durum çok şükür iyiye gidiyor.

22 Nisan 1996 Sabah Rusça kurs gördükten sonra, saat 13'te Kazak Türkçesi kursuna gittim. Çalışmalar iyiye gidiyor. Kelime hazinem gelişiyor. Kurs hocaları *Elana* (Rus kadın) ve *Suluşas* (Kazak kızı) öğrenmem için büyük gayret gösteriyor.

Aslında bir haftada her kurs için 500 *tenge* veriyorum. Onlar için iyi para, bunu kaybetmek istemiyorlar.

Bu arada bugün enteresan bir gün yaşadım. İki öğrencim eve geldiler. Onlar da evde kalıyorlarmış. Paraları bitmiş, 100 dolar istediler. Üzerimde 700 *tenge* vardı 300 *tenge* verdim. Aslında 100 dolar vardı. Ama kurban parasını Cemal Hoca'ya verecektim fakat bazen istismarlarda yapıyor Yine de yardımcı oldum.

İkinci üzeri yine yurdu kontrol ettim. Düzen iyiye gidiyor. Duyduğuma göre beni sevmişler, ilgimden memnunlarmış. Ben de biraz sert bir karakter sergilemeye çalışıyordum. Ancak gönlüm ceza vermeye el vermiyordu.

Bugün Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam İstanbul'dan döndü. Yarın görüşürüz. Hocamla gönderdiğim filimler, slâyt ve fotoğraflar tabedilip gelecek.

Akşam ise Zafer beye gittim. Yenge hanım çay çörek kaymak ve kahvaltı yaptırdı. Aslında fazla rahatsız etmek istemiyorum ancak davetleri de burada reddetmek biraz zor.

23 Nisan 1996 günü bizim için bir güzellik vardı bugün “23 Nisan Milli Egemenlik ve çocuk Bayramı” idi, Türkiye'de bir günlük bayram tatili var. Ancak burada yok.

Sabah kurstan sonra Türkistan'a gittim. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamla görüştüm. Morali iyi havadisler iyi. Fotoğrafları dört gözle bekleyenler vardı. Fotoğraflar güzel çıkmış hemen herkese dağıttım memnun kaldılar.

Dersten sonra yurdu kontrol ettim. Bazı düzensiz odalara ihtar ettim. Öğleden sonra Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamla babasına gittik. Uçaktan aldığı tost ve İstanbul'dan getirdiği böreği çayla içtik. Sohbetten sonra ben Kentav'a yağmur altında döndüm.

24 Nisan 1996 Sabah kursa gittim öğleden sonra Doç. Dr. Metin Bey'i ziyaret ettim. Hastalığı geçmiş. Fotoğraflarını verdim, memnun oldular. Çektikleri çileleri anlattılar. Aslında Üniversitemizin daha duyarlı olması

hocaları kollaması ve bu gurbette onure etmesi gerek. Ama kimi dinlesen haklı. Tek söz, iyi koordine ve iyi ekip işi. Fakat yeterli kalifiye eleman yok. İnşallah ileri ki yıllarda daha iyi günlere gidilir.

İşin doğrusu idarecilerde yalnız kalmış. Görevleri çok zor. Kazak idarecilerde sinir kalmamış. Kazakların düzeleceğine inançları zayıf. Bazı kişiler Türkiye ile iş birliğinden fazlasıyla memnun. Tıpkı bizler nasıl Avrupa ve ABD'den gelenleri para babası gibi görüyorsak, onlarda Türkiye'den gelenleri çok zengin görüyordu.

Şartlar bunu gerektiriyor. Onun için bizimkilerin bu kadar masrafı boşa çıkarmaması, para kozunu iyi kullanıp ne yaparlarsa şanslı olacaklarına inanıyorum.

Akşama doğru yurdu kontrol ettim. Yatak ve odaları düzensiz olduğu için, 4 öğrencinin her birine 50 *tenge* para cezası verdim. Buradan evime geldim. Akşam yemeği yedim.

Bir müddet sonra Zil çaldı kapıyı açtım. İki bayan karşıma çıktı. Biri daha önce gelmişti. "Yahova Şahitleri" diye Hristiyanlık propagandası yapan misyonerler. Bayanın biri Özbek. Adı *Nadire*. Diğeri Kazak, adı *Aygül*. Yani İslam adı. Ancak Hristiyan olmuş.

Bana anlatabildikleri kadar Hristiyanlığı anlattılar. Beni Hristiyanlığa davet ettiler. Fakat kötü kayaya çarptılar. Bende onları İslam'a davet ettim. Hatta hemen abdest alın ve namaz kılın dedim. Bir müddet daha bana İslam Dinin değil en mükemmel dinin kendi dinleri olduğunu belirttiler.

Beni ikna edemeyince bir Türkçe dergi bıraktılar. İstanbul da basılmış ve dünyanın her yerinde müthiş propagandalar yapıyorlar. İçindekilere baktım. Yine bilinen şeyler. "Yahova, Hz. İsa Allah'ın oğlu" doğruluk dürüstlük. Propaganda sonunda fazla dayanamadılar. Elleri boş gitmek zorunda kaldılar. Bu gece de başıma bunlar geldi. Yine gelirler mi? Bilemem. Daha neler göreceğiz bakalım.

25 Nisan 1996 sabah Rusça kurstan sonra Türkistan'a gittim. Dersi yapamadım öğrenciler konferansa gitmiş. Bende gittim. Ancak sonuna yetişemedim. Garibime giden Kazak Üniversitesinde bütün konuşmalarının Rusça yapılması idi.

Daha sonra yurdu ziyaret ettim. Odaları düzensiz olanlara ihtarda bulundum. Çocuklar anlayışlı davranıyor.

Sabah kahvaltısından sonra Türkistan'a geldim. Pazar günü hem Kentav'da hem de Türkistan'da Kurban Bayramı dolayısıyla bayramlaşma yapacağız. Kurban eti ve pilav ile bayramlaşma var.

Öğrenci başkanları ile anlaştık. Organize tamam görünüyor. Ancak bayram tatili yalnız bir gün verilmiş. Bu bizi rahatsız ediyor. Fakat yapacak bir şey yok. Ne yapalım. Müslüman ve kardeş Ülkelerin dini bayramları henüz tam uygulanamıyor.

Bayramlaşmadan sonra Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam'a geldim. Biraz sohbet ettik. *Hocamın Taşkent ve Kaşgar'a gideceğini öğrendim*. İnşallah bizi de götürür diye düşündüm. Oraların filmi ve slâydını çekmek çok istiyorum.

26 Nisan 1996 Saat 7'de Kentav'a taksi ile geldim. Eve gelip oradan öğrenci yurduna geçtim. *Günhan Hoca* da geldi. Çocuklar ile güzel bir toplantı yaptık.

İş bölümü ile bayram hazırlığını ve yemek programını görüştük. Öğrenciler de bize çay ve çörek ile çorba verdiler ve dua yapıldı. Rahmet okuduk. Bütün yokluğa rağmen gönüller hoş olunca, her yiyecek çok tatlı oluyor. Azla da mutlu olmayı biliyorlar.

Bana gelen misyoner kızları anlattım epey gülüştük. Birbirlerine takıldılar. Tek üzüldüğüm Çimkent'ten gelen iki misafir öğrencinin başlarında kimsenin olmadığı ve yurdun yaşanacak bir yer olmadığını anlatması oldu. Gece çok yağmur yağdı. Yurda giderken çok ıslandım. Ancak gelirken yağmur kesildi.

27 Nisan 1996 günü yorgun yatmış ve geç uyanmışım. Öğleden sonra hava açtığı için Kentev'da dolaşım. Bu hafta kurs yapmıyorum. Türk lisesine uğradım. Mutfakta çalışan Kazak ve Özbek işçilerin yeniden fotoğraflarını çektim. Başlarında *Abdülhabib, Cennet Dilgüza, Emire Gülçam isimli kızlar* Fotoğraf çekilecek diye hemen üst değiştirdiler.

Bahçede fotoğraflarını çektim. İnşallah resimler iyi çıkacak diye sevindiler. Burada fotoğrafa çok ilgi var. Öğle yemeğine lise öğretmenleri ve müdür Mustafa Uysal geldi. Güzel bir gün geçirdik. Yapılan şakalar ile dostlukları pekiştirdik.

28 Nisan 1996 Sabahı erken kalktım. Hava çok güzel ancak çok serin. Bugün *Kurban Bayramı'nın* ilk günü. Evimiz camiye uzak. Bu nedenle namazın sünnetini kılıp hemen çıktım.

Camiye vardığımda sünnette, farz da kılınmış, hemen namaz kıldım. Bu arada imam vaaz etti. Camii içinde yaşlı bir Kazak imama "Rusya bizim bayram namazlarını ve bayramı yasakladı. Şimdi bize bir gün bayram tatili var. Bizim bayramımız dört gündür." diyerek sert bir dille geçmişteki Rusya yönetimlerini kınadı.

Ruslar bu gün hala çeşitli önemli yerlerde çalışıyorlar. Nitekim elektrik işleri bunlarda biri. Fakat bütün yabancı ve değişik etnik gruplara bakış açıları hala aynı. Kendi bayramlarında hiç elektrik kesilmezken gece 12'de elektrik gitmiş. Onu da kınıyorlar.

Bütün Müslümanlara İmam, dört beş defa namazın kılınışını izah etti. 8.45'te Nihayet" Bayram Namazı" kılındı. Ben içeride idim dışarıda da pek çok insan varmış. Hatta pek çok insanda nasıl kılınıyor diye merak ederek seyretmekle yetinmiş.

Ancak ilgi ve alaka pek çok. Türkistan şehrinde şüphesiz ilgi daha da çok. İnsanlar camii içine sığmadıklarından çevrelerine ve yollara sergiler sermek suretiyle bu kutsal günün anlam ve önemini yaşaya çalışmışlardır.

Namazdan sonra dışarıda bayramlaşıldı. Bu arada camii müezzini ve imam bizimle Fotoğraf çekilerek hatıra bıraktılar. Buradan kurbanları kesmeye *Kabraman* isimli bir Ahıskalının evine gittik.

Çok sıcakkanlılar bütün yokluğa rağmen bize kahvaltı hazırladılar. Bu arada *Cemal Hoca* Ahıskalılar ile bir sığırı kurbanını kestiler. Tekbirler ile ilk bizim kurbanımız kesildi. Kurban eti paylaşılmaya başlandığında benim Türkistan'a gitmem gerekiyordu. Sofra duasını yaptım.

Bu arada " *inşallah Allah sizlere Türkiye'ye gelmeyi nasip eder Orada da bu güzel görevleri yapmanız nasip eder*" deyince, Kahraman amca ve etraftakiler gözyaşlarını tutamadılar. Bende çok duygulandım ve ayağa kalkıp bayramlaştım. Sarıldık, kendimi tutamadım ağladım. Bu anı hiç unutamayacağım.

Bu çilekeş insanlar Rusya tarafından yurtlarından Rusya'nın her tarafına sürülmüş, tek arzuları vatanlarına ya da Türkiye'ye dönmek. Bizleri görünce "sizlerde Türkiye'nin kokusunu alıyoruz" diyorlar. Öyle seviniyorlar ki tarifi mümkün değil.

Daha sonra hemen taksi ile "Türkistan öğrenci yurduna geldim. Burada da Kurbanlar kesilmiş. *Sevda Hanım ve Canan Hanım* et salata ve diğer işler ile

uğraşiyor. Özbek kadın aşçı, pılav ve et yemeklerini pişiriyor. Gelecek konukları en iyi şekilde ağırlamaya gayret sarf ediyor.

Saat 14'te Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam babası ile geldi. Arkasında Ziya ve Feyzullah Beyler geldiler. Yemekte Kazak, Dağıstan ve diğer bölgelerden okumaya gelen öğrencelerde vardı. Yemek yenilirken çok güzel konuşmalar yapıldı. O manevi hava teneffüs adıldı. Daha sonra ayrıldık.

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam bayramlaşmaya gitti. Bizler Ziya ve Feyzullah Beyler ile Kentav'a geldik. Buradaki yemeklerde güzel olmuş. Katılım iyi fakat biz yetişemedik. Ben daha sonra Metin ve İsmail Bey'e, Zafer ve diğerlerine gittim.

27 ve 28. 29 Nisan 1996 günü Nisan Cumartesi ve pazar günü bayram havası ve kaynaşması ile bu tatil günleri de aramızdaki sevgi bağları kuvvetlendirilmeye yardımcı oldu. Ancak yine de vatan hasreti, yuva hasreti eş ve çocuklardan uzak oluşun üzüntüsünü yeni ve sıcak kalplerde hissetmenin tadıyla ve yeni kapıların açılması dilekleriyle birlikte olmaya devam kararı aldık.

Sabah geç kalktım öğlene doğru Elazığ'dan Hüma, Şeyma, Fatih ve Nurettin'den telefon geldi. Çok sevindim bayramlaştık. Hasret gidermeye, biraz moral bulmaya çalıştık Öğleden sonra tıraş olup banyo aldım.

Yurtta Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam öğrencelerle bayramlaşacaktı. Söylemeyi unutmuşum hemen gittim. Çok mahcup oldum ne ise beş altı öğrenci vardı. Bize çay yaptılar *Ziya ve Feyzullah* Beylerle sohbet ettik. Espriler ile bir saat oturduktan sonra eve geldik. Pirinç pılavı yaptım. Yarına karnımız tok.

30 Nisan 1996 günü sabah erken kalktım. Türkistan da "Kazak Türkçesi" sınava gireceğiz. Ben geleli 95 gün olmuştu. Bütün arkadaşlar sınava hazırlanmışlar. Birer birer sözlü sınava alınmaya başlanmıştı. Sıra bana geldiğinde heyecanla içeri girmiştim. Az da olsa sorulara cevap vermişim ki, iki aylık olduğumu söyleyince bana "senin sınavın olmaz" neden geldin denmişti. Bende "sınava herkesin gireceğini zannederek o kuralları bozmamak için girmem gerektiğini düşünmüştüm" diye cevap verince gülüşmeler olmuş ve beni sınava almadan dışarı çıkarmışlardı

Gülçin Hanım daha sonra tüm arkadaşlar ile bir toplantı yaptı. Bana takıldı "*Ergün Hoca çok korkuyordun bak işte oldu*" deyince bende "*Kazak Türklerini tanımak, Ata yurdumu görmek, tanımak ve bu güzel havayı teneffüs etmek ve bu*

heyecanı yaşamak için geldim” diyerek büyük mutluluk duydum. Daha sonra yurda gittim. Sencer ile “3 Mayıs Türkçüler” günü programını yaptık. Feyzullah Beyle yeniden gözden geçirdik. Oradan fakülteye gittim. Yemek işlerine bakan öğrenci Denizi buldum.

Kurban Bayramı yemeği için Kentav’da 3350 *tenge*, Türkistan’da ise 3000 *tenge* harcanmış olduğu için bütün bu parayı öğretmen ve öğrencelerle bölüştürdük. Adam baş 300 *tenge* düştü. Bunu da yine toplama işi bana düştü.

Akşama yeniden yurdu kontrol ettim. İkinci katı eskiden olduğu gibi disiplinsiz ve dağınık buldum. Çok üzüldüm. Artık yarına kadar düzeltmezlerse yurttan atacağımı söyleyerek oradan Metin Bey’e gittim. Akşam yemeğini orada yedim. Saat 9.30’a kadar oturduk. Oradan da eve geldim. Ancak karşı blokta oturan Türk öğrencileri de ziyaret ettim.

Nasihatlerden sonra çay içtik. Çocuklar çok çileli günler geçirmişler, şimdiden hangi para ile Türkiye’ye döneceklerini düşünmeye başladıklarını hissettim

Eve geldim. Kurban eti ve bir kutu kesme şekeri onlara götürdüm. Tahminim paraları da bitiyor. İnşallah işlerine yarar. Çünkü aileleri fazla varlıklı değil, gençler yaz tatilinde çalışmayı bile düşünüyorlar. İnşallah onlar daha iyi günleri yakalamayı başarırlar

Mayıs Ayında Bayramlaşmalar ve Kazakistan’ı Gezme Programları

1 Mayıs 1996 günü “1 Mayıs işçi Bayramı’nı” akşamdan müzik ve eğlencelerle kutladılar. Sabah büyük şenlikler var. Ancak sabah alana gittiğimde umduğum programı bulamadım. Çünkü komünist devletlerde bu bayrama çok büyük önem verdiklerini biliyordum. Ülke; orta, lise seviyesindeki öğrencilerle, bir nevi bizdeki 23 Nisan çocuk bayramına benzer programla hazırlanmış.

Buranın slâyt ve fotoğraflarını çektim. Aslında yabancı olduğum belli olduğundan izin almam lazımdı. Ancak Polisler bu sefer bana daha anlayışlı davrandı. Hatta fotoğraflarını çekmemi bile istediler. Bende onların da fotoğrafların çektim.

Bu arada mahalli kıyafetler ile, az da olsa gösteriler yapıldı. Tören alanında ilin valisi ayakta seyrettiği gösteriyi program bitmeden ayrıldı. Biraz daha seyrettikten sonra gelen kalabalık seyirci sessizce dağıldılar. Bende oradan yurda gittim. Kontrolleri yaparak ve biraz sohbetten sonra evime yatmaya geçtim.

2 Mayıs 1996 günü öğrenciler 3 Mayıs Türkçüler Günü için program yapacaklar. Türkistan'a gittim. Sancar ile programı görüştük. Feyzullah Bey de geldi öğleden sonra Muharrem abiyi gördüm. Sohbet ettik. Akşama Kentav'a döndüm, yurdu kontrol ettim. İşler düzene giriyor.

3 Mayıs 1996 günü sabah kahvaltısından sonra Türkistan yani "Yesi" şehrine ve üniversiteye geldim. "Türkçüler Günü" hazırlıkları devam ediyor. Saat 3'te Cuma namazını kıldım. Camii dağılınca Kazak, Afgan ve diğer vatandaşlar ile konuştum. Türkistan Camisi yapılabildiği 15 sene olmuş. Arka planda eski caminin kerpiçten yıkıntılarını gezdim. Yıkıklar arasında ayet yazıları, çiçek süsler, motifler hala canlılığını koruyor. Üst tamamen açık duvarların arasında tavanı tutan kalın direkler de son çırpınmalarını yapıyor. Dayanamadım birkaç gözyaşı ile üzüldüğümü hissettim.

Namaz sonrası imam ile görüştüm. 85 yaşlarında ayağı aksıyor, nurani bir çehre, eski caminin yaşını sordum. Önce çekindi. Çünkü komünist dönemde her şey yasak ve bunları konuşmak suç sayılıyordu. Böyle bir soru onu zor durumda bırakabilirdi. "Neden soruyorsun" dedi. Ben de tarih hocası olduğumu Türkiye'de bunların fotoğraflarını gösterip anlatacağımı söyleyince, benim yaşımdan büyük. Biz doğmadan yapılmış dedi. Selamlaştık ve ayrıldık. Nihayet saat 18.00'de Türk- Kazak Üniversitemizde konferans salonunda Türkçüler günü anılmaya başladı

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu, "Eski hocalarından bazı örnekler", Doç. Dr. Metin Karaörs, "Türkçülüğün tarihçesini", İsmail Hakkı Yılmaz "Türkçülüğün bugünkü hedeflerini", Feyzullah Bey "Türkçülüğün hikâye şeklinde nakli "yanında öğretmen Günhan Kaya'nın," Türkistan şüirini" ezbere Kazak Türkçesi ile okuması en can alıcı noktalardı. Ayrıca dolu dolu şiirler sonunda tören bitti.

Lobide kırmız ve çerezle ile çeşitli sohbetler yapıldı. Ben de kısaca burada bulunan herkesin görevini çok iyi yapması gerektiğini ve gençlerin hedeflerini açıkladım. Daha sonra Kentav'a döndük. Ancak Hüseyin Gölgele ile Oktay Karakuş, Teyfik Özli isimli öğrenceler evimi ziyarete geldiler. Evde barbunya az da pilav vardı. Bunları ikram ettikten sonra biraz da çerezler ile sohbet ettikten sonra 12.00'de yurda döndüler. Çocuklar çok memnun ayrıldılar. Ben de çok mutlu olarak yattım.

4 Mayıs 1996 sabah öğrenci yurduna geldim. Şofbenler takılıyor. Projektör takılmış, odaları kontrol ettim. Tekrar eve döndüm. Yemeklerden sonra akşama doğru yurdu tekrar ziyaret ettim. Beni gören öğrencilerden odaları düzenli olmayanlar hemen düzelttiler. Rabia ile Mehmet'e bahçede rastladım.

Mehmet hemen arkadaşlarına haber gönderdi. Aslında bilerek zaman kazanmalarına ve odalarını düzeltmelerine fırsat verdim. Yurtta buzdolabı çalışmadığından kurban etleri bozulmuş çok üzüldüm.

Buradan yurdun öbür bölmelerinde kalan Bangladeş ve Pakistanlı öğrencileri ziyarete ve hatırlarını sormaya, *Resule Kutlu* ve *Oktay Karakaş* ile gittik. *Resule* çok güzel Rusça konuşuyor.

Önce Bangladeşli *Göfiliddin ve Abdülmelik* isimli öğrencelere gittik. Önce şaşırdılar. Sonra hoca olduğumu, kendileri ile kardeş ülkeler olduğumuzu ve tanışmak istediğimizi anlattık. Sıcak konuşmalar sonunda bu sefer de Pakistanlılara gittik. Önce bir kişi yani *Muhammed Amir* vardı. Daha sonra, *Sakıp Aslan, Şebzat Ahmet, Soran Sıp Han, Mudassır Gandar, Havır Gunden ve Amir Darar* isimli öğrenciler geldiler.

Bunlarla da tanışmak istediğimi bir ihtiyaçları olursa bana söylemeleri kardeş bir ülke ile birlikte olduğumuzdan çok memnun kaldığımızı, kardeşlik duygularının arttırılması gerektiğini *Resule* güzelce Rusça olarak anlattı.

Başlarında bir yöneticinin olmamasından dolayı odaları biraz dağınıktı. Daha sonra bize çay ve çeşitli ikramlarda bulundular. Ben de biraz çikolata ve şeker götürmüştüm onları verdim. Kucaklaşıp ayrıldık. Ben eve dönerek biraz Kazak Türkçesi çalıştım, acıkmıştım. Yemek yiyerek yattım.

5 Mayıs 1996 sabahı geç kalktım. Öğleden sonra yurda giderek yine vaktimin çoğunu öğrencilere ayırdım. Kontrol ettim. Yurt her gün daha düzene giriyor. Öğrenciler de bu kontrollerden memnun görünüyor.

6 Mayıs 1996 sabahı kursa gittim. Kurs hocası üniversiteye gitmiş biraz liseye uğrayıp hatırlarını sordum. Mutfakta çekilen fotoğraflar henüz çıkmamış. Sözümde durup resimlerin erken vermediğim için üzgündüm. Yurda gidip yurt müdiresi *Bibi* ile görüştüm. Eksiklikleri bir türlü tamamlayamadılar. Fakat iyi niyetli olarak bu eksiklikleri gidermeye çalıştım. Bangladeşli öğrenci *Muhammed Resul* ile sohbet ettim. Bisküvi ve şerbet ikram ettiler. İlgilenmemden çok memnun oldular.

7 Mayıs 1996 sabahı kursa gittim. Şenol ile İbrahim kursa gelmediler. Kurstan sonra Türkistan'a gittim. Türk Dili 3. sınıf öğrencileri ile Osmanlıca metni okuduk. Ders bitmeden yine İslami bilgileri; namaz, abdest ve duaları tekrar ettik. Türkçe bildikleri için İslam'ı rahat anlatıyorum.

Bu arada bugün "*Türkiye bibliyografyası*" adlı yeni bir ders açıldı. Kazak ve Rus grubu tarih bölümü 3. sınıf öğrencileri ise Türkçe bilmiyorlar. Yarı Kazak

Türkçesi Türkçe ve Rusça kelimeler ile durumu idare ettim. Bibliyografya yazdırdım.

Haftaya bazı kelimeleri bulup hazırlanıp gitmek gerekiyor. Tarihi terminoloji zor oluyor. Yine de öğrencilere bir şeyler vermek güzel oluyor. Oradan Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın babasına gittik. Ayağımı incitmiş, *Şenol ve Gaffar* babasını biraz neşelendirdik.

Akşam eve Kentav'a servisle geldim. Akşam bir grup yurttaki öğrenceler yanıma geldiler onlarla çay sohbeti yaptım. Çocuklar artık eve gelmeye başladılar ve onlarla ilgilenmemden memnun oluyorlar. Bugün sıcak su gelmesi nedeniyle ihtiyaçlarımızı giderdik. İyi bir banyo yaptım. Erken yattım yarın ders yok. Kurs var.

8 Mayıs 1996 günü kursa gittim. Orada yurda gidip kontrolleri tamamladım. Kırık kapılar tamir ediliyor. Odaların pek çoğunda kapı kalmamış evde kalan öğrenceler yurda dönmeye kara verdiler. Onlara temiz oda bulmaya çalışıyorum. Öğle üzeri liseye uğradım. Biraz hatırlama ve haberlerden sonra akşama, tekrar yurda giderek kontrol ettim. Çocuklar bir gezi düzenlenmesini istiyorlar. Bakalım haftaya düşünüyorum.

Akşam yemeğe kuru fasulye var. Malum lokanta kültürü ve yemek çeşitleri az olduğundan zaman zaman Türkiye yemekleri yapabiliyorum.

Akşam saat 10'da Damat Mustafa Balcı Elazığ'dan aradı sağlık haberlerine sevindim. Eve gelirken yolda bir Kazak vatandaş benden saatin kaç olduğunu sordu. Hemen söyledim, ancak Türk olduğumu anlayınca sıcak bir ilgi ile başka sorular da sormaya başladı. İlk defa ilgi ile birisinin sorular sorması beni sevindirdi.

Yarın Kazakların 1941-1945 II. Dünya Savaşı'nda Almanların öldürdüğü insanları anma günü var. Ancak burada ilginç bir durum var. Bu tatil, içkilerin içilmesi ve sarhoş olmalarını sağlaması sebebiyle bayram tatilini getiren ikinci günü de tatil yapıp, gelen pazar günü vazifeyi yerine getirip tamamlıyorlar. Çoğu ertesi güne ayık gidemediklerinden böyle bir tatili ayarlıyorlar. Tabi bu benim yorumum. Düşünüldüğünde bayram tatili bir gün. İkinci günü neden tatil yapıyorlar. Mantığım bunu buluyor.

9 Mayıs 1996 sabahı kursa gittim. Akşam *Şenol aradı. İbrahim, Cemal, Günhan Çimkent'e* gidiyorlarmış. Benim kurs ve cuma günü Feyzullah Beyin semineri olduğu için gidemeyeceğimi söyledim.

Kurstan sonra Kentav'daki" bütün eski Rus Cumhuriyetleri ve yeni Türk Cumhuriyetleri'nde II. Dünya Savaşı'na 1941-1945 yılları arasında Rus topraklarına saldırıları ve onları kovdukları tarih olarak 9 Mayıs gününü " Zafer Günü" olarak kutluyorlar.

Törene yetişemedim. Abidenin önünde çelenkler konulmuş. Ön tarafta gaz ateşi yanıyor. Herkes ziyaret edip olanların anısına çiçek atıyorlar, güzel elbiselerini giyinip geziyorlar. Bu arada eski harp malulleri yani gaziler madalyalarını takip o günü anıyorlar. Bunlar ile fotoğraf çekilerek bugünü yaşamaya çalıştım.

Halk tam bir bayram havasında. Tabi bu arada ertesi güne kadar pek çok içki yok edilip sarhoş olunuyor. Buradan öğrenci yurduna gittim. Kontrolden sonra yarınki seminerin iptal edildiğini öğrendim.

Oradan Oğuz Hocaya geldim. Bu arada Çimkent'e gitmeye karar verdim. Oğuz Çimkent'teki hocaların adresini verdi. Bu adres (Otrar Mikroyanı Dom 42 Kuartra 39, 40 Çimkent). Oraya gidişim hem şehri görmek hem de fotoğrafları çabuk tabettirmek.

Çünkü fotoğrafların en yakın tabedileceği şehir burası. Camii imamı ve baz kişiler benden fotoğraflar bekliyorlar. Onların yüzlerine bakamıyorum, sözümü tutmam lazım.

10 Mayıs 1996 Sabahı namazından sonra kahvaltı yaptım erkenden taksilerin alanına gittim. Burada şansım yaver gitti ve hemen Çimkent'te otobüs geldi. 200 *tenge* verdim. Bir bilet aldım. Yarım saatte Türkistan'a geldim.

Yolların kenarları ağaçlık, ortalık yemyeşil. Otobüs Türkistan da 5 dakika durdu Üç yolcu daha aldı. Toplam 10 yolcu olduk. Yanıma bir Kazak yolcu oturdu. Başında takke, altında şalvar, Üstünde ceket, adı Hüseyin. Meğer 1993 yılında Türkiye'den buraya göçen Kazaklardanmış.

Yol boyunca konuştuk. İstanbul'un Zeytin Burnu'ndan gelmişler oraları unutamıyorlar. Çok sıkıntılar çekmişler. Çimkent'e saat 11'de geldik. Selamlaştık hemen ayrıldık. Hemen bir taksi tutup" sun Magazine"'e fotoğraf tabı için geldim. Bende 100 *tenge* istedi. 50 *tengeye* razı oldu. Fotoğrafları yarın vereceklerini söylediler. Bende bir taksi tutup adresteki hocaların evine gittim. Caddeler çok güzel kenarları hep ağaç. Taksi ve belediye otobüslere iyi çalışıyor.

Eve geldiğimde *Nejdet Albay, Cemal Hoca* ile çıkmış. Bizim hocalar da Çimkent'e gelmemiş. Neyse, *Zeki Kadioğlu* Hoca beni karşıladı. Hemen bir kahvaltı yaptırdı. Allah razı olsun. Sıcakkanlı ve duygusal Pendik İmâm Hatip Lisesinde öğretmenlik yapıyormuş.

Daha sonra *Latif Bat Nejdet Albay, Erdoğan Ergen, Nuri Atalca* ile tanıştık. Buradan şehre inip Cuma Namazını eski bir tarihi camide 150 yıllık “*Koçkar Ata Camii*” de kıldık. Çıkışta imamı *Zeynel Abidin ve müezzini Ümmet Beyle* günün anısına fotoğraf çektirdik. Camii biraz bakımsız kerpiç iki katlı tahta direklerden iki kat çıkılmış, pek çok milletten adam var.

Oradan özel Türk lisesine gittik. Hakikaten intizamlı ve düzenli oldukları görülüyor. *Müdürü Enver Ak, müdür yardımcısı Mehmet Ergenekon* kendisinden okulları hakkında bilgi alıyoruz. Toplam 40 öğretmen 50 belletici ve 560 öğrencileri var. Okul 3 yıldır eğitim veriyor.

Öğrenciler Kazakistan çapında başarı kazanmış Erkek liselerinde ve kız liselerinde eğitim; İngilizce, Türkçe ve kazak Türkçesi veriliyor. Şarkiyat lisesinde Arapça da var.

Akşama eve döndük. Hocalar ile birlikte yemek yedik. Yemekten sonra bir emekli Kazak doktoruna *Zeki Bey*, Kur'an-ı Kerim öğretiyormuş. Onunla birlikte okuduk.

Bu arada adı “Muhtarhan Atahanoğlu” diye bir Kazak geldi. Türkiye'ye gitmiş, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Prof. Dr. Turan Yargan Hoca ilgilenmiş Türkleri çok seviyor. Zeki, bilgili her türlü sporu yapıyor. Pek çok madalyası var. Bir insan da bu kadar özelliğin bulunması Allah'ın bir lütfü, namaz kılıyor Kazak bağımsızlığını savunuyor. Tam bir milliyetçi yani vatansever. Kanım çok ısındı.

Beni hemen eve götürüp, misafir etmek istedi. Fazla ısrar edince bir saatliğine gittim. İki çocuğu var babası olgun biri. Akşam namazını birlikte kıldık. Muhtar bana spor ile ilgili doküman verdi. Ben de fotoğrafını çektim. Muhtarhan da at sporu, judo, karate, güzel konuşma müzik, tiyatro ve daha pek çok hünere var.

Yaşı çok genç. Esas işi koruma bekçiliği. Halinden pek memnun değil. Yine de beni çok duygulandırdı. Beni tekrar hocaların yanına getirdi. Kendisine bir kalem hediye ettim. O da beni çok sevdi bana özel çekilmiş fotoğraflarda hediye etti. İçi içine sığmıyor. Neyse misafiri vardı. Muhtarhan evine döndü.

11 Mayıs 1996 Sabahı kahvaltıdan sonra Çimkent'i gezdik. Pazarı çok güzel. Çimkent'i bir tepe yerden slâytlara çektim. Yanı bir camii yapıyor güzel olacak. Buna çok sevindim ve camii inşaatını gezdim. Fotoğrafları alıp saat 3'te otobüse binip tekrar Türkistan'a geldim. Oradan bir taksiye bindim. Bir kadın ve iki içkili Kazak vatandaş takside oturmuşlar. Bende yanlarına sıkıştım. Yol boyunca şakalaştılar. Konuştuklarını yer yer anladım Pek te hoş kelimeler değildi. Kentav'a dönene kadar çok sıkıldım.

Nihayet Kentav'a geldim. Saat 6.30'da fotoğrafların bir kısmını dağıttım. Buradan Zafer Hocaya gittim. Ahıskalı Türklerin resimlerini verdim. Hukuk danışmanı İsmail Bey ve hanımı da oradaydı.

Biraz sohbetten sonra bana İbrahim Hoca'nın başına gelenleri anlattı. Çok üzüldüm perşembe gecesı gece 1.30'da kapısına sarhoş biri gelmiş. Başka bir eve gideceklerine İbrahim Hoca'nın evine gelmişler. Kapıyı çalmışlar. İbrahim hoca kim olduklarını sorunca sarhoş adam kapıyı tekmeleyerek açmaya ve tehditler savurmaya başlamış. İbrahim Hoca da korkarak birinci katın balkonundan aşağı atlamış. Ayağı kırılmış ve o şekilde kaçmış.

Günhan ve Nejdet Hocaya gitmişler geri geldiklerinde araba ile yine adamları orada görmüş ve tanımış. Araba numarasını alarak polise şikâyet etmişler. Polis gelmiş ancak işi hafiften almış.

Bu arada *İsmail Bey* rektöre ve emniyet müdürüne çıkmış. Biraz sıkıştırınca araba sahibi ve o adam bulunmuş. Ancak adam yanlışlık iddiası ile özür dilemiş. Hoca da affetmiş fakat hala şoku atamamış.

Meğer o evde dost tuttuğu kadın oturuyormuş. Evler birbirine benzediği ve sarhoş olduğu için dost tuttuğu kadının erkek aldığını zannetmiş, kıskanarak saldırmış ve zor durumlar yaratmış. Böylece bir yanlışlığa kurban giden İbrahim Bey bir kırıkla hayatını kurtarmış oldu. Ancak bu olayın şokunu uzun zaman atamadım.

12 Mayıs 1996 sabahı ilk işim İbrahim Hoca'yı ziyaret etmek oldu. Geçmiş olsun dileklerimi sundum. İbrahim olayı hem hepimizi şaşırttı hem de çok üzdü. Dileriz bir daha olmaz. Hala şoku üzerinden atamamış. Bu durum bizlerin de rahatlıkla başına gelebilir. Allah korusun. Pazar günü olduğundan buradan tekrar eve gelerek günlüğü yazmaya başladım. Hava karardı. Namaz ve yemekten sonra yattım. Yarın bakalım Mevlam ne gösterir.

13 Mayıs 1996 sabahı Ankara'dan mütevellı heyetin önemli kişileri bizi ziyarete geliyor. Sabah kursa gittim. Öğleden sonra ise Türkistan'a gittim.

*Namık Kemal Zeybek*²⁷ ve Mütevelli heyet Üyeleri *Uygur Tazebay*, *Hürriyet Ersoy* (Vakıf başkanı), Mali İşler Müdürü *Zafer Kibar* ve *Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu* gelmişler.

Tanışma faslından sonra öğrencilerin başkanı olduğum için lüzum olup olmadığını sordum. Şimdilik yok dediler Ben de bir durum olmadığı için ayrıldım ve Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocama uğradım. Ayağının çatlağı onu üzüyor, yatamıyor bu da yetmezmiş gibi bu sefer de dişi kırılmış. Biraz şakalaştık morali iyi. Babası ile biraz dertleştikten sonra *Mubarrem Bey'e* veda ettim. Buradan akşam olmak üzere olduğundan öncelikle Kentav'da öğrenci yurdunu kontrol ettim. Daha sonra eve geçtim.

14 Mayıs 1996 günü kurstan sonra Türkistan'a gittim. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamı gördüm. Perşembe günü *Kemal Zeybek Bey* bütün öğretmenler ile toplantı yapacaktı, ben ilk defa katılacağım.

Geçen yıl Namık Kemal Zeybek Bey'in çok kızgın bir tavır sergilediği ve bu yıl ne olacağı düşünülüyor. Ancak Ziya Beyden, Namık Kemal Zeybek Beyin bu yıl moralinin çok iyi olduğunu duyduk. Aslında vazifesini yapan için bir korku yok. Fakat neye kızacağını bilmediğimiz için işin doğrusu merak ediyorum.

Öğleden sonra derse gittim. Akşama yurdu kontrol ettim. Orada Kentav'da otel odasına gittim. Benden önce arkadaşlar gelmişler, değerli tavsiyelerini dinledik. Ancak bu yaşına kadar yalnız vatan sevgisi ile hizmet etmiş birinin ne badirelerden sonra bu yere geldiğini dinlemek bu yaşta hala ayağı ameliyatlı ve tam iyileşmeden hizmet için çırpınması bizi duygulandırdı.

Böylelerini muhakkak ki şer güçlerin yalnız bırakmayacağı, kötülükler yapmaya ve tuzaklar kurmaya devam edeceği muhakkak. Allah sağlığına güç katsın. Oradan, geç olduğu için eve geldim. Bu sıra burada güneş akşam 22.30'da batıyor. Yani Türkiye'ye çok ters bir zaman. Güneş ileride daha da geç batacak.

15 Mayıs 1996 günü kursu bitirip yurdu kontrole gittim. Bu sefer Şofben işliyor. Yurtta her zamanki gibi 5 no'lu oda dağınık. Artık kızarak rahatsızlığımı belli ettim. Hemen odayı düzelttiler ve hizaya girdiler.

Kemal Zeybek Bey hala Kentav'ı ziyaret etmedi. Öğleden sonra Türkistan'a gittim. Önemli bir şey yok. Türkistan'daki yurdu ziyaret ettim.

---

²⁷ EK:6 Kemal Zeybek Özgeçmiş

Öğrenciler üzgün görünüyorlar. Kendilerine bakan, Feride isimli bir hizmetli, yurttan alınıp başka bir yere verilmiş.

Başkanı Roza Hanımla görüştim. İşini iyi yapmadığını onun için verdiğini söyleyince fazla üstüne gitmedim. Buna göre haklı. Yine de olayın aslını bilmiyorum. Akşama Kentav öğrenci yurdunu kontrol edip otele döndüm. Uygur Bey de ayağı rahatsız olduğundan erken yatmış.

16 Mayıs 1996 günü Perşembe Sabah Türkistan'a gittim öğleden sonra yurdu kontrol ettim. Dersten sonra saat 18'de konferans salonunda toplandı. Bütün öğretmenler katıldı. Bir tek Metin Bey ve ben öğretim üyesi, diğerleri okutman. Namık Kemal Zeybek Bey heyeti tanıttı. Bizden bildiklerimize fazla güvenmememizi ve iddiacı olmamamızı istedi. Türk adını da putlaştırmanın yanlış olacağını vurguladıktan sonra Türk dilini:

1. Kıpçak Lehçesi (Kazak, Kırgız, Tatar, Başkurt, Nogay, Malkar, Karaçay şivelerine ayırdı.)

2. Oğuz Lehçesi (Osmanlı)

3. Karluk Lehçesi (Özbek, Uygur)

4 Diğer lehçeler olarak ayırdı.

5. Müslüman olmayan Türkler (Yakut-Çuvaş)

Neticede Uygur Tazebay konuşarak, *bu konuma kolay gelinmediğini, yıllardır hayal edilen bir olayın gerçekleştiğini vurguladı.* Daha sonra *Sevda Talu* konuştu. Kütüphaneden bilgi verdi. Bu arada internet olayı gündeme geldi. Ben de dahil burada internette faydalanmadığımız belirtilince, bunun üzerine Namık Kemal Bey interneti üçüncü bir hayat olarak vurguladı. Ancak interneti kullanmak için onun ön eğitiminin hazırlanıp bir yardımcı büronun kurulmasının gereğini ve çoğunun internetin nasıl kullanacağı bilgisinin olmadığını vurguladı.

Yine *Kenan Yavan* tek geldi. *Şenol* hastanede idi. Daha sonra; *Günhan Kaylı, Mustafa Oğuz, Asur Özdemir, Nejdet Aslan, Mehmet Akif* konuştu. Mehmet Akif idareyi suçladı. Diyalog eksikliği ve idarenin öğretmenlerin dertlerine ilgi göstermediğini söyledi. Bu sefer de *Yaşar Şen* ve ben konuştum

Ben, Namık Kemal Zeybek Bey'in kızdığı bir sözü farkında olmadan söyledim. “İki Türk bir Kazak Yüksek Lisans yapıyor deyince” Kemal Bey: “Neyse bugün günümdeyim” dedi. Bu kelimeleri kullanmayın yani “Kazak Tarihi, Türkiye Tarihi” demeyin diyerek “Türk “kelimesinin ne kadar

birleştirici bir unsur olduğunu daima vurgulamaya çalıştığını anladım. Aslında bu kelime için geçen yıl çok kızmıştı. Biz ucuz atlattık.

Benden sonra Metin Karaörs konuştu. Gayretli bir hocamız olup, Türk dili bölümünün başkanı. İyi idare ediyor. Çalışmaları çok güzel ancak o da kendisine gerekli ilginin gösterilmediğinden şikâyetçi.

Daha sonra Namık Kemal Zeybek Bey Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesinde neden burada olduğumuzu ve vazifemizi hatırlatan güzel ve duygusal bir konuşma yaptı. Ben şahsen çok istifade ettim. Müthiş bir hafızası var. Konuşması ve hitabeti çok güzel. Konuşması bir şiir gibi ve akıcı. İnsanı etkilemesini çok iyi biliyor. İnsanın aklında pek çok soru ve problem olsa dahi, onunla konuştuktan sonra başka bir soru sorma ihtiyacı hissedilmiyor. Kazak Türkçesini ustalıkla konuşuyor. Tarihi konulara gayet vakıf. Velhasıl yerine göre sevecen yerine göre sert, fedakâr ve Türk Dünyasına gönül vermiş örnek alınacak şahsiyetlerden birisi.

Konuşma bittikten sonra geç vakitte Ketav'a döndük. Şenol'u rahatsız olduğunu bildiğimden hatırını sordum. Ancak bunu unutmuş bu sefer de evini su basmış. Toplantıya ondan gelememiş.

17 Mayıs 1996 sabahı kahvaltısından sonra Kentav öğrenci yurdunu kontrole gittim. Oradan Türkistan'a geçtim. İsabet olmuş, öğrenci toplantısını pazartesi yerine bugüne almışlar. Yurdu ayarlayıp, tekrar Kentav'a geldim. Cuma namazını burada kılip yurda geldim.

Öğrencileri soru sorma tekniği ve konuşma üslubu açısından uyardım. Saat 17.00'de bizim meşhur tarihi otobüsümüz Türkistan'a getirdi. Saat 18.00'de toplantı başladı. Yine *Namık Kemal Zeybek* duygulu konuşmasını yaptı. Öncelikle Hoca Ahmet Yesevi Türbesinin tamirini yarım bırakanları suçladı. Yeni hükümetin el attığını, 10 gün içinde tamirata başlanacağını müjdeledi. Devamla, bu Üniversitemizin açılış sebebini ve önemini vurguladı.

Yahya Kemal'in bir sözü "Bizim milliyetimizi asıl onda bulacaksınız." ile Fuat Köprülü'nün Hoca Ahmet Yesevi Hazretlerini "İlk Mutasavvıflar" adlı kitabında nasıl yazdığını anlattı. Daha sonra Yesevi Hazretlerinin üç önemli hizmetini vurguladı. Bunlar;

1. *Hoca Ahmet Yesevi'ye hem dinimizi hem de dilimizi borçluyuz. İlk defa tasavvuf şiirleri ile dini, bizlere anlattı.*

2. *Onun yolunda gidenler onu taklit ederek onun gibi şiirler yazdılar. Türk Edebiyatının büyümesine vesile oldu.*

3. İslam'ın doğru anlaşılmasını ise yedi ilke ile izah etti.

1. Din Allah içindir. Allah'a ulaşmak içindir.
2. İnsan sevgisi.
3. Hoşgörü.
4. Doğruluk, Dürüstlük.
5. Kadın-erkek eşitliği.
6. İş ve emek
7. Bilim ve tenkide önem verilmesi.

Bu arada Mütevelli heyet üyelerini tekrar tanıttı. Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu, Uygur Tazebay, Hürriyet Ersoy'dan sitayişle bahsetti. Daha sonra devamlı Kazakistan bayrağındaki kartalın kanadının Hoca Ahmet Yesevi (Onun ruhaniyeti), diğer kanadının ise, bilimi temsil ettiğini söyledi. Ayrıca Hoca Ahmet Yesevi'nin Anadolu'ya kadar nasıl uzandığını onun muradının Hacı Bektaşî Veli olduğunu anlattı. Oradan da sözü yardımcısı Sarı Saltuk, halifesi Barak Baba, Taptuk Emre ile öğrencisi Yunus Emre'ye getirdi.

Daha sonra öğrencilerden Atakan Keskin ve Erhan Çomi kitap yokluğundan İsa Dirî, Kazak Türkleri ile diyalog noksanlığından, Tusal Tolga Kırılı ise spor ve sosyal faaliyetler azlığından, bahsedince Namık Kemal Zeybek Bey, bu gibi durumlara gereken önem verilecek ve hiçbir masraftan kaçınılmayacaktır sözünü verdi.

Arkasından Uygur Tazebay yine de çok şeyin de beklenmemesi çünkü bütçenin dikkatli ve tasarruflu kullanılması uyarısında bulunmak zorunda kaldı. Ufuk Tuzman söz aldı. Kazak polisinin keyfi tutumundan bahsetti. Bunların önlenmesini istedi. Bu arada "Kazakistan Türkü, Türkiye Türkü" terimi üzerinde yeniden durdu. Vakıf olarak bir TV stüdyosu kurulacağını müjdeledi. Fatma Sönmez haliyle kültürel ve sosyal ağırlıklı konulara değindi. Kültürel faaliyetlerin yetersizliğinden bahsetti. "Arslan Baba" gezisi yapılmasının her yönüyle faydalı olacağını söyleyince, Namık Kemal Zeybek, bu tür gezilerin yapılmasının faydalarından bahsederek mutluluğunu ifade etti.

İşin doğrusu, öğrencilerden pek çok teklif gelmişti. Ancak üniversitemiz ödenek yok diyerek geçiştirilmişti. Kaldı ki öğrenciler fedakârlık yaparak kendileri bile yol parasını karşılamak suretiyle bu duruma yardımcı olmaya çalışmışlardı. Ancak bu durum böyle büyük masraflar yaparak büyük

fedakârlıklardan sonra meydana getirdiği bu eserin yalnız sözlerle yürümeyeceğini bilmeleri lazım.

Aslında Kemal Zeybek Beyin şu sözü kullanılsa çok yerinde olur kanaatindeyim; " *tasarruf sarftan olmaz israftan olur* " lüzumsuz şeylerden çok şey çıkar ama uğraşmak gerek onun için bu parayı öğrenciden alıp götürmeyi üniversitesizinin şerefine uygun bulamadım. İnşallah seneye bu duruma daha önem verirler.

Öğrenci ve öğretmenlerin bu tür gezilere çok ihtiyacı var. Daha sonra *Ramazân Sarı, Nesrin Yeşil, Abdülaziz Aydın* kitap noksanlığı ve gerektiği gibi zamanlarını dinlenmeye ayıramadıklarını, tatilin iki güne çıkarılmasını da istediler.

Yine duygulu bu konuşmayı ismini alamadığımız bir kız öğrencimiz yaptı. Sözlerinde bir babanın " *Tim Çin'de de olsa alınız* " sözünden hareketle, basının buralara kadar okuması için göndermesinin öneminden bahsetti.

Aslında bu söz çok önemli burada her öğrenciyi ve velisini kutlamak gerekir. Bu büyük bir ülkü, ulvi bir düşünce. Her baba evladını bu bilinmeyen yerlere gönderip onlardan uzak kalmasını göze alamaz. Eminim ki ileride öğrencisi, öğretmeni ve idarecilerini tarih yazacaktır. İnşallah bu maya tutar ve Türk Dünyasındaki her Türk devleti muasır medeniyet seviyesine ulaşır ve Manevi Değerlerine sahip çıkar.

Daha sonra *Hüseyin Gölge*li uydu anten alınması, yurttan haberler ve Türkiye Türkçesinin buralarda yayılmasını istedi. Ayrıca pek çok kişi görüşlerini bildirdi. Yine *Abdülaziz Aydın* isimli öğrenci, bizlerin ahlaki kurallara çok dikkat etmemiz gerektiğini, onların bize karşı kötü davranmalarında suçu kendimizde aramamız gerektiğini ifade etmesi önemli bir konu olarak ortaya konuldu.

Sonuçta Namık Kemal Zeybek Bey yine Türkistan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitemizin kuruluşu ve bizlerin buraya gelmelerini şu güzel sözleri ile tamamladı. " *Bizler bu üniversitemizi yalnız sizler okuyasınız diye kurmadık. Geleceği düşünerek sizleri bir misyoner gibi görerek, sizi bir araç, bir kaynaşma aracı görerek ve seçerek gönderdik.*

Sizin çok önemli görevleriniz var. Burası sizler için de büyük bir şanstır. Bu şans herkese nasip olmaz. Döndüğümüz zaman hiçbir şey bilmeseniz dahi bütün Türk Dünyası ile rahatlıkla ilişkiler kuracak düzeyde olursunuz. Buradaki görevinizi nutuklar ile değil yaşantınız ve tavrınız ile yapacaksınız.

Sizden ricam kim olduğunuzu bilin. İleride size de milletinize de faydalı olacak bilimi yakalayın. Ne alırsanız bu yaşlarda alacaksınız, Türkiye Türkçesini ve Kazak Türkçesini geliştirin. Daha sonra Türkiye'nin elçileri olarak çalışın.

Bizler sizlere daha iyi şartlar hazırlamak için çalışıyoruz. Fakat Türkiye'nin bir dar boğazda olduğunu unutmayın. Bunu aşmaya çalışın. Hepinize tekrar Allah'tan yardımcı olmasını diliyorum ve sevgiler sunuyorum."

Daha sonra Uygur Tazebay da "Bütün kardeşlerime başarılar diliyorum. Türkiye'nin elçileri olarak çalışın. Kazak Türkleri ile kaynaşın ve onlara misafir olun. Onları da üniversiteye okumaya ve uskunnu açmaya çalışın. Bizler de sizlere daha iyi şanslar hazırlamak için var gücümüzle çalışıyoruz. Ancak Türkiye'nin bir dar boğazda olduğunu unutmayalım. Bunları da inşallah ya çalışacağız. Sözlerime son verirken Allah'tan sağlık ve başarılı işler yapmamızı diliyorum sevgilerimi sunuyorum."

18 Mayıs 1996. Hafta sonu tatili olduğu için biraz geç kalktım. Bir duş aldıktan sonra kendime göre bir kahvaltı hazırladım. Daha sonra dünkü konuları günlüğüme aktarmaya çalıştım.

Öğleden sonra da Zafer Beye gittim. Biraz sohbet ve çay molası sonrası Kentav'ı gezdim, parka gittim. Tekrar eve geldim ve akşam yemeği hazırladım. Namaz sonrası bir keyif çayı yaptım. Gece misafirlige gitmedim ve erkenden uymaya çalıştım.

19 Mayıs 1996. Pazar Sabahı, yine geç kalktım. Kahvaltıdan sonra büyük pazara uğradım. Ahıskalılardan yoğurt aldım. Bugün hava da iyi olduğu için oradan eve gelirken yolda yine bir Rus bayan ve bir Kazak Türkü bayana rastladım. Bunlar bana daha önce evime gece gelen ve Hristiyanlığı yaymaya çalışan misyonerler. Hemen tanıdım "Yahova Şahitleri" bana broşür vermek ve davalarını anlatmak istediler. Ben de daha önce geldiklerini ve konuyu bildiğimi söyledim. Bana başka bir din gerekmediğini kestirmeden söyleyince yürüyüp gittiler.

Akşama doğru yurdu kontrol ettim. Mütevelli heyetten Zafer Kibar ve Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu yurdu gezmiş. Genelde yurdu iyi bulmuşlar. Ancak yine 5. koğuş biraz dağınık görülmüş. Burada kalan öğrencilere teessüflerimi bildirdim ve sert bir dille onları tekrar uyardım.

Oradan özel liseye geldim. Jumbul şehriden lise müdürü: (Ayşe Bibi Kazak-Türk Lisesi) Hüseyin Akşit, iş adamı Hayrettin Genç ve İstanbul'dan misafirleri veteriner fakültesinden, Dr. Mehmet Cengiz Olcal ile tanıştık.

Bana iki adet kaset filmi hediye etti. Bu sıkıntılı günlerde kaset filmi çok rağbete geçti.

Oradan eve geldim. Bu arada unuttum. Bir Kazak komiser adı *Nurlan*, bana rastladı ve beni tanıdı. Hemen daha önce çektiğim resimleri sordu. Onu eve getirip resimleri hediye ettim. Çok memnun kaldı. Çünkü fotoğrafa çok düşkünler.

20 Mayıs 1996. Sabahı yurdu kontrolden sonra Türkistan'daki yurdu da kontrol ettim.

Saat 17'de *Esema* isimli Kazak türkü ve ailesinin sunduğu *Dede Korkut Müziği* ziyafeti çok güzeldi. Namık Kemal Zeybek, Türkiye Türkü'nün dışındaki öğrenciler ile toplantı yaptı. Duyuru iyi yapılmamış tekrar yaptık.

Geç vakitte Kentav'a geldim. Yurt öğrencileri ile bende toplantı yaptım. Eve dönerken Nejdet Hocaya uğrayıp yorgunluğumu çıkarmaya çalıştım. Eve gelince acıkmıştım Kahvaltı türü bir şeyler yedikten sonra saat 01.30'da yattım.

21 Mayıs 1996. Bugün Uygur Bey ile Türkistan yurdunu gezdik. Oradan Türkistan'a gidip yine öğrencilerin işleri ile ilgilendim. *Namık Kemal Zeybek Türk Dili, İlahiyat ve tarih Bölümü öğretmenler ile toplantı yaptı. Hoca "Ahmet Yesevi'nin rubaniyeti ve Kazak dilinin taribinin öğretilmesinde Kazak Türkçesi ile konuşarak Öğretmenleri yönlendirmeye çalıştı. Kazak bayrağındaki kartalın ne ifade ettiğini anlattı."*

Bu arada Taşkent'ten gelen bir profesör de Özbek- Kazak iş birliğinin önemini vurguladı. Daha sonra 3. sınıf tarih bölümünün dersine girdim. Bibliyografya yazdırdıktan sonra İslam ve şartlarını dilimin döndüğünce anlattım. Bu sınıf Türkiye Türkçesi bilmiyor. Onun için saat 18'00 de *Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu* bilim ve Türkçenin durumunu izah eden bir konferans verdi.

Sinanoğlu 25 yaşında ABD'de profesör olmuş değerli bir bilim adamı. Kendisi Türkiye Türkçesinin İngilizce karşısındaki durumunu espriler ile anlattı. Sohbetten dilimizin geleceği hakkında çok ilginç açıklamalar dinledik.

22 Mayıs 1996. Bugün kursa gittikten sonra yurdu kontrol ettim. Hazırlık sınıfları ders ve imtihanlarını bittiği için yurda dönüş hazırlığı yapıyordu. Daha sonra eve gelip yemek yiyip biraz uyudum.

Bu hafta Namık Kemal Zeybek heyeti bizi koşturuyor. Dün akşam Şenol'da toplanarak Nejdet, İbrahim ve Şenol'a takılıp biraz yorgunluğumuzu attık.

23 Mayıs 1996. Sabah kurstan sonra Türkistan'a gittim. Yol boyu her taraf yemyeşil iki tarafı ağaçlık, çok güzel, içim şenlendi, zihnim açıldı. Bu halimle dersi verip Muharrem Abiye uğradım ve oradan Kentav'a döndüm.

Şoför ile sohbet ettik. Adamların akli fikri içki ve kadında. Onlara hacı olduğumu içkinin ve zinanın iyi olmadığını ve İslam dinine göre de yasak olduğunu ısrarla söyledim. Ancak gülüp geçtiler. Elbette yeni komünizmden çıkan toplumlara bunu anlatmak ve kabullendirmek çok zor. Allah onları hayırla ıslah etsin diyerek şehre geldik.

Akşam Hüseyin isimli yurttaki öğrenci başkanı eve geldi. Yurttaki durumları konuştuk. Pek çok öğrenci parasını hesaplı harcamadığı için zor durumda kaldıklarını tespit ettik. Bakalım ne gibi bir çare bulabileceğiz.

24 Mayıs 1996 günü sabah kahvaltısını biraz geç yaptım. Aklımdaki pek çok soru ve problemler beni yoruyor. Bu nedenle şehri biraz gezerek konuşacak bir arkadaş aradım. Öğleden sonra Cuma namazını kılmak için Camiye geldim. Abdest aldım. Bahçeye çıktığımda fotoğrafını çektiğim yaşlı bir Kazak Türkü benden fotoğrafını istedi. Kendisinin daha önceden hatıra için fotoğrafını çekmişim.

Burada fotoğraf çekme ve çekilmeyi çok seviyorlar. Hele hediye edersek daha da mutlu oluyorlar. En çok bu yolla gönüllerini fethetmek mümkün oluyor. Akşam Günhan'da toplanıp biraz şakalaşarak stres attık. Daha sonra yatmaya gittim

25 Mayıs 1996 günü saat 13'te *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının Türk-Kazak Lisesi* müdürü mezuniyet töreni düzenledi. Buna katıldık. Gayet güzel konuşmalar yapıldı. Hayran kalmamak elde değil.

Kentav'ın güzel bir tiyatrosu var. Bu tür etkinlikler için kullanılıyor. Sahne sinema gibi güzel ışıklandırılmış ve perdeler hareketli bütün hazırlıklar tamamlandı. *Namık Kemal Zeybek, Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam, Ziya ve Feyzullah Beyler Türk-Kazak Liseleri genel başkanı Ali Bayram, Büyükelçi Kurtuluş Taşkent*, Kentav ve Türkistan valileri Kazak Lisesi rektörü Milli Eğitim Başkanı törene geldiler Hepsi de sıra ile birlik, beraberlik, Türk-Kazak kardeşliğinden, Hoca Ahmet Yesevi'nin ruhaniyetinden bahsettiler. Günhan

Hocanın Türkistan adlı şiiri yine çok beğenildi. Yesevi'nin öğrencileri de çok güzel oyunlar sergilediler.

Buradan saat 16.30'da lise bahçesine gidildi. Herkese açık, güzel bir yemek verildi. Lise öğretmen ve idarecilerini kutlamamak mümkün değil. Allah emeklerini zayı etmesin Bütün imkânsızlıklara rağmen Türk milletinin yüz akı. Törenden sonra eve geldim. Çok yorgun olduğumdan erken yattım.

26 Mayıs 1996. Bugün Pazar, kapalı olan telefonum açıldı. Ekoloji Fakültesinde rektör yardımcısı *Bayosof* ve fakülte dekanı ilgilendiler. Telefon açılınca hemen Hüma ile Nureddin, daha sonra kızım Şeyma ve hanım Rengiz aradı. Biraz hasret giderdik. Seslerini duymak güzel oluyor.

Bugün *Metin Bey, Şenol, Akif, Zafer ve ben* öğrencilerimizden maddi durumu kötü olanlara para yardımı yaptık. Tahminim biraz dua aldık. Aslında onların ıstıraplarını gidermek bizim için en güzel mükâfat. Ancak ileride Üniversitemiz vakfının buna el atması lazım. Bu durumda olan beş ile on öğrenciye vakfın elini uzatması, hakikaten ihtiyacı olanın okuması için yardım etmesi gerek.

27 Mayıs 1996 günü dersim yok. Biraz temizlik yaptım. Kitap okuyup Kazak Türkçesi kursunu akşama aldım. Öğrenciler ise yavaş yavaş Türkiye'ye gitmeye hazırlanıyorlar.

28 Mayıs 1996 günü Türkistan'da tarih 3. sınıf öğrencilerini yazılı yaptım. Dört haftalık ders bitti ve öğrencilerin notlarını verdim. Üzerimden büyük bir yük kalktı. Şimdi iki sınavın dersi kaldı o da haziran ayında.

Buradan rektör yardımcısı Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın önce babasını sonra kendisini ziyaret ettim ve hatırlarını sordum. Daha sonra öğrenciler hakkında bilgi edinmeye çalıştım. Bu amaçla Rasim isimli bir öğrencinin durumunu sorunca birden sinirlendi. Durumu anlatınca öğrencinin haksız olduğunu anladım. Meğer bu öğrenci sene başında Taşkent'ten gelmiş ve kaydı bazı şartlar ile kabul edilmiş. Daha sonra öğrenci de bu şartları karalamış ve sahtekârlık yaptığı anlaşılmış. Bu durumda artık benim yapacağım birey yok. Akşama Şenol'da toplandık, İbrahim ve Nejdet Bey de gelince sohbetimiz uzadı.

29 Mayıs 1996 günü önce Türk-Kazak Özel Lisesine uğradım. Biraz hal ve hatır sorduktan sonra yurda geçtim. Bir odada kalan beş öğrenci yurda zarar verip gitmişler. Kafam bozuldu. Bir buçuk aydır bunları düzen ve temizliğe alıştıramadım. Bu yetmiyor gibi kız öğrencilerin bazıları odalarını temiz ve

düzenli bırakmamışlar. Zarar veren öğrencileri disipline verdim. Zararın ödenmesi için idareye başvurdum. Bunların Türk adına yapmaları beni çok üzdü ve Kazak Türkleri yanında küçük düşürdü. Gelecek yıla bunların kontrol altında tutulması lazım.

30 Mayıs 1996 sabahı Türkistan'a gidip derslere girdikten sonra yurdu kontrol ettim. İki hafta sonra dersler ve sınavlar var. Bazı öğrenciler ve öğretmenler Muharrem Abi'yi ziyaret edip evin arkasına sebze ekmiş beraber suladık.

Saat 18.30'da rektör yardımcısı *Feyzullah Beyin* konferansı var. Konusu "*Büyük devlet, Büyük Millet*" ancak kendisi daha çok batı emperyalizmi ve Türk Dünyasının ekonomik durumlarını tahlil etti. Bu arada bu devletlerin neden büyük devlet olduklarını izah etti.

Türkiye'nin böyle bir politikasının olmayışını kınadı. Çeşitli örnekler ile büyük devlet ve millet olabilme şartlarını değerlendirdi. Servis ile Kentav'a döndük. Eve geldim yemek namaz derken saat 12.00 oldu. Bu arada bir öğrencim geldi. Anlattıkları ve çektikleri beni etkiledi. Babası cinayet suçlamasıyla hapse girdiğinden maddi durumları iyi değil. Hocalarla bazen bunları karşılamaya çalışıyoruz.

31 Mayıs 1996 sabahı dersim yok, yurdu kontrol ettim. Bazılarını uyardım. Saat 15.00'te cuma namazını kıldım. Arkadaşlar ile selamlaştık. Oradan tekrar yurda geldim. Yurdu koruma görevlisinin fotoğrafını çektim.

Bunlarda dediğim gibi fotoğrafa çok değer veriliyor. Bu görevli de sevindi. Bende gönül almak diyalogu arttırmak için idareci polis ve çeşitli kişilerin fotoğrafını çekip onlara hediye edince çok seviniyorlar.

Oradan yemeğimi yiyip, Rusça kursa gittim. Rusça hocası Elana Hanım'a bir çiçek vazo ve çektiğim resimleri verdim. Çok memnun oldu. Bugün Rusça kursa son veriyorum. Son dersimizi yaptık. Aslında kurs boyunca ben ondan oda benden memnun.

Benim disiplinli oluşum, içki ve kötü alışkanlıklarımın olmayışı onu çok etkilemiş, hatta zaman zaman içki dahi almamaya başlamıştı. Dersten sonra biraz da olsa içimiz buruk bir şekilde vedalaştık. Akşam Şenol'a gittim. Çay içtik. İbrahim, Cemal ve Nejdet geldi. Biraz günler değerlendirip Şenol'a takıldık.

Haziran Ayı Ahıskalı Bir Türk Ailenin (Hayriye Ayvaz kızı) Tarihi Anıları

1 Haziran 1996 Günü Ahıskalı bir Türk ailenin (Hayriye Ayvaz kızı- Ursan Eyüboğlu) Kentav'a 10 km. uzakta *Han dağı köyüne* gittik. Zafer, İbrahim ve ben. Bahçeli bir eve taksi tutarak geldik. Yine temiz ve intizamlı bir eve girdik. Bizi yer minderlerine oturtular.

Biraz sohbetten sonra bizi sofraya davet ettiler. Sofrayı ekmek, börek, fıstık, üzüm, şeker, salatalık yanında daha bazı yiyecekler ile bezemişler. Bizi kırk yıllık dost gibi sıcak ilgi ile karşıladılar. Tıpkı Jean'ı Karganda olduğu gibi çok sıcak bir havada güzel bir gün geçirdik

Hayriye Nine 75 yaşlarında ancak dinç, okuma yazma biliyor. Tanıştıktan sonra Zafer, kameraya Gürcistan'da göç edişlerini anlattıkça o da kaydetti. Billhassa vagonlar ile 3 aylık çileyi anlatırken bizlerde gözyaşını tutamadık. 7 oğlu 2 kızı var. 2 oğlu da önceden ölmüş. (*Kusalı, Gınyaz, Sakırbas, İbrahim, Sakırgaya, Sayat, Makulul, Gökgez, Mehmet, Eyüp*) 37 torunu var. Biz bazı hediyeler verdik çok sevindiler.

Türkçe bir kaset, havlu namaz hocası, kitap yanında, Zafer Beylerde gömlek ve bazı eşya verdi. Onlarda yün çorap hediye etti. Güzel bir hatıra oldu.

Çok samimi bir havada geçen söyleşiler zamanın nasıl geçtiğini anlamadan bitti. Türkiye'ye hasret olan bu insanların çilesi bakalım ne zaman bitecek. Bizler mutlu, ancak içimiz buruk olarak ayrıldık

2 Haziran 1996 sabahı servisle Türkistan'a gittim. Daha önce Hoca Ahmet Yesevi Türbesinin slayt fotoğraflarını çektim. Fatihalar okudum. Bu arada yaşlı bir kazak Türkü ile dertleştik. Türkiye'ye candan selam ve sevgiler göndermesi beni mutlu etti.

Daha sonra Gürcistan'dan 1944 yılında sürülmüş, Ahıskalı Türklerden *Abdullah Molla Yusuf* (65 yaşlarında) tanıştık. Hoca Ahmet Yesevi vakfına uğradık. Şirket restore etmek için yeni eleman getirmiş. Hemen tamirata başlıyorlar. İnşallah yine Türk Devletini yalancı çıkarmazlar.

Bana hemen sorduğum sorulara cevap verdi. *Babasının adı Muzaffer annesinin adı Gülçin*. Ahıska'da Asmisa Niyolada doğmuş. Kendisi kısa sakallı 1.65 boylarında nurani bir yüzü var. İnsana güven veriyor. Benim Türkiye'den geldiğimi duyunca bir hoş oldu. Diğerleri gibi sevgisini hemen gösterdi.

Doğduğu köyden hiçbir sebep göstermeden bir gecede sürülmüşler. 100.000 kişi soğuk kışı büyük zahmetler ile vagonlarda geçirmişler, Orta Asya'nın pek çok yerlerine sürülmüşler. *Zülfikar, Serdel ve Nazlı* isimli kardeşleri babası annesi ve akrabaları ile kar kış soğuk çıplak bir halde ihtiyaçlarını vagonda görmek suretiyle *Kızılorda, Jursel, Arız, Çimkent, Çiyel, Janı Kargan, Taşkent, Kırgızistan* ve daha pek çok yere parti parti bırakıp gitmişler.

Önce Türkler sizi öldürecek onun için sızı iç kesimlere götüreceğiz demişler. Ancak Siri Derya nehrine döküleceklerini duymuşlar. O günkü Türk hükümetinin çıkışı üzerine bunları kendi kaderlerine terk edip sürgün etmişler.

Abdullah amcanın Türkistan'da evlenmesi ile altı çocuğu olmuş, Hanımın adı Lale 1938 doğumlu. Çocuklar; Seyfullah, Alaaddin, Rabia, Ebu Talip, Zikrullah, Abdülazız ve Nur Muhammed. Kendilerini o gün Türkistan'a indirmişler. Daha sonra 30 km kuzeyde kentav şehri yolunda Han Dağı dolaylarına ev ve iş tutup yerleşmişler.

1956 yılına kadar bir yere gidememişler hatta her ay imza atarak orada olduklarını ispat etmişler. Bütün zamanlarını çalışarak bir şeyler elde etmeye çalışmışlar. Ancak çok çalışıp mal mülk elde edinince bu defa da kıskanılmaya ve dışlanmaya başlamışlar. Tek istekleri Özal zamanında verilen söz ile Türkiye'ye gitmek.

Ahıskalıların ve akrabalarının bir kısmı İstanbul'du Hatay, Hatay'ın Kırıkhan kazasında isimleri; *Ebubekir, Üznullah Abdurrahman Gerçekli*. Ne diyelim vatanlarından olmuşlar çile ve Istarap çekmişler, Yüce Allah en güzel duygularla muratların versin.

03 Haziran 1996 Sabah servisle Türkistan'a gittim Her zaman olduğu gibi Rektör yardımcımız Gülçin Hocama uğradım. Bu arada *Genel Sekreter Amanda* bir fotokopi çekiminde bana yardımcı oldu. Yine bilgisayar odasından lüzumlu dokümanların çıktıklarını da alarak işimi bitirdim.

Burada da Müdür Polat Beyin desteklerini inkâr edemem. Kendisi sempatik güler yüzlü birisi. Bir seferinde yine bilgisayardan bir çıktı alacaktım. Bilmeden klimanın fişini bilgisayar ağının fişine takmışım. Birden sigorta attı. Bilgisayarlar kapandı. Zarar verdim diye çok korktum. *Polat Bey* beni izin almadan ve kendi başıma bir şeyler yapmamam için haklı olarak uyardı.

Sonradan sigorta atmasının büyük bir zararı önlemiş olduğunu anlayınca çok sevindim. İşi tatlıya bağladık. Daha sonra asistan *Gökhan ve Nursulu* ile yüksek lisans dersi işledik. Dersten sonra bazı video belgesellerin kopyalarını rektörlükten dilekçe ile istedim.

Rektörlükten çıkıp yeni ve modern bir öğrenci yurdunun inşaatını görmeye gittim. Gayet güzel bir imkân hazırlandığını gördüm. Bittiğini göremezsek bile bitince çok muhteşem olacağı belli oluyor. Sebep olanlardan Allah razı olsun.

Yurt bitince yaklaşık 100 milyon dolar olacağı, binanın iki odalı, banyo, tuvalet, mutfakları ve gayet lüks bir imkân olacağı söyleniyor. Yine yemekhane, okuma odaları her türlü sosyal imkanların bulunacağı belirtiyor.

Binanın yapımını Zafer İnşaatın üstlendiğini ve Eylül dönemine biteceği belirtiliyor. İnşaat malzemelerinin de Türkiye’den geldiği ve kaliteli olduğu görülüyor. Büyük fedakârlık yanında bazı kurumların bilhassa polis teşkilatının bu işin içinde olmaları durumun zorluğunu ortaya koyuyor.

Nitekim Hoca Ahmet Yesevi restorasyon çalışmalarının zamanın iktidarının etkisiyle gelen ustaları kaliteli olmadığı, işin çok uzadığı bu nedenle Türk müteahhitlerine güvenin azaldığı söylemek mümkün. Maalesef gönderilenler tavassutla, bol paralı ve kötü yapılan işlerle Türk Milleti ve Devletinin imajını batırmışlar. Hem de böyle büyük bir manevi kişi Hoca Ahmet Yesevi Türbesinin restore edilmesiyle ortaya konulması bizleri çok üzdü.

Bunları Allah’a teslimden başka gücümüz yok. Aslında bütün okullarda görevli ve öğretmenlerde buna çok dikkat etmeli ve Milletimizin onlar üzerindeki güzel imajını yani, “*Türk abiler*” sözünü yaşatmalılar. Allah yardımcımız olsun.

Daha sonra Muharrem abiyi evinde sordum ve dolmuşla Kentav’a döndüm. Tabi yine dolmuşun benzini bitti yolda kaldık. Burada her yerde benzin istasyonu yok. Onun için arabalarında yedek bidon ve benzin bulunuyor. Çok şükür bunu da ucuz atlatıp eve gelebiliyoruz. Akşama yine Gökhan’da yemek, sohbet ve sonra eve gidip yatarak yeni bir güne başlangıç yapıyoruz.

04 Haziran 1996. Kahvaltayı Günhan’da yaptık. Yine videoya kayıt aldı. Bazı slaytlar çekti. Yemek vakti sulu patates yemeği yaptı. Lezzetli olmuştu. Bugün Sayın *Namık Kemal Zeybek* ve Sayın *Fezullah Beyler* Ankara’ya dönecekler.

05 Haziran 1996. Bugün Kentav'da kaldım. Dersler bittiğinden rahatım. Kendime göre güzel bir kahvaltı yaptım. Bu arada resim ve videoya çekimleri ile zaman geçirdim. Sonradan yine öğrenci yurdunu kontrol ettim.

Yakında çevre Türk devletlere üç, dört günlük bir gezimiz olacak. Çok heyecanlıyım. Bazı hazırlıklar yaptım. Bilhassa slayt, video çekimler için malzeme çok önemli. Zafer Beyin kamerasını Ödünç aldım.

6 Haziran 1996 Üç Günlük Çevre Türk Devletler Gezisi Yapıyoruz.

Akşam Türkistan'da hazırlıkları tamamlayıp gece yemek yiyip 45 kişi ile otobüse bindik. Yaşar Bey ve Hanımı Canan Hanım ve Sevda Hanım bir de ben, öğretmenlerin çoğu sıcak ve yorucu olur diye gelmediler. Kafile Başkanı Muzaffer Bey. Her türlü işleri ayarladı. Öğrencilerin uyacakları kuralları belirtti. 20 Kazak Türk, 25 Türkiye Türkü gece 12.30'da Türkistan'a hareket ettik.

Bütün gaye zorluk ve sıcağa rağmen tarihi yerleri ve tabiat güzelliklerini görmek. Aslında Türkistan'da Hoca Ahmet Yesevi hazretlerini görmemiz bile büyük şans. Hoca Ahmet Yesevi'nin annesinin (*Karasha'nın*) Türbesi *Çimkent* yakınlarında *Seyran* denilen yerde, orayı görmek nasip olmadı.

7 Haziran 1996. Kazak Türk öğrenciler gitar ve sazda getirmiş. Herkes spor giyinmiş, az da olsa ekmek ve su almışlardı. Gece gayet serin. Güzel bir yolculuktan sonra sabah vakti Semerkant'a vardık. İhtiyaçlardan sonra sırasıyla (*Tillakari, Babadere, Yolantaş, Hıdır mescitlerini*), (*Serdal, Ulubey medreseleri*) gezildi. Yine Semerkant'ta Regiztan denilen üç külliye var. *Hakke-Zanda Külliyesi* (14.-15. asır) mezarı da var (1372-1435). *Gur-i Emir Medresesi* (1403-1405) *Hoca Akrar Külliyesi* (15. 20. asır). Müzeler: *Hazreti Hızır* (1854-1919) *İşbrat Hana* (1464). Bu arada *Emir Turan Hanın* (1399-1405) (*Bibi Hanım Mescidi, Kabiri*), *Emir Timurun Türbesi* gezildi.

Genelde çok yüksek bir giriş kapısından avluya iniliyor. Dört bir yan iki katlı, üç katlı tek kişilik odalar kimisi ders için, kimisi çile için, ayrıca namaz yeri ve ders verilen yerler gezildi.

Semerkant'ta mahalle arasında çok eski bir cami bulduk. *Hoca Zül Murat Cami*. Kuruluşu ilk Karahanlıların İslamiyet'i kabul yıllarına rastlıyor. Anlatarak ifade etmek çok zor. Çok şahane çini işlemeciliği alçı kabartma, mermer işlemeciliği var. Ancak Ruslar döneminde hiç bakılmamış çok harap. Özbek Devleti yeni el atmış. Hepsinde çok hummalı bir yenileme çabası var.

Bitenleri turizme açılmış, yavaş yavaş turist rehberlikleri başlamış. Akşam yemek yiyip tekrar uzun bir yola koyulmak için hemen yattık.

Özbekistan bütün bu tarihi ve manevi değerlerin restorasyonuna burada da başlaması güzel bir olay. İslam'a hizmet etmiş bu zatların kabirlerini ziyaret etmek feyz almak Fatihalar okumak çok güzel olaylar. Allaha şükrediyoruz. Bizlere bu toprakları ziyareti nasıp etti. Türbe ve çevresi güzel düzenlenmiş, Özbek devleti bu işlere büyük önem verdiği anlaşılıyor.

8 Haziran 1996. Sabah olduğunda Buhara yolunda *İmam-ı Buharî (Hoca İsmail el- Buharî) Türbesine* vardık. Burada dualar ettik. İmam-ı Buharî (Hoca İsmail el- Buharî) Türbesine: (869 yılında vefat ediyor. 10 yaşında bütün hadisleri ezbere bıkıyor. 16 yaşında ulemalar derecesine ulaşıyor. Ahhı-ı Buharî adlı eserini yazıyor). Hakikaten insan manevi yönden duygulanıyor. *Hoca İsmail el- Buharî'nin* türbesini ziyaretten sonra *Buhara'ya* geldik.

Buhara'da da türbeler ile dikkati çekiyor. Ancak biz şehrin çıkışında *Nakşî bendi tarikatını kuran Şeyh Nakşîbendi Hazretlerinin türbesini ziyaret ettik. Kabri, medresenin içinde* dörtgen şeklinde ve etrafında ve diğer yanda müritlerinin mezarları var. Ancak isimleri yok. Medresenin etrafı da mezarlık. Burada kurban aldık ve kestik ve öğrencilerle birlikte yedik. Dualar yaptık. Özbeklerle kahvaltıda sohbet ettik ve Türkiye'nin ekonomisi ve adetlerinden bahsettik. Bizlere çok sıcak davranıyorlar.

Burada da restorasyon yapılmış. Çok güzel olmuş. Etraf çiçekliklerle süslenmiş. *Bu arada yan tarafta bir büyük ağaç gövdesi gözümüzü çarpıyor. Bunun Nakşîbendi hazretlerinin hacca gidip geldikten sonra bu mevkiye bastonunu diktiği ve daha sonra bu bastonun yeşerdiği ve büyük bir ağaç olduğunu söylediler.* Bu kısımda halk buna özel bir önem vererek burada özel dualar ediyorlar. Biz de dualar ettik. Allah kabul etsin çok faydalı bir gezi oluyor.

Muzaffer Bey buraları çok iyi biliyor. İyi bir rehber. Organizasyonu çok güzel yapıyor. Disiplinli, onun için ufak tefek öğrenci gecikmesine rağmen her şey saat gibi işliyor. Buradan Buhara'yı gezmeye devam ediyoruz.

Etraf tarih kokuyor. Bu arada” *Baley Havz Camii*” gezdik. Oradan heybetli ve dimdik duran restore edilmiş “*Alim Han saray Kalesini*” gezdik. Müzeler gördük, şehre hakim bir tepe. Buhara buradan çok güzel görünüyor.

Semerkant'ta biraz daha şehircilik gelişmişti. Dükkan sistemi vardı. Burada belki de yerini bilemediğimiz o sistem yerine pazarda satma sistemini gördük. Semerkant daha darlı toplu idi. Ancak Buhara'nın tarihi daha zengin nitelikte

“Medrese Mit Arap”, “Uluğbey” ve “Abdülaziz Han medreseleri”, “Madari Han” “Abdullah Han”. En önemlileri pek çok güzel

Parkta 1945 savaşı anısına yapılmış bir mezarlık dikkati çeker. Pazarı gayet geniş, vakit yine az arabaya biniyoruz. Semerkant yolunda Dujduvani Kasabasında (*Hocayı Abdulhaluk Diijdevani (Hocayı Cihan) türbesini* ve medresesini ziyaret ettik.

Kur'an kursu öğrenciler harıl harıl kuran okuyorlar. İki kurban kestirdik, birini kuran kursu öğrencilerine, diğerini ise bizim öğrencilere yedirdik. Allah kabul etsin. İkinci ve akşam namazını imam ile kıldık. Güzel bir akşam yemeği oldu. İhtiyaçlar giderildi. Buhara'da Kur'an'ı Kerim ve İslami ders veren bir camii ve medresenin manevi havasını tatmış olduk. Şüphesiz bu güzel hatıralar unutulamaz.

9 Haziran 1996 günü *Buhara*'dan gece hareket ettik. Arabada çoğu yorgun olduğundan uyumaya başladılar. *Buhara* ve *Semerkant*'ta sıcaklık 40-45 derece arası gezmek çok zor.

Yaşar Bey durmadan şişe, şişe su içiyor. Hanımı ve kendisi biraz kilolu ancak öğrencilere ayak uyduruyor. Ara sıra takılıyorum. Sevda ve Canan Hanımlar Kazak bayan öğretmen çok uyumlu.

Otobüste Muzaffer Hoca sigara yasağı koyduğundan araba mola verince ilk işleri sigara içmek, Muzaffer Hoca ve ben 50-60 yaş arası. Bende zaman zaman su çok içiyorum. Muzaffer Bey'in bir fedakarlığı da ameliyatlı olmasına rağmen gezinin verimli olması için büyük gayret sarf etmesi.

Bütün öğrenciler arasında çok uyumlu bir görünüm var. Öğrenciler zaman zaman birbirlerine su dökerek hem şakalaşıyor hem de serinliyorlar.

Neyse şoförümüz 45-50 yaşlarında o da uyumlu adı (İvan) ancak alışmış, zaman zaman Bismillahirrahmanirrahim diyerek sevimli davranışları devam ediyor. Hava çok sıcak olduğundan bir turist şortu giyinmiş biraz rahatlamıştı. Uzun bir gece yolculuğundan sonra sabah Üzeri *Taşkent* Yakınlarındaki bir kasabada ara mahallelerde çarşı Otelı yanında ihtiyaç molası verdik.

Tarihi yerler az ama şehir bakımlı ve modernleşme yönüne iyi adımlar atılmış, pazar günü olmasına rağmen pek fazla dükkân açılmış. Burada çok enteresan metro yapılmış. Elbette bu fırsat kaçırılmaz metroya da bindik. Yerin altında çok güzel yapılmış. *Markete* yakın yerde indik.

Buraya gidip bazı gıda ve eşyalar alalım dedik. Buradan biraz sonra Alishir Nevai durağında tekrar başka bir yönde metroya yeniden bindik. Çok hızlı gidiyor, Dışarıda ısı 45 derecede insanı bunaltıyor. Altta ise çok serin nihayet yeryüzüne çıktık, insan Türkiye'ye bu eksiklilerden dolayı hayıflanıyor. Neden zamanında bu işlere el atılmamış, sokak ve caddeler geniş ve bakımlı olmamış.

Özbeklerin Taşkent polisi çok ciddi çalışıyor ancak r... alıyormuş. Bu da sistemin bir parçası. Her tarafta her ülkede görmek mümkün. Ancak eski sistemin acımasızlığı hala korkulu rüya olarak devam ediyor. Kurallara uymayanların gözünün yaşına bakılmıyor. Nitekim metroda fotoğraf ve kamera çekmek yasak. Ancak dışarıda çektim. Markete geldik.

Türkler süper market açmış. Yanında genelde bir kafeterya var. Çevreyi gezdim ve bir fotoğraf makinesi aldım. 128 dolar. Bunu Özbek parası soma çevirince o günkü dolar Üzerinde (38 som bir dolar) alınıyor. Ancak ilginç olanı devletin bu kuru piyasadan düşük olması (51 som 1 dolar) öğle olunca parayı serbest piyasada bozduruluyor. Yani serbest piyasa yavaş yavaş geliyor. Dükkânda alacağım malın fiyatı 128 dolardan 93 dolara düşüyor. Arada çok fark var.

Neyse oradan büyük pazara gittik. Metroya yine bindik. Yeryüzüne çıkınca dolmuşlara binip pazar yerine geldik. İnsan seli arabalar tka basa doluyor. İstanbul otobüs ve dolmuşlar geride kalır. Öyle çok insan biniyor ki hem de 45 derece ısıda. Pazar kısım, kısım. Buralarda hiç yollar görünmüyor. İnsanlar birbirlerini yarıp gidiyor. Bir şey almak çok zor. Genelde giyim eşyası çok, elektronik eşya az. Oradan tekrar metroya geldik.

Tekrar metroya binip Mır market cıvalarına gelip diğer öğrenciler ile buluştuk. Saat 2'de otobüste olacağız. Nihayet metro ile çarşı otelinin yanına geldik. Otel üçüncü sınıf ama buraya göre beş yıldızlı. Geceliği 40 dolar. Otobüste buluştuk. Biraz geçte olsa Türkistan yoluna koyulduk.

Öğrenciler otobüste yine birbirlerine şakalar yaparak seyahatin tadını çıkarmaya başladılar. Hatta o kadar ileri gittiler ki birbirlerine iğne ve iplikle gizlice koltuklara bağladılar. Bu arada Yaşar Bey serinlesin diye soğuk kolayı havalandırma yerine koymuşlar. Otobüs hareket edince kola şişesi başına düştü. Şükür bir şey olmadı.

Gece geç saatte Türkistan'a oradan Kentav'a geldik. Herkes evine biz de evimize geçtik. Yorgunluk ve temizlik için bir duş alıp yattım.

Ertesi gün öğle üzeri kalkabildim. Bütün gezi boyunca gördüklerimiz film şeridi gibi gözümün önünden geçiyor. Allah bu geziyi düzenleyen maddi ve manevi yönden bize yardımcı olanlardan razı olsun.

10 Haziran 1996. Sabah kalktıktan sonra tıraş oldum az da olsa bir şeyler atıştırdım. Bazı temizlik işleri, bulaşık ve çamaşırları yıkadıktan sonra akşama barbunya yemeği yapmaya karar verdim.

Yarın Cemal ve İbrahim Beyler Türkiye'ye dönüyorlar. Akşama yemeğe çağırdım. Mazeretleri olduğundan gelemeyeceklerini söylediler. Ancak Şenol ve Günhan beyler kabul ettiler. Güzel bir akşam yemeği ve hoş sohbetler arasında fotoğraflara bakarak gecemizi süsledik. Geç saatler sonrası ayrıldık.

Türk Dünyası Coğrafyasında Tarihi Mekânları Gezmeye Devam Ediliyor

11 Haziran 1996. Sabah erken kalktım saat 9'da sınavım var. İbrahim ve Cemal beyleri uğurlamam mümkün olmadı. Onlar gitmişler ben III. sınıf Türk Dili öğrencilerinin sınavını yaptım. Oradan rektörlüğe gittim.

Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam bizi aramış, yakın çevreye çekime gidilecekmiş. *Şenol, Nejdet, Gevher ve Nursulu. Yanında Kamera; Oraz Nazarov, Şöfor; Sozah. Arkeolog; Ziyaeddin Kabakof, Madiyor Yeliiv*, ihtiyaçları (su, ekmek, salatalık, domates) alıp *Savran Kalesine* gittik. Yolda şakalar ve sözler ile zamanın nasıl geçtiğini anlayamadık.

Toz toprak içinde Türkistan'a 50 km uzaklıkta. 7. asırda yapılmış, 18. asıra kadar kalenin dış duvarlarında çok az bir kısım kalmış. Düz ovada çevreye hâkim kurulan kalede TV çekimi yapıldı.

Daha sonra 80 km. kuzeyde Kıpçak başkenti "*Sıymak Kalesi'ne*" hareket ettik. Bir köprüden geçmemiz gerekirken köprü yapımından dolayı stabilize bir yoldan 3 saatlik bir yolculuk ile kaleye vardık.

Dördüncü asırdan itibaren küçük bir tepeden kurulan kale ve şehirden bir eser kalmamış. Zamanında çok canlı bir ticaret merkezi imiş. Kıpçak başkenti olarak biliniyor. Çevrede başka kaleler de var (*Kıya, Bestan, Akbilis, Aksümbe*) gibi. Burada bir de yeni yapılmış bir ziyaret var. Adı "*sunak Ata*" fazla bir bilgi alamadık.

Burada tekrar toz içinde kalarak asfalta ipek yoluna çıktık. Yine pek çok şaka ve sözlerle geldik. Aslında *Siriderya nebri* kenarında yediğimiz yiyecekler tekrar eridi. Acıktığımız için ekmek, domates, salatalık ve meyveyi arabada

tekrar atıstırdık. Bu arada Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam babasına geç geleceğin söylemediğinden biraz tedirgin oldu.

Şenol kola dağıtımını başarılı yapamadı. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu'nun üzerine kolayı dökmeği başardı. Hocamın çok zölmesini esprilerle dağıttı. Yolda bir de teker patladı. Saat 11 de gece yarısı Gülçin Hocamızı Şaka ile babasına teslim ettik. Biz saat 12.30'da Kentav'a geldik. Günüñ yorgunluğu, istenmeyen durumlara rağmen güzel bir gün geçirmiş olduk. Duş alıp yattım ve ertesini gün saat 10'da kalktım.

12 Haziran 1996. Yeni bir gün. Bütün bir heyecanla Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamın, *Nersulu, Ziyaeddin Bey*, kameraman ile görevli olarak Alma Ata'ya giderken, Nejdet, Şenol ve beni de götürmeye söz vermişti. Şimdi bu sözü hatırlamasını bekliyoruz. Anlaşmamıza göre Alma Ata 'dan biz yalnız geri döneceğiz. Akşam yemeği ve istişarelerden sonra yattım ve sabah erken kalkıp yaklaşık saat 9'da rektörlükte olmaya karar verdik.

Kazakistan-Türkistan-Özbekistan-Kırgızistan-Almaata Gezisi Başlıyor

13 Haziran 1996. Nihayet sabah saat 8.15'te Nejdet ve Şenol ile birlikte taksiye binip 8.45'te Türkistan'da rektörlük önünde buluştuk. Ancak saat 11'de minibüs ile hareket edebildik. Geziye katılanlar;

- 1- Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu (yesevi Üniv, Tarihçi Rektör Yardımcısı)
- 2- Prof. Dr. Mediyar Yelov (Alma Ata Arkeoloji bölümü öğretim Üyesi)
- 3- Prof. Dr. Ziyaeddin Üsabeke (yesevi Üniv, Arkeolog Öğretim Üyesi)
- 4- Yrd. Doç. Dr. Ergün Öz Akçora (yesevi Üniv, Tarihçi, Öğretim Üyesi)
- 5- Arş. Gör. Şenol Rüstemođlu (yesevi Üniv, Tarihçi, Araştırma Görevlisi)
- 6- Nejdet Arslan (yesevi Üniv. Ekonomist)
- 7- Nursulu Ümaşova (Yesevi Üniv. Tarihçi, Araştırma Görevlisi)
- 8- Oraz Nazarov (Kameraman)
- 9- Sażakbay Tenglibayov (Şoför)

Pazardan biraz hazırlık yapıp yola koyulduk. Gezimiz başlarken Şenol ile Nejdet birbirine takılıp, espri yaparlarken ben de 120 kg'lık Judo Őampiyonu Ziyaeddin Bey'e takılıp arabayı Őenlendiriyoruz. Zaten bizleri de yanına almasına sebep Gülçin Hanım gezinin biraz neşeli olmasını istemesinden.

Bu gezide ipek yolu üzerinde kale, ziyaret, camii, mescit müzeler filme alınacak. Yesevi Üniversitesi Türkistan'ın 1500. Yılına hazırlık yapıyor. Tabiat ile iç içe bulunmak bizim için bulunmaz bir fırsat. Tek sıkıntımız slayt

filminin az oluşu ve bir de küçük kameramızın olmayışı idi. Yine de güzel bir fırsat.

İlk durak Çimkent'te Elazığlı bir hemşerimiz Mustafa Bey'in lokantasında oldu. Burada Kağan Özgün ve Tuna Han coşkun isimli iki öğrenci bizlerle ilgilendi. Türkiye'den kilometrelerce uzakta bir kardeş ülkenin şehrinde Türk lokantasını açmış. Burada güzel ve lezzetli bir öğle yemeği yedik. Hatta baklava bile ikram edildi. İnsan kmlerce uzakta hem de Elazığlı hemşerisinin başarılı bir iş yapmasına duyulan duyguyu anlatmak mümkün değil. Buradan kısa bir müddet sonra yola koyulduk. Çimkent çok büyük ve yeşilliği, caddelerinin düzgünlüğü ile dikkati çekiyor. Buradan *Sayram'a (İsbicab)* geldik. Burada Hoca Ahmet Yese Hazretlerinin babası *İbrahim Ata'nın* ve *Karışaş Ananın* kabrini ziyaret ettik.

11. asırda yapılan bu türbenin karşısına büyük bir camii yapılmış. Dualar edildikten sonra (*Karışaş Ana*) Ahmet Yesevi Hazretlerinin annesinin Türbesi ziyaret ve dualar edildi. Bunun da karşısına yeni bir cami yapılıyor. Aksu da yapılan bu camii ve "*Karışaş Ananın Türbesi*" bizleri heyecanlandırdı. Öyle bir zat yetiştiren Ana ve Babayı dualar ile zikredip yola koyulduk.

Çimkent'ten yine Üniversitemizinin fakültesinin 80 km. mesafesinde (Türkibaz) *kentine* geldik. Okulun müdürü *Kalorbay* sağ olsun güzel bir sofra düzenlemiş, bizi iyi ağırladı. Bu arada okulun öğrencileri ile tanıştık. Sohbetler yaptık. Türkibaz yeşili bol, havası güzel etrafı yüksek dağlar ile çevrili bu kasabadan yemekten sonra uğurlandık.

Yolda yine *Ziyaeddin Bey'e* ve *Şenol Bey'e* takılıp şakalar ile yolculuğu renklendirmeye çalışıyoruz. Prof. Dr. *Gülçin Çandarlıoğlu* Hocam üniversitenin ağır havasından çıkmış, bol bol gülüyor, stres atıyor. Benim Kazak Türkçemin zayıf oluşu, izah tarzımda zaman zaman gülme konusu oluyor.

Yolda şarkılar söylenerek *Jambula* hareket ettik. Etrafta karlı (*Morolda Dağları*) görünüyor. (Jambul oblasti sınırlarında "*Şarkbağ Ata*") denilen yerde mezarlıkların fotoğrafını çektik. Film çekildi.

Bana yeni mezarlıklar çok ilginç geldi. Onları da çekmeye başladım. Mezarlıklar kubbeli, köşeli bir Türbe gibi yapılmış, Fatihalar okuduk. Bu arada (*Karamanlı Hükümdarı Karahan Hanın Hanımı Ayşe Babiyi* bir savaşta burada konaklarken akrep sokmuş ve ölmüş Buraya ilginç bir mezar yapılmış. Yine 12. asırda yapılan bir türbe yanında 11. asır Türbesi olan (*Babaca Hatun*) türbesi de burada yer alıyor.

Bu mıntıkada *Karavan Tepe* denilen yerde bir kervansaray olduğu söyleniyor. Buradan hareketle *Medeyar Hoca'nın* bir tanıdığı Kazak dostuna Jambul'da akşam misafir oluyoruz. Adı *Serik*. Bir de damadı var.

Büyük sürpriz. Gözleri mavi, rengi sarışın. Önce Rus zannettik. Adı *Tuncay* ve İzmir'den gelmiş bir Boşnak Türkü. Kızı ile tanışmış evlenmiş, iş tutmuş, güzel Kazak Türkçesi ve Rusça konuşuyor. Bizi yedirdi, içirdiler ve yatırdılar. Çok memnun kaldık ve çok güzel bir ortamda konuk olduk.

500.000 nüfuslu bir şehir. Hakikaten yeşil güzel bir şehir. Burada 9 Türk firması var. 2 Türk lokantası, bir ekmek fabrikası ve dondurma imalatı yeri var. Kaşar fabrikası açılmış, iş yapmanın zorluklarını sistemin aksak yönlerini konuştuk, burada da yine özel liseler yükselişte görünüyor. 1 kız lisesi, 1 erkek Ekonomi Koleji var.

14 Haziran 1996 günü Jambul'da *Serik Bey'in* evinde sabah kahvaltısı yaptık. Akşam et, beşparmak yemeklerinden sonra hafif bir kahvaltı yaptık. Resimler çekilip vedalaştık. Allah razı olsun misafirperver insanlar. İşin en enteresan tarafı odalar az olduğu için Prof Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam ve *Nursulu Hamma* ayrı yer verildi.

Bizlere de şoför, kameracı ve hocalara aynı yerde, yer minderi yaptılar. Bana tek yatak divan verdiler. Ancak diğerleri yerde. İşin kötüsü 120 kiloluk *Ziyaeddin Bey* yatınca diğerlerine yer kalmadı. Yatakta bir de fotoğraf çektik. Halimiz hakikaten görülmeğe değer, kimse ezilmeden sabahı ettik. Yine şakalar ile evden çıktık. Jambul müzesine gittik. Müze müdürü *Güze Bay* çok ilgi gösterdi.

Dışarıdaki insan figürlü balbal taşları ile içerideki etnografik malzeme görülmeye değer. Abılay Han ile 18. yy. da üç büyük adam Ulu cüzün: *Tolebi*, Orta cüzün: *Kazıbekbi*, Küçük cüzün: *Aytekin Bey* birleşmişler ve bir birlik meydana getirmişler. İşte bu üç büyüğün resimleri ilgimizi çekti. Her yönü ile müze ilginçti.

Buradan yola koyulduk. Yol boyu iki tarafı büyük ağaçlar ile kaplı bunlardan birisi de (*Köstepe*) denilen yer. Buradan biraz ileride (*Bekiniş Kamal Kalesi*) *Tepesini* gezdik. Bu tepede kalıntı kalmamış, sadece tepe olarak görünüyor. 7-12. yy. arası yaşayan bu kale yanında bir mezarlık var. Resmini çektik tekrar ilerledik.

Daha ileride "Tüyme Kent Kalesi", 8-12. yy. kalesi sadece tepe *Kalın Han kızının ismi verilmiş*, kalenin alanı 5000 metrekare. 10 gözetleme kulesi var.

Kaleye su alt kanallar ile getirilmiş, müstahkem bir kale imiş. Buranın yakınında *Talas Irmağı* geçiyor.

Saat 12 olmuş. Hemen bir kır sofrası kurduk. Domates, salatalık, ekmeğin nehir kenarında yedik, fotoğraflar çektik, saat 14'te yola koyulduk. Yine şakalaşmalar ve gülmeler devam ediyor. Nihayet "*Akırtaş Kalesi*" ve imaretine geldik

Burasını, *Alamguzar* isimli sevdiği bir kız için yaptıran fakat daha sonra dağın öte yakasında başka bir kıza âşık olunca yarım kalan bir kale olduğu öğreniyoruz. Ancak bir başka rivayet ise; Manas ile oğlunun yaptırdığıdır.

Bu kalenin 7-8. yüzyıla ait olduğu söyleniyor. Hareket ettikten sonra *Akırtape* denilen yerde yeni dönemin kubbeli mezarlarını gördük ve fotoğraflarını çektik.

Saat 16 sıralarında *Aldabas* ve 16.20 sırasında Kulan, 17 sırasında *Kamenka* denilen yerlerden geçerek geziye devam ettik. Yollar çok güzel hava zaman zaman çok sıcak oluyor.

Saat 18.00'de Taşsolak köyünde yine bir Kazak aileye misafir olduk. "*Taş solak*" yakınında yeni bir dönem mezarlığı var. Ailenin Adı "*Sersen Nuraboy*", eşinin adı "*Nişan*", "*Sersen Beyin abisi Aybek*", damat "*Bisen Tölendiyev*" pek çok kişi ve 91 yaşında "*Hasret Nurabeyet (Annesi)*" bizi yine Güler yüz ile karşıladılar. Bir koyun kestiler. Biz işin bittiğini zannediyorduk.

Daha sonra bizi minibüs ile Kırgız Aladağları ve *Arakışla Tepesine* doğru götürdüler. Arkadan bir kamyon ile eşyalar geldi. Hava çok temiz buz gibi, tıpkı Toros yaylalarını andırıyor. Ancak ağaç pek yok. Çadır (Otağ)lar kuruldu, etler pişti, sergiler serildi, film ve kameralar çekildi.

Çok güzel ve her zaman bulamayacağımız bir havada daha doğrusu yaylada otağda fıkralar ve müzikler eşliğinde eğlendik. Söyleşilerden sonra çevrenin ıssızlığında ve karanlığında yer yakalarında yattık

Sabahleyin erkenden 1954 model kamyonlardan birisi ile yola koyulduk, kazasız belasız geldik. Yine topluca yattık. Sabah kahvaltısı biraz hazırlıklardan dolayı biraz uzun sürdü. Bu sefer öğle yemeğine hazırlıklar yapıldı. Nihayet büyük misafirperverlik ile kesilen koyunun kellesi fırında kızarmış olarak tepside diğer et yemekleriyle sofraya geldi.

Adetleri icabı en yaşlı hoca sıfatıyla koyun başındaki kulaktan kesip en küçük kişiye verdim. En son kulak parçasını da benim yemem gerekiyormuş,

ancak yine küçük bir oyunla kulaktan kesmeyip, kellenin kenarından çaktırmadan keserek yedim ve durum idare ettik. Yoksa çok zor dudumda kalacaktım. Daha sonra eti paylaştırdık. Yine beş parmak denilen hamur et Yemeği geldi. Kazaklar beş parmak ile avuçlayıp yediler. Bunun için adına beş parmak yemeği demişler.

15 Haziran 1996 günü Jambul'da bize çok büyük misafirperverlik örneğe gösteren bu aile ile fotoğraflar çektirdik. Bu aile ile içimiz buruk bir şekilde ayrıldık. Yaşadığımız bir gece bile kanımızın birbirine ısınmasına yetmişti.

Bahçeli bir evde kalan bu aile orta halli bir aile olmasına rağmen bize çok büyük misafirperverlik gösterdiler. Sabahleyin arabanın arızası giderildi. Bu arada Türkişler döneminden kalma 7-13. asır arasında büyük bir kale olan *Vugunya* kasabasındaki” *Kulan Kalesi*”ne geldik.

Buranında yanında kuru bir tepeden başka tarihi surlardan hiçbir şey kalmamış. Buradan hareketle *Çu nehri ve ovası* yol yol boyunca uzanıyor. Üç bölümden meydana gelen kalenin bir bölümündeki konumunun fotoğraflarını çektik.

Daha sonra aynı konumda *Merke* kasabasındaki “*Merke Kalesine*” geldik. 3000 m² alanı olan kale, 7-13. yüzyıllarda faaliyet göstermiş. Bir de kervansaray kalıntısı var. Bu bölgelerin ve göreceğimiz pek çok kalenin kazı işlerinde *Prof. Dr. Madıyar Bey* bulunmuş. Onun için kendisinden sağlıklı bilgiler alabiliyoruz.

Buradan Ruslar ile 1781-1868 yıllarında *çarpışan Keneseri Hanım Bahadırı* (*Sıpatay Batur* (*Bahadır*) *mezarına* (*Merke'de*) geldik. Ayrıca kubbeli mezarlar burada da var. 1395 yılında yapılmış.

Merke'den Aspara'ya geçtik. *Aspara Kalesi* 3000 m² lik 15-16. asır kalesinin surları kerpiç olduğundan diğer kaleler gibi yıkılmış. Buradan dikkatimizi çeken nokta 20-25 km aralalar yapılan kaleler ova boyunca büyük hizmet görmüş. Yine asgari 10 km geçtik ki yeni mezar yapıları karşımıza çıktı. Bu yapılarında fotoğraflarını çektim. Mezarlık bir nevi küçük bir köyü andırıyor. Kubbeli, köşeli bir nevi ev şeklinde mezarlarda var.

Saat 17 civarında büyük bir kaleye “*Aktepe Kalesine*” geldik. Kalenin iç içe beş sıra suru var. İki kemer 3 daireden oluşuyor. 17-25 metre arası surlar ve yerleşim yeri var. 6-13. asırlar arası faal olmuş. Bir de 4x8 metre karelik bir hamamı var. 7-8. asırlarda kaleyi koruyan muhafızlar için üç bölümlü kışla var.

Nüfusun 10.000 olduğu sanılıyor. Buranın kazısında bulunan *Mediyar*, pek çok duvarı kerpiç olmasına rağmen ortaya çıkarmış. Kalenin ortasında 24 metrelik bur yol var. 24 metre uzunluğunda bir tünel bulunmuş buradan kaleye su kanalı geliyor.

Her surun iç kısmında yerleşim yeri var. Burada 50 oda bulunmuş. Ancak bunun 100 oda olduğu ihtimali var. Karahanlı akçesi (3000) adet bulunmuş. Pek çok seramik işi var. Ayrıca iki metre genişliğinde tüneller surların dışında çıkıyor. Burada da yine Türgiş akçesi bulunmuş.

Saat 18.45'te çay molası verdik. Artık Kırgız hududuna yaklaşıyoruz. 19.30'da “Kamısanızka” Köyünden geçtik. Bazı yeni mezarlık fotoğraflarını çektik. Kazak mezarları ile aynı yapı örneği gösteriyor. Ancak kubbe motifleri biraz değişiyor.

Biraz sonra saat 20 sıralarında hudut civarına geldik. Ancak burası ara bir yol esas Kırgız hududu girişi başka yerde. Biz kestirme yoldan gidiyoruz. Hudutta Prof. Dr. *Gülçin Çandarhoğlu* Hocamın izin belgesini göstererek hududu geçtik.

Yine *Ziyaeddin Hocaya* takıldık. *Atbaş Köyünden* rahatça geçtik. Yolun iki tarafı ağaçlı. Bişkek'e 25 km var. Manas Havaalanı yakın. Burada da tek katlı dinlenme tatil evleri yapılmış. Bir tatil köyünün yakınında yolda su kenarında durup arabayı temizledik. Fotoğraflar çekildik.

Saat 21'de hava hala karanlık değil. “*Türk- Kırgız Kız Meslek Lisesine*” geldik. *Mustafa* isimli Üç yıllık bir öğretmeni görevli olarak bulduk. Sağ olsun bizimle ilgilendi. Sohbet ettik. Bunlar arasında Milli Eğitim Okullarının pek verimli olmadığını, öğretmenler arasında diyalog ve birliğin bulunmadığını öğrenmemiz bizi doğrusu çok üzdü.

Kız Meslek Lisesine milyarlık malzemenin boşuna yatırılan bir liseyi yürütemezken devletin bir Üniversitemizi açıp yürütmesinin akıllı ve mantıklı olmadığını açıkladı.

Bu arada Türkiye'den gelen okul müdiresini bu görevli, telefonla aradı ve ona ulaştı. Ancak Türkiye'yi temsil eden bu hanım müdür Türkiye'den Türk-Kazak Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesinin Rektör Yardımcısına, Kazak öğretmenlere ve biz öğretim üyeleri 9 kişiye hiçbir ilgi göstermedi. Üstelik alay dercesine “*Otelde bir yer bulup kalsınlar*” demek suretiyle Türkiye'yi Kazak Türklerinin yanında küçük düşürdü.

Bu müdür herhalde Üzerindeki ağır yükü, Türkiye'nin imajını hiç düşünmüyor. Yazıklar olsun. Sadece alacağı maaş ve gününü gün etmeyi düşünüyordu. Halbuki buraya kadar bütün geldiğimiz yerlerde Kazak Türkü insanlar bizlere ne kadar konuksever olduklarını fazlasıyla göstermişti.

Prof.Dr. Gülçin Çandarlıoğlu hocam bundan sonra bir de Bişkek'te açılmış özel *Bişkek Türk-Kırgız Lisesi* müdürünü aradık. Hemen bir hoca geldi. Bizi şehrin biraz dışında gece yarısı lisenin yurduna götürdü. Odalarımızı belirledi. Kahvaltılık bir şeyler ve çay ikram etti. Bu gece rahat etmemiz için görevli hocalardan *Orhan İnandı, Hafız Sarlı, Rahmi Şerif, Ünsan Çileli, İsmail Kâmil* isimli ve diğer görevliler hizmet yarışına girdiler.

Prof. Dr. *Gülçin Çandarlıoğlu* ve Kazak Türkü dostlarımızla bizlerin rahatı için seferber oldular. Üstelik Orhan Bey'in Hanımı hastanede doğum beklediği halde bizimle ilgilediğini sonradan öğrendik.

16 Haziran 1996 gününde bu vefakâr kişiler sabahleyin de zengin bir kahvaltı verdiler. Türk Milleti adına buraya kadar Kazakistan'da konuk eden Kazak Türkü meslektaşlarımıza bizleri mahcup etmeyen kardeşlerimizden, hepsinden Allah razı olsun.

Bu güzel davranış ve düşünce yetmedi herhalde İhsan Çileli isimli bir hocamızı rehber vererek Bişkek'i gezmemizi sağladılar. *Bişkek*²⁸ çok güzel bir

---

²⁸ Kırgızistan Orta Asya'da bir ülkedir. Kırgızistan, (Azerbaycan, Kazakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan ile birlikte) günümüzdeki yedi bağımsız Türk devletlerinden birisidir. Denize kıyısı olmayan ülkenin komşuları kuzeyde Kazakistan; Batıda Özbekistan, güneybatıda Tacikistan ve güneydoğuda Çin Halk Cumhuriyeti'dir Kırgızistan, "Kırgız ülkesi" anlamına gelir. Ayrıca Kırgız adı Türkçede kirgezmekten geldiğini söylemiştir Kırgızistan Orta Asya'da yer almaktadır. Komşuları kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan, güneybatıda Tacikistan ve güneydoğuda Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Tanrı Dağları ülkenin %65'ini kaplar ve ülke bu yüzden "Orta Asya'nın İsviçre'si" olarak adlandırılır. Kuzeybatı Tanrı Dağları üzerinde bulunan ve ülkenin en büyük gölü olan Issık Göl, Titikaka'dan sonra dünyanın en büyük dağ gölüdür. 2005 Dünya Almanığı verilerine göre Kırgızistan nüfusu 5,210,450'dur. Bu nüfusun %34,4'ü 0-15 yaş, %6,2'si ise 65 yaş ve üzeridir. Kırgızistan'da halkın %63,9'u şehirlerde geri kalanı ise kırsal kesimde yaşar. Ülkede kilometrekare başına 29 insan düşer. Kırgızistan'ın 2009 yılındaki nüfusu 5.482.000 olarak tahmin edilmiştir. Kırgızistan'da yerli halk olarak belli olan Kırgızlardır (%64,9). [Diğer etnik gruplar içinde en büyük Özbekler (13,8%) ve Ruslar (%12,5) oluşturur] Küçük gruplar ise Tatarlar (%1,9), Uygurlar (%1,1), Kazaklar (%0,7) ve Ukraynalılardır (%0,5). Kırgızca Eylül 1991'den beri ülkenin resmî dilidir. Bunun yanında Rusça da bu ülkede resmî konuma sahiptir. Bugün Kırgızistan'ın resmi dini İslam'dır. Müslüman oranı %76'dır. Ülkede %18 Hristiyan, %2 Budist, %4 Ateist bulunur. Kırgızistan, Başkent Bişkek'tir. İller, başkent ve il merkezleri: Bişkek (eskiden Frunze): Batken (Batken):

şehir. 600.000 civarında nüfus var. Bişkek'te bir erkek bir kız lisesi var. Ayrıca T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Kırgız-Türk Meslek Lisesi bulunuyor.

Bişkek'teki süper marketi gezdik. Fakat her şey çok pahalı hiçbir şey alamadık. Oradan müzeye gittik. Müze etnografya Müzesi. Komünizm ideolojisinin konu alan bakır tunç kabartmalar ile süslenmiş, müze çok büyük ve güzel. Yasak olmasına rağmen slayt ve resim çektim.

Oradan Manas heykelinin bulunduğu alana *Lenin alanı* ve *Lenin Müzesi* adını vermişler. *Manas heykelinin* karşısında güzel bir bina Flaman orkestra Binası var. Yine evlenen çiftlerin gediği "*Kırgız Anası Erkinlik Meydanına*" gittik.

Daha sonra şehri biraz daha gezip yola koyulduk. Şehrin pazar binasını minibüsten çıktım. Zaten bazı fotoğraflar ve slaytları minibüs giderken önceden de çekmişim. Bakalım iyi çıkacak mı? Şehir çok intizamlı, temiz ağaç ve çiçekler ile daha da güzelleşmiş. Burada da Rus dili ön planda. Metro burada yok. Ancak Taşkent bu yönden daha gelişmiş, tarihi binaları da tarihi zenginliği ortaya koyuyor

Saat 14' te Bişkek'e 54 km. Uzaklıkta "*Tokmak şehrine*" geldik. Bizi İhsan Çileli hocamız Tokmak kasabasındaki Kırgız-Türk Meslek Lisesi'ne getirdi. Burada da Türkiye'den gelmiş öğretmenler bizimle çok ilgilendiler. Bu durum yine Kazak Türkü hocalarımıza karşı, güzel ve örnek davranışlar olarak bizleri fazlasıyla memnun etti. Daha sonra biraz dinlenirken onlar yemek ve çay hazırladılar. Hepsi pırlanta gibi ve çok gençler, bu yaşta bu idealistlik, İslam ve vatan sevgisi görev aşkı ile dolu bu gençlerin çalışmaları ve Türkiye'yi böyle güzel temsil etmeleri insanı duygulandırıyor ve bizlere daha da çalışma şevki veriyor.

Tokmak tarihi bir kent. Tokmak mezarlıkları, yerleşim yeri ve Kalesine gitmek için arabalara bindik. Gençler bizimle. *Okul müdürü Kemal Duruk, Bülent Açıkgöz, Necmettin Dikbaş, Cem Savaş, Murat Ceyhan* geldiler. Tokmak Kalesi komutanına *Abdülhamit Hanın* bir beratı, takdirnamesi gelmiş, Ünlü bir kale, Tokmak'a 15 km. mesafede meşhur "*Bala sagun*" *Yusuif Has Hacıp'in* yaşadığı yer. *Tanrı Tıyaşan Dağlarında* karlı tepeler görünüyor.

Çuy (Tokmok): Calal-Abad (Celal-Abad): Narın (Narın)Oş (Oş): Talas (Talas): Issık-Göl (Karakol) (M. Saray, *Kazak Türkleri Tarihi, İstanbul, 1993, s.9: Orta Asya'nın Dünyü-Bugünü-Yarını, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.33-37*)

Karşımızda 50m olan ancak bugün 25m.ye düşen meşhur Minare ve Müzesi var. Cami ve külliyesi yıkılmış. Etrafında hamam ve Türbelerin yıkıntıları da var. Esas önemlisi tepenin yan tarafında 400 metre karelik bu alanda *insan figürlü balbal taşları 6-8. yy. ait. Alanda onlarca belden yukarı görünen bu insan figürlü taşlar çok değişik bir havayı yansıtıyor.* Bunların film ve slaytını çektim. Çok enteresan bir manzara. Tamamen bir tarih ve geçmişin izleri karşımızda. Çok heyecan verici bir manzara izledik.

Sonra minareye çıktık çok dar ve dik bir çıkışı var. Korunmaya alınmış, burada insanın duygulanmaması mümkün değil. Dönerken bu sefer de 19-20. Yy. 'da halk mezarlarından bir grup bulduk. Kubbelere değişik stilde. Hatta burası (yurt) (toy) Çadır (Otağ)ı şeklinde. Bu mekânda aldığım haz ve güzel duyguları asla unutamıyorum.

“*Bala sagun*” buranın tarihi açıdan önemini arttırıyor. Bu sahada 50.000 kişilik barınma yerinin olduğu söyleniyor.” *Burana*” denilen yerde Karahanlı dönemi bir minare var. Burası hakkında yukarıda da bahsettik. Ancak bu minarenin Üstünde bir Kırgız aile ile resim çektirdik. *İsimleri; Tavulda Urkasınof, Bekan Bigal, Baktı gül- Gülcan-Tayyar- Altınay- İndıra-aynura-* olduğun öğrendikten sonra Türkiye’den bahsederek Türkiye’ye selamlarını aldık. Çok sevecen ve sıcak insanlar. Yani kan çekiyor. Güler yüzlü bu insanlara fotoğrafları ulaşamayacağı için üzgünüm.

Geri dönerken yolda işlenmiş ve ekilmiş toprakları gördük. Burası *Mesket Türklerine (Abıska)* aitmiş. Ancak çalışkan çile çekmiş bu insanların kendilerini görüp konuşamadık.

Kazakistan’da daha önce yaptığım röportajlardan anlaşılacağı gibi yine Türkiye’ye gelmek isteyecekleri muhakkak. Buraları gezdikten sonra *Tokmak* Lisesine tekrar döndük. Çay molasında Lise hakkında bilgi aldık. 137 öğrenci ve 6-11. Sınıflara kadar var yani orta kısımda bulunuyor. Bu gençler de maşallah Türkiye’den bu kadar uzakta, her türlü tehlikeyi göğüsleyerek fisebilillah gönül ve düşünce birliği içinde faaliyetlerine devam ediyorlar.

Tokmak şehri ekonomi yönünden iyi sayılır. Cam Fabrikası hatta Koç’un Fabrikası da var onun için ekonomi lisesi açmışlar. Okulda çayları içtikten sonra yine vedalaşma zamanı geldi. Onlar hancı biz yolcu. Saat 18.30’da Alma Ata yoluna koyulduk. Ancak Kırgız topraklarından çıkmamız lazım. Tokmak’tan 11 km. mesafede Çü (Şu) nehrinin slayt ve filmlerini çektim. Nehir kenarları ağaçlık, nehir Isık Gölünden çıkıyor. 5 km. gittik. “*Şor Tepe Kalesine*” geldik. 10-12. yy. kalesi. Henüz kazı yapılmamış, fazla büyük değil.

120 x 180 metre kare tahmini alanı var. Şor tepeden yeni yapılan bir camii resimde çektim. İnşallah çıkar.

Bu bölgede Kazak Hanı “*Abılay Hann*” torunu “*Kineseri*” Kırgızlar yaptığı bir savaşta yenmiş ve öldürmüş. Biraz daha ötede “Kızılırmak Kalesi” ve tepesi, yine her şey yıkılmış, bu tepe kalmış. Bu kale 100 x 50 metre kare bir alanda 5-13 yy. arasında faaliyet vermiş.

Yola devam ederek Kazak-Kırgız sınırına geldik. Görev kağıdını göstererek kolayca sorun çıkmadan Kazakistan’a geldik. Tabiatı ile bunda akademik kişilerin olmasının etkisi kendini gösteriyor. Biraz ileride benzin aldık. Saat 19.30'da sınırdan girip saat 20'de *Alga köyü*nden geçtik.

Burada yola yakın bir yerde mezarlık var. Bu mezarlıkların en büyük özelliği, yola yakın ve ayrı bir yerde yapılması. Şüphesiz gelen geçen bir Fatıha okursa büyük fayda umuluyor

Yola devam ediyoruz. Artık diğer yollardaki gibi ağaçlar yok. Çünkü dağlık alan ve yükseğe tırmanıyoruz. Tırmanma şeridinin sonu 1230 m. “*Akbulak-Korday*” denilen yerlerden geçiyoruz.

Yüzey şekli tıpkı Anadolu'nun doğu kısmı. Elâzığ- Van arası veya Kayseri-Malatya arası gibi. Daha sonra “Güldür Bulak” denilen yerden geçiyoruz tepenini birinde bir kartal heykeli var. Burada diğer bir özellik çeşitli mevkilerde, tepelere hayvan heykeli yapmaları geleneği devam ediyor.

Bunlar aslan, geyik, kartal, ceylan vs. Ancak bunların Türk tarihi ve kültürü hayatında gördüğümüz gibi anlamları var. Süs için mi yoksa bir anlamı var mı onu sormayı düşünemedik.

“*Karday*” denilen yerde de mezarlık var ressamını çektim. Kubbeli bir mezarın kubbesinin önüne kartal heykeli konmuş. Alma Ata'ya 160 km. mesafede bir polis noktasını geçtik. Buradan da toy veya Yurt denilen Çadır (Otağ)lar yol boyu var. Bir nevi dinlenme tesisleri yapmışlar. Etraf alabildiğine düzlük alanlar.

Etrafta *Aladağlar* görünüyor. 125 km. kala” *Uzun ağaç* “denilen yerde yine pek çok otağ dinlenme tesisi görevini görüyor.

Akdere denilen yerde (*Sak*) mezarlarının bulunduğu küçük tepeler yer alıyor. Buralarda kazılar yapılmış, höyüğün altında ağaç kütüklerinden meydana gelen mezarlıklar çıkmış. Alma Ata Müzesinde resimleri var. Ayrıca Tarih Fakültesinin kendi müzesinde resimler var.

Alma Ataya 50 km. mesafede “Eşik Kurganda” “Altın Adam heykeli” “bulunmuş, Akdirek mevkiinde pek çok mezar tepesi görülüyor yine “Tara” denilen yerde dinlenme Çadır (Otağ)ları var.

Yolumuza tekrar devam ettik. Yol boyu klasik mezar yapılar devam ediyor. Bir diğer özellik zaman zaman polis kontrol noktaları var. Ancak hiçbir soru ile karşılaşmadık. *Alma Ata* girişinde minibüs yabancı plaka olduğu için yeniden kontrol adıldık. Fazla sorun çıkmadan Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocanın *Alma Ata*'da kalacağı yeri bulduk.

Gece geç vakit olmasına rağmen *Ziyaeddin Hoca* tanıdığı birinin evine bizi götürdü. Sofra hazır bekliyordu. Yemek, çay ve sohbet derken saat 3 oldu. Yine yer yataklarında yattık. Kazak ailesi çok sıcak kanlı ve sevecen insanlar. Bize hizmette kusur etmediler.

Bütün sıkıntılarına rağmen beşparmak yemeğin yedirdiler. Biz yine kaşık ile yerken Kazak hemşeriler beş parmağı ile hamur et yemeğini yediler. Allah razı olsun bizi çok rahat ettirdiler.

17 Haziran 1996 günü sabah yine kahvaltı yaptık. Daha sonra *Farabi Fakültesine* gittik. Bölümleri ve müzeyi öğrenciler ile gezdik. Güzel etnografik ve arkeolojik malzeme toplamış. Öğrencilere güzel bir zemin hazırlanmış. Doğrusu biz de böyle bir şeyin olmaması büyük eksiklik. Bu tür malzemeler öğrencinin daha da ilgisini çekeceği muhakkak.

Farabi Fakültesi'nden ayrıldıktan sonra daha önce ismini *aldığım Ömer Micam* aradık. Fakülte bizi çok etkiledi. Arkeoloji, etnografya, kıyafet, yayık, yağ tulumları ve malzemelerin filmlerini çektim.

Alma Ata'da “*Abay*” köşesi *Kavalaski* sokağında ev tutan bu gençler yine bizi bir gece evde misafir ettiler. Yabancı bir yerde yatacak sorunu çok önemli. Bizi gençler yine karşıladılar. *Ömer Micam, Hüseyin Arslan, Ahmet Koç, Engin Özçaya, Aydın Veysel* isimli gençler evde çok iyi bir uyum sağlamışlar.

Daima saygı duyuyorlar, istekleri severek yerine getiriliyor. Nöbet ile temizlik ve yemek yapıyorlar. Her taraf tertemiz, aldıkları eğitimin farkı hemen göze çarpıyor. Bize burada yemek ve kahvaltı verdiler.

Buradan *Ömer* bizi şehirde gezdirmeye başladı. Resim çekilip izin istiyoruz. Allah muvaffak etsin. *Buradan Nejdet Hoca* daha önce *Türkistan*'da çalışmış şimdi *Fatih üniversitemize* geçmiş olan Prof. Dr. M. Sadi Çoğenzlı Üniversitede ziyaret ettik.

Üniversite tamirat halinde. O yıkıntıyı öyle güzel bir hale getirmişler ki insanın iftihar etmemesi mümkün değil. O yaşına rağmen hizmet aşkı ile çalışan hocamızı yalnız başına evde ziyaret ederek çayını içiyoruz. Tadilat büyük masraflar gerektiriyor. Fakat usta ve işçiler öyle iyi seçilmişler ki işler tıkır tıkır gidiyor. Herhalde Hoca Ahmet Yesevi Türbesini restore etmeye gelenler burayı ziyaret etseler hallerinden utanırlar mı bilemiyorum. Hocamı teselli edip ayrılıyoruz. Akşama bir küçük restoranda Şaşlık (şişkebab) yiyoruz. Çalıştıran bir Türk. Fakat Türkiye'den uzun zaman önce gelmiş. Adı Hüseyin. Güler yüzlü, bizle bir de fotoğraf çekirdi ve yemekten sonra biraz dolaştık.

Alma Ata'da güzel planlı bir şehir ve merkezde güzel mağazalar var. Sun mağazası bura da var. Fiyatlar normal görünüyor. Bir fotoğraf makinası aldım. Çimentepe'de 6900 *tenge* burada ise 6000 *tengeye* aldık. Daha sonra biraz şehri gezmeye çalıştık. Ancak bilmediğimiz için pek doyurucu olmadı. Akşama yine Ömerlerin evine geldik. Sağ olsunlar yine büyük ilgi gösterdiler.

18 Haziran 1996 günü sabah kahvaltıdan sonra Veysel isimli öğrenci ile şehri gezmeye çıktık. KİLİSE, park 1945 parkı derken Türkiye Büyükelçiliği'ne geldik. Şenol Malatya'dan bu polise selam getirmiş, biz de Hüseyin Sarı isimli güvenlik görevlisi ile sohbet ettik.

Bu arada ayrılırken polis Malatya'daki arkadaşına bir hediye göndermek istedi. Ancak bir votka göndereyim içmeyi sever deyince, başka bir şey olursa götürelim, fakat oraya rakı gitmez diyerek özür dileyip ayrıldık.

Buradan parka gittik. Park içerisinde hayvanat bahçesi de var. Bir müddet gezdik. Çıkarken dönercileri gördük. Dönercinin adı Mustafa. Üç döner yedik. Üçte paket yaptırдық. Biraz sohbet ve sıla hasretini giderdikten sonra buradan bir kitap magazine gittik.

Alışverişten sonra taksi ile Tren istasyonuna geldik. Orada Bir Türk öğretmene rastladık. Sağ olsun bizi trenin kabinine kadar getirdi. Fakat aynı kabinde yer bulamadığımızdan üç kişi bir kabinde, iki kişi bir başka kabinde ve bir kişide başka bir kabine yerleşebildik. Hocamıza teşekkür ederek kendisine başarılar diledik.

Benim şansına oturduğum kabinde yalnız kaldım. Burada iki Rus bayan, bir Kazak Türkü genç ve ben vardım. Ancak, daha sonra kondüktörler onlarla anlaşır beni arkadaşların, Kazak Türkünü de başka bir boş yere verdiler. Bu benim için çok güzel bir ayarlama oldu.

Bu sefer üç kişi, bir de Kazak Türkü bir bayan ve yanında yeğeni olarak hareket ettik. Küçük bir tanışma sonrası biraz Kazak Türkçesiyle bilgi edinmeye başladık.

Bayan Alma Ataya ablasının yanına gelmiş yeğenini annesine götürüyormuş. Bayan Rusya'da kaldığı için Kazak Türkçesini iyi bilmiyor. Adı *Oldaş Akiseva*, yeğenin adı *Arman Ebubekirova*. Çocuk beş yaşında ancak çok zeki, bize hemen ısındı. Şenol ile iyi anlaşıyor.

Aslında tren yolculuğunda dikkat etmek lazım. Öncelikle kondoktörler zaman zaman kontrol eder görünerek beyaz toz ve f... pazarlaması yapabiliyorlar. Aramızdan birisi bu duruma gitmeyince bu sefer çeşitli zorluklar çıkarıp r... almaya çalışıyorlar. Böyle durumlar az da başımıza geldi. Bizlerde konuşarak uzun yolculuğu atlattık.

Bize güven duyduktan sonra bayan ve yeğeni rahat ettiler. Gece yolculuğu sırasında yanımızdaki yemeklerden ikram ederek birlikte yedik.

Yolda Şenol ve Nejdet ile şakalar yaparak zaman geçirmeye çalıştık. Ancak yine de güzel bir tren seyahati oldu. Gece treni yataklı olduğundan yatakları serdik ve uyuduk. Alma Atadan Türkistan'a tren parası 1000 *tenge* aldılar. Trende 100 *tenge* de çarşaf parası alıyorlar. Kompartıman biraz sıcak olmasına rağmen iyi uyumuşuz.

19 Haziran 1996 günü sabah Necdet ile Bayan Oldaş sohbete dalmışlar. Ben de önce tıraş oldum sonra paketlerimizi yine açarak; çay, domates, salatalık ve ekmekle birlikte kahvaltı yaptık. Nihayet Saat 9'30'da Türkistan'a vardık. Çocuk ve bayan bize çok alışmışlar. Fotoğraf çekildik ve onlar yoluna devam ettiler.

Türkistan'a indiğimizde etrafa bakınırken Nejdet'in tanıdığı bir Kazak bizim yanımıza gelerek arabasına davet etti. Meğer bu kişi İbrahim Hoca'nın evini gece yarısı basan sarhoş adammış. Bu kişinin adı Celsubekov imiş. İbrahim ile barıştıktan sonra dost olmuşlar.

Nejdet de onu tanıdığı için bizi arabasına davet etti. Rahatça Kentav'a geldik. Bizden para da almadı. Bazen düşmanlıklardan da ayrı dostluklar çıkıyormuş. Önce Şenol'un evine gittik. Bir dinlenme çayı içtik. Daha sonra Nejdet orada kaldı. Ancak ben eve gelerek yorgunluğumu atmak için üst baş yıkaması yaparak iyi bir uyku çektim

20 Haziran 1996 sabah pazara çıktım. Çünkü evde yiyecek birey kalmamıştı. Et, domates, maydanoz, fasulye aldım. Bu arada pazarda karındaş

isimli Kazak kız ve ablasına rastladım. Kucağında küçük bir çocukla dolaşiyor benden 700 *tenge* para istedi. Durumu pek iyi değildi. Ama istismar olabilir diye onlara 300 *tenge* hayırına verdim. Çünkü işleri yok, çoğu kocasından ayrılmış çocukları ile baş başa. Bu arada tekrar eve dönüp güzel bir barbunya yemeği yaptım.

Bir müddet sonra öğrenci Sancar geldi. Onunla yemek yedik, daha sonra dışarı çıktım. Yavaş yavaş öğrenciler ve hocalar dönüyorlar, rastladığımızı güle güle diyoruz. Bu arada yurda uğradım, Hüseyin, Fatma, Asena ve diğerleri kalmış onlar da ayın 22'sinde gidiyorlar.

21 Haziran 1996 sabahı Türkistan'a gittim. Muammer Abi'ye uğrayıp biraz sohbet ettik. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocam henüz Alma Ata'dan dönmemiş yarın geliyor, Ziya Beye ayın 26'sı için Taşkent'te bilet ayırttım. Grup ise ayın 26'sına gidiyor yor. Ben de gitmeye çalışacağım. Gülçin Hanım gelsin görüşeceğim. Yüksek Lisans derslerinin sınavını Pazartesi yaparsak çarşambaya uçağa yetişebilirim.

Saat 6'da servise bindik. Minibüs yok küçük otobüs var. Yolda o kadar sarsıyor ki böbrek taşı kalmaz herhalde. Yarı yolda arka tekerin ikisi de patladı. Yolda başka araba bulan Kentav'a geliyor. Selim Bey de bir taksii durdurdu. İkimiz bindik. Yine şoför sarhoş. Müşteriler alttan alarak şoförü idare etti. Kentav'a gelinceye kadar dost olduk.

Hemen bana ekmek ve içki ikram etti. Ekmeği aldım fakat hacı olduğumu içkinin haram olduğunu söyleyerek durumu kurtardım. İşin enteresan tarafı arabadan inince şoför bizden ücret almadı. Şu içki ve kötü alışkanlıklar olmazsa çok iyi anlaşacağız. Ancak onları da suçlamıyorum. Yüzyıllardır Rus hakimiyeti pek çok örf, anane ve inancı bitirmiş.

Akşama İsmail Bey ve hanımı yemeğe çağırdılar. Yaprak sarması var. Fakat yemeği yemeden yenge hanım elinden tencere kayarak yemek döküldü. Şükür kötü bir durumdur yok. Ancak tencerede çok az bir yemek kaldı Yine de başka takviyeler ile bir akşam yemeği yedik. Tarih, sosyoloji, ilim derken koyu bir sohbet oldu. Saat 12.30'da eve geldim namazı kılıp hemen yattım.

22 Haziran 1996 sabahı kalkıp yurda gittim. Hüseyin, Fatma ve Günhan Türkiye'ye gidiyor. Onları uğurladım. Çalışkan çocuklar, Allah anne ve babalarına başışlasın. Oradan Araştırma Vakfının Türk Lisesine gittim. Okulda tadilat var. Her tarafı yıkıp yeniden düzenleme yapıyorlar. Yine gençler arkadaşlar büyük bir aşkla birlikte çalışıp gelecek ustalara hazırlık yapıyorlar.

Müdürü ve diğer hocalar ile vedalaştım. Allah yardımcıları olsun oradan eve gelip günlüğü yazdım. Okul faslı bitince yemekler, kebablar bol gelmeye başladı Nitekim akşama, *Ziya Başkan, Günhan, Kayhan ve Çimentepe yeni genel sekreter yardımcısı İlhami Baloğlu* ile taze fasulye, pilav, salata yedik, ayran içtik. Yemek lezzetli olmuştu. Çeşitli konular üzerinde konuşup şakalar ile de biraz gülüp eğlendik.

İlhami Bey on yıllığına gelmiş, bakalım ne kadar dayanacak. İşini bilen tecrübeli birine benziyor. İnşallah istifade edilir. Daha sonra Şenol geldi. Saat 12.30 a kadar oturduk ve herkes evine dağıldı.

Türkiye'ye Dönüş Hazırlıkları Başlıyor

23 Haziran 1996 sabahı kalkıp, kahvaltı yaptım. Oradan Türkistan'a Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocayı görmeye gittim. Biraz geziden bahsettik. Bir de seneye gelirim Çimkent'te gideceğimden öğrencilerin dertleri ile ilgilenmekten konuştuk.

Bu arada Şenol, Nursulu ve Zafer'in yüksek Lisans sınavını pazartesi yaparak 26'sında grup ile gitmek isteğimi belirttim. O da makul karşıladi. Birer çay içtikten sonra ayrıldım. Dolmuş taksiye geldim. Türk Lisesi hocalarına rastlayarak onlarla birlikte döndük.

Durum belli olduğundan veda ziyaretlerine başladım. İlk olarak Metin, İsmail, Necdet ve Şenol beylere veda ettim. Eşyaları da yavaş yavaş topladığımdan pek eşyam kayılmamıştı. Kalanları bir tutanak ile Günhan'a teslim ettim. Eve bayağı alışmışım. Seneye gelirim tekrar bu evde kalmayı isterdim. Her hafta Kuralay isimli kadın evi siliyordu. Evin temizliğini ona bırakmışım. Onun taziyesi olduğundan göremedim. Akşam Şenol da yemek yenecek. Yarına yine taze fasulye var.

24 Haziran 1996 sabahı kahvaltıdan sonra Kentav'dan yine Türkistan'a geldim. Zafer Bey önceden Türkiye'ye döndü. Nurlusu ile Şenol'un sınavını yapıp notlarını da verdim. Artık kafam rahat herkese veda etmeye başladım. Rektörlükte Pek çok dost edindim. *Amânda, Cennet, Saltanat, Polat, Nurlusu, Gevher, Serik, Ziyaedin* vs. hepsi de İnşallah seneye gelirsın diyorlar. Bende nasıp olursa inşallah gelirim. Bu arada Taşkent'in misafirhanesinin telefonunu alarak Taşkent'te kalırsam orada yatmayı düşündüm. Nihayet. Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Hocamla da vedalaştım.

25 Haziran 1996 günü artık araba ile Taşkent'e gitmeyi planladık. Üniversitemiz biz hocalara otobüs ayarladı. Saat gece 11'de Kentav'dan Akif,

Ben, İsmail Bey'in hanımı, Yaşar Hoca, Mustafa, Aşır Beyde Türkistan'dan alındı. Gece 12'de yola koyulduk. Gayet güzel duygular ile Şenol, Nejdet, Günhan, Ziyaeddin Bey, Gönül Hanım bizi uğurladılar. Türkistan da bir hocamızı aldıktan sonra saat 12'de gece yarısı yola koyulduk. 2 saat sonra Çimkent'e geldik ve Otrar semtinde gece kaldık. Tekrar yola koyulduk.

26 Haziran 1996 günü Yolda biraz tenği ile som dağıttık. Cebimde 250 *tenge* ve 200 som kaldı. Sabahın erken saatinde havaalanına geldik. Yol çok yoğun olduğu için polisten izin almaya ve otobüsü daha yakın bir yere çekmeye çalıştık. Fakat polisler bırakmadılar. Burası olmaz dediler. Ancak ikinci bir polis durumu görünce izin verdi ve hemen otobüsün işi biter bitmez burayı terk etmesini istedi.

Ben kolay bir izin alınınca bayağı sevindim. Sonrasında eşyaları aldırıldı. Otobüs ayrıldı. Ancak 10 dakika sonra şoför geri geldi. Aşağıda polis ceza kesmeye kalkmış. Benim polisin yanına gitmemi istedi. Ben de polisin yanına gittim. Bizi üzen aldığımız cezayı bir başka polis bilmeden yazması idi. O zaman o polisi bulup arkadaşının izin verdiğini söyleyerek şoförü ceza almadan kurtardık.

Daha sonra ayakbastı 10 dolar yatırdık, pasaport ve valiz kontrol yapıldı. Allaha şükür korktuğum olmadı. Valizler açılmadı ve fazla yük sorun olmadı. Bayağı rahatladım. Ancak bu seferde İsmail Bey'in hanımının pasaportun vizesi olmadığının belirtilmesi ile uçağa binememe durumu ortaya çıktı. Bunun transit vize alınarak yapılacağını duyunca hoca hanımla derhal vize almaya gittim. Biraz alttan alarak vizenin alınmasını temin ettik. Ancak 40 dolarlık vizeyi 100 dolar isteyince şaşırдық. Zorla 70 dolara indirdik. Şükür atlabildik. Buna çoktan razı olmuştuk. Çünkü bir bayan tek başına ve bize emanet edilmişti. Burada büyük bir kaos yaşanabilirdi. Daha sonra valizler gitti biz de uçağa binmek için alt koridora indik. Çok sıcak olduğundan burada beklemek bazılarının sinirini bozdu.

Anayurda Türkiye'ye Dönüş Gerçekleşiyor “Kazakistan Rüzgârı” Diniyor

27 Haziran 1996 günü nihayet uçağa bindik. Uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'dan Ankara'ya indik. Malatya uçağında yer bulamayınca otobüs ile Elâzığ'a vardım. Şükür vatana geldik. Aslında çok güzel bir yolculuk oldu. Hocalar birbirine takılmaya başladı. Eve gelmemiz büyük sevinç yarattı. Hanımı ve çocukları çok iyi buldum.

SONUÇ

Tertemiz duygularla sırf Allah rızası için bizleri misafir eden Türklerin Türkiye'nin yüz akları olan bu insanlara yüce Allah'tan başarı dileklerimizden başka Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevli insanlar arasındaki vazife anlayışını, fedakarlığı, devletini ve milletini nasıl temsil ettiklerini varın siz yorumlayın. Bu örnekler çok dersler çıkarmak ve yurt dışında bizleri temsil edenleri çok iyi seçmenin önemini de ortaya koyuyor.

İnsan 7 ay ayrı kalınca vatanı ve evini özleyiyor. Daha sonra arkadaşları gördüm. Rektörümüzün seçimi kazandığını duymamız bizi daha da sevindirdi. Allah yardımcısı olsun.

Yavaş yavaş iklime ayak uydurmaya çalıştım. Dersler bittiği için evin ihtiyaçlarını temine şehre gidip gelmeye başladım. İftar ve sahur derken sabah oluyor. Pek çok giyecek malzemesi alıyorum. Cuma günü masraflı bir gün oluyor. Tekrar sevdiğimizizi görmek güzel bir duygu. Artık Anayurt sevdası şimdilik son bulmuş "Kazakistan Rüzgârı" dinmiştir. Ancak ilk fırsatta bu rüzgâra yeniden kapılmak benim için büyük bir gurur kaynağı olacaktır. Altı aylık sevgi seli ömrümce devam edecektir.

Bu sevgiyi her Türk'ün tatmasını isterim. Sevgiler ve saygılar. Allahısmarladık TÜRKİSTAN.

KAYNAKLAR

Akçora, Ergün Öz; "Tarihî ve Kültürel Boyutlarıyla Nevruz," Prof. Dr. Abdulhaluk Çay Armağanı, Ankara 1988.

Akçora Ergün Öz: *Tarihimizde ve Kültürümüzde Nevruz* T.C Elâzığ Valiliği, Elâzığ Eğitim Sanat Kültür Araştırma Tanıtma ve Hizmet Vakfı (Ales Skav) yayını No 9. Elâzığ. 1999 ss. 1-65.

Akçora Ergün Öz: *İkinci Dünya Savaşı Sırasında Sürgün: Edilen Abıska Türkleri*, Altıncı Askerî Tarih Semineri Bildirileri II, Ankara Genelkurmay Basımevi 1999, ss .53-68.

Aksoy, Mustafa; "Kültür Sosyolojisi Açısından Nevruz Kavramı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 100, İstanbul 1996.

Bayur, Yusuf Hikmet; " Türk İnkılap Tarihi, C.3 Ankara, 1983.

Çay, M. Abdulhalık; *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Ankara 1988.

Genel Kurmay Orta Asya'nın Dünü-Bugünü-Yarını, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1993.

Ögel, Bahaeddin: *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul 1988.

Saray, Mehmet; *Kazak Türkleri Tarihi*, İstanbul,1993.

Sarınay, Yusuf; "Türk Ergenekon Bayramı Nevruz", Nevruz, AKM Yayını, Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi: 37, Ankara 1998.

Tural, Sadık; "İnsan, Nevruz, Bilge Üzerine Birkaç Söz", Nevruz, Ankara 1998.

Turan, Ahmet; "Nevruz Bayramı ve Ergenekon", Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 51, İstanbul 1991.

Türkdoğan, Orhan; "Eski Bir Kültür Kodu Olarak Nevruz", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı: 100, İstanbul 1996.

Yeni Türkiye; Türk Dünyası Özel Sayısı, C.1, C.2 Ankara, 1997.

Yiğit, Ali; Türk Ülkeleri ve Coğrafyası, Elâzığ, 1996.

RESİMLER

